

Loahpparaporta

Alitoahpuid stipeandda árvvoštallan

Prošeavtta oamasteaddji:

Sámediggi

Prošeaktajođiheaddji:

Konsulentselskapet Noodt & Reiding AS

Dáhton:

**Skábmamánu 11. beaivvi
2016**

Veršuvdna:

1.0

1 Sisdoallu	
2	Álggahus 4
3	Mihtut..... 4
4	Čoahkkáigeassu..... 5
5	Duogáš 6
5.1	Sámi alitoahppu 7
6	Metoda 8
7	Alit oahpahusa stipeandda birra 9
8	Čoahkkáigeassu doarjjaoažžuid jearahallamiin..... 11
8.1	Informánttaid birra 11
8.2	Man oahpis lea stipeandaortnet? 11
8.3	Stipeandda mearkkašupmi oahpu ja karrieara válljemii 11
8.4	Oainnut dasa jus mearridit stipeandaortnegii geatnegahtton bargojagi 13
8.5	Informánttaid buoridanevttohusat 14
9	Doarjjaoažžuid elektrovnnalaš iskkadeamis čoahkkáigeassu 15
9.1	Iskkadeami birra 15
9.2	Iskkadeami distribušuvdna ja vástádustatistihkka 15
9.3	Vástideaddjit..... 16
9.4	Stipeandaortnega diehtujuohkin 19
9.4.1	Válljejuvvon kommeanttat 20
9.5	Vástideddjiid stipeanda..... 21
9.6	Stipeandaortnega mearkkašupmi vuostáiváldiide..... 22
9.6.1	Čielga gávdnosat 23
9.6.2	Válljejuvvon kommeanttat dan birra movt stipeandaortnet lea váikkuhan vástideddjiide..... 24
9.7	Stipeandaortnet obbalaččat 25
9.7.1	Čielga gávdnosat 26
9.7.2	Válljejuvvon kommeanttat stipeandaortnega birra..... 26
9.8	Dievasmahtti kommeanttat stipeandda birra 28
9.8.1	Válljejuvvon kommeanttat: Movt stipeanda váikkuhii du oahppoválljemii? Lei go dehálaš dutnje válljet Sámedikki vuoruhan oahpposuorggi masa sáhtii oažžut stipeandda? Jus ledjet eahpesihkar oahpu válljemis, lei go stipeanda mearrideaddji? Čilge manne válljejit nu go dahket! 28
9.8.2	Kommeanttat: Man dehálaš lei stipeandda sturrodat? Movt váikkuhii stipeanda du studeantaárgabeaivái? Čilge!..... 32
9.8.3	Válljejuvvon kommeanttat: - Man stuoris ferte Sámedikki stipeanda leat vai das galgá leat mearrideaddji mearkkašupmi nu ahte studeanttat válljejit Sámedikki vuoruhan oahpuid. Kommentere ja čále áinnas man olu juohke lohkanbajis! 36
9.9	Geatnegahtton bargojagi/doaimma árvvoštallan..... 41
9.9.1	Čielga gávdnosat 42
9.9.2	Válljejuvvon kommeanttat: Leat go dus evttohusat makkár vejolaš geatnegahtton doaimmat sáhttet leat? 42
9.10	Buoridanevttohusat 45
9.10.1	Kommeanttat: Leat go dus evttohusat maid Sámediggi sáhtášii bargat vai stipeanddat livčče vel eambbo ávkin gelbbolaš sámi fagaolbmuid rekruteremii? 45
9.11	Vejolaš doaimmat 49
9.11.1	Válljejuvvon kommeanttat: Leat go dus evttohusat makkár eará vejolaš doaimmaid Sámediggi sáhtášii bargat stipeandda sajis? 49
10	Buohtastahttin eará stipeandaortnegiiguin 52

10.1	Norlándda fylka.....	52
10.2	Seminarii Laponici	53
10.3	Joho Niillas stipeanda.....	53
10.4	Sámegiel oahpuid oanehisáiggeoahppodoarjja.....	54
11	Gávdnosiid čeahkkáigeassu.....	55
11.1	Stipeandda mearkkašupmi studeanttaid oahpu válljemii.....	55
11.2	Stipeanddaid ja fidnodoaimmaid oktavuoha	56
11.3	Jurdagat geatnegahtton bargojagi/doaimmaid birra.....	57
11.4	Eará rekruterendoaimmat.....	58
12	Ávžžuhusat	59
12.1	Diehtujuohkin/márkanfievrrideapmi	59
12.2	Geatnegahtton bargojahki/geatnegahtton doaimmat	60
12.3	Vuoruhuvvon surggiid válljen/stipeandda sturrodat	60
12.4	Árvvoštallat molssaevttolaš rekruterendoaimmaid.....	61
13	Gáldut	62

2 Álggahus

Juohke jagi várre Sámediggi bušeahastis ruđaid alitoahpuid stipeanddaide¹. Ortnege mihttomearri lea: “eanet fágaolbmot geain sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta”. Sámediggi vállje juohke jagi ángiruššansurggiid ja guđiid oahpuide sáhtta ohcat stipeandda. Dál juolluduvvojat jahkásaččat sullii 300 stipeandda.

Mihttomearri lea ahte galget eanet fágaolbmot geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta. Ulbmilolahusa eavttut leat ahte son gii oažžu stipeandda, lea čađahan eksámena juolluduvvon stipeandda eavttuid vuodul.

Norggas ii gávdno makkárga etnalaš registtar mas oččošii njuolgga dieđuid das makkár oahpuid sámi nuorat gazzet. Dan dihte ii leat vejolaš diehtit stipeandaortnega čuozaheha birra eará jus čađaha sierra iskkademiid. Jáhkkin lea ortnege leamašan posiitiiva čuozaheha. Dattege leat fáktorat mat sáhttet váikkuhit ortnega bohtosiidda, dego stipeandda sturrodat, obbalaš oahpahustreanddat ja man oahpis ordnet lea ulbmiljovkui. Danne lea Sámediggi háliidan stipeandaortnega olgguldaset árvvoštallot. Áigodat mii lea árvvoštallojuvvon lea 2005–2016.

Dát váldoraporta ovdanbuktá árvvoštallama bohtosiid. Loahpas ovdanbuktojit ávžžuhusat dasa movt stipeandadoaimma berre leat boahtteáigis.

Lea konsuleantafitnodat *Noodt & Reiding AS* mii lea čađahan árvvoštallama. Sii leat ovtasbargan ja oastán bálvalusaid *Proba samfunnsanalyse* fitnodagas ja Johan Ailo Kalstadas. Ellen Oddveig Hætta lea jorgalan dárogielas sámegillii ja osiid sámegielas dárogillii.

Prošeahtáigodat bisttii 2016 geassemánu gitta golggotmánui.

3 Mihtut

Árvvoštallama ulbmil lei árvvoštallat ulbmilolahusa ja evttohit vejolaš rievdadusaid dálá ortnege. Čuovvovaš čuoččat lea Sámediggi hábmen:

- Manne leat studeanttat válljen nu go leat válljen?
- Lea go stipeanda leamašan mearrideaddji fáktor oahpu válljemii?
- Lea go stipeandda sturrodagas mearkkašupmi?
- Barget go doarjjaoažžut geat leat gárven oahpuset dan suorggis masa oahpu oktavuodas ožžo stipeandda?
- Makkár oaidnu lea vástideddjiin evttohussii ahte oahpaheaddji- ja mánáidgárdeoahpaheaddjestudeanttain geat leat ožžon Sámedikkis stipeandda galggašii geatnegahtton bargojahki?
- Livčče go mearrádus ahte lea geatnegasvuohta bargat jagi váikkuhit guoskevaš oahpuid stipeanddaid ohcamiidat? Makkár váikkuhusat (omd. rievdaduvvon plánat oahpu gazzamis?)
- Leat go eará rekruterendoaimmat maid Sámediggi berrešii válljet ovdalii stipeandda?

¹ Obbalaš bušeahtta 2015:s lei 2,9 miljovna ruvno.

4 Čoahkkáigeassu

Sámedikki dingoma vuodul lea konsuleantafitnodat *Noodt & Reiding AS* ovttas *Proba samfunnsanalyse* fitnodagain ja Johan Ailo Káldstadain árvvoštallan Sámedikki stipeandda alitohppui. Stipeanda addo vuoruhuvvon oahpuid studeanttaide dainna mihtuin ahte sihkkarastit eambbo fágaolbmuid geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuotta. Lea áigodat 2005–2016 mii lea árvvoštallon. Áigodagas lea ohcciidlohku ja juolludanlohku lassanan hui olu. 2006:s ledje 18 juolludeami ja 2015:s lei lohku lassánan 278 juolludeapmái. Bušeahtta lea sturron 400.000 ruvnnos 2006:s gitta 2.850.000 ruvdnui 2015:s. Juolluduvvon stipeanddaid sturrodat lea seammá áigodagas njiedjan. Gaskamearalaš juolludansubmi 2006:s lei 22.200 ruvnno ja 2015:s lei unnon 10.400 ruvdnui.

Prošeahta lea váldán oktavuoda muhtin doarjjaoažžui telefovna bokte, ja lea čađahan elektrovnnalaš iskkadeami gos birrasii 450 doarjjaoažžu leat jerrojuvvon.

Árvvoštallan čájeha ahte stipeanda ii váikkut olu dasa maid studeanttat válljejit váldooahpposuorgin. Stipeanddas lea posiitiiva mielváikkuheapmi sidjiide geat válljejit giellaoahpuid lassin iežaset váldooahpuide dahje oasseáiggeoahpuid go leat bargguin. Soapmásiidda lea stipeanda váikkuha nu ahte sii vel milloseappot jotket dan oahpposuorggis masa leat álgán. Stipeanda adno hui posiitiivalažžan ja dat geahpida studeanttaid árgabeaivvi danne go lea doarvái stuoris gokčat goluid girjiide, mátkkiide ja eará praktihkalaš dárbbuide.

Vástideddjiin mitalit bealli ahte sii eai diehtán stipeandaortnega birra go ohce iežaset ohppui. Eatnasat lohket ahte sii bohte diehtit stipeandaortnega birra oahppobáikkis ja easka go ledje juo muhtin áiggi leamašan oahpus. Sosiála media geavahuvvo unnán stipeandaortnega diehtujuohkimis.

Eanas studeanttat bargagohtet dakkár bargguin mat leat dan suorggis masa sii leat ožžon stipeandda, ja nu lea sin gaskkas maid geat leat bargan moadde jagi. Hui stuora proseantaoassi doarjjaoažžuin geavahit sámegiela ja sámi kulturgelbbolašvuoda bargguineaset.

Árvvoštallama boadus lea ahte ávžžuht joatkit alitoahpuid stipeandaortnega. Buoridanevttohusat ja doaimmat leat njealji oassái:

1. Buoridit diehtujuohkima/márkanfievrrideami
2. Ásahit geatnegahtton bargojagi/geatnegahtton doaimmaid
3. Vuoruhuvvon surggiid válljema ja stipeanddaid sturrodaga oktavuotta
4. Árvvoštallat eará vejolaš rekruterendoaimmaid

5 Duogáš

Sámediggi áhahii 2005:s stipeandaortnega studeanttaide geat gaccet alitoahpu sámegillii oalgguhan dihte eanet fágaolbmuid geat hupmet sámegiela ja eambbogiid geain lea sámegiel- ja sámi kulturgelbbolašvuohta.²

Duogáš stipeandaortnega ásaheapmái lea politihkalaš mihttu man áigumuš lei nannet sámegiela ja sámi kultuvrra. St.dieđ. nr. 34 2001-2002:31 ná:

“Lea juksanmearrin nannet sámi oahpu ja dutkama, lasihit sámi studeanttaid bestema ja addit lasi dieđu sámi servodatdílálašvuođaid ja sámi kultuvrra birra oassin ollislaš gelbbolašvuođahukseamis. Erenoamážit deattuhuvvo sámi giela seailluheapmi ja nannen vuodusteaddji ovdehussan iešáddejupmái ja identitehtii ja gullelašvuhtii iežas servodahkii” (St.dieđ. nr. 34 2001-2002:31)

Stuoradiggedieđáhusa duogáš lei NOU (2003:3) mii čalmmustahtti ahte sámi servodat “lea sorjavaš das ahte álbmogis lea áššáigullelaš diehtu ja gelbbolašvuohta buot servvodaga osiin”³

Norggas leat buot dásiin váilon hui olu olbmot geain lea sámegielgelbbolašvuohta (St.dieđ.nr 28 2007-2008). Nordlandsforskning (2012) gávnnašii ahte dearvvašvuođa- ja oahpahussuorggis lea erenoamáš dárbu fágabargiide geat hupmet sámegiela.⁴

Ráđđehus buvttii 2011:s Našunála rekruterenstrategiija sámi alitoahpuide. Dát lea árvvoštallojuvvon 2014:s ja gávnnašuvvui ahte jus áigu lihkostuvvat dainna ahte eambbogat váldet sámi alitoahpu de ferte rekruteren sámegillii álgit árrat. Statistalaš guovddášdoaimmahaga logut čájehit ahte áigodagas 2005–2014 lea sámi mánáidgárdiid mánáidlohku ja lohku sámi mánáin mat leat mánáidgárdiin njiedjan.⁵ 2005:s ledje 1221 ja 1044 ja 2014:s lei lohku njiedjan 899:i ja 688:i. Statistalaš guovddášdoaimmahaga oahpahusstatistihka logut čájehit seammá tendearssa dasa mii guoská ohppiid lohku geain lea sámegiel giellaoahpahus mánáidskuvllas. Treanda čájeha maid ahte unnit ja unnit vuodđoskuvllaoahppit geain lea sámegiella oahpahusgiellan. Ledje oktiibuot 2927 vuodđoskuvllaoahppi geain lei sámegieloahpahus 2014:s. Jahkásaččat leat birrasii 450 joatkkaskuvlaoahppi geain lea sámegieloahpahus (KD 2011).⁶

Dát logut čájehit ahte sámegielagiid gaskkas lea rekruteren vuodđu alitohppui oalle unni. Ii alitoahpuid stipeandaortnet ieš akto rekrutere sámegielat studeanttaid, muhto logut govvidit goitge váldohástalusaid s sámi oahpuide rekruteremis. Leat áhahuvvon stipeanddat mat galget váikkuhit dasa ahte oahppit válljejit joatkkaskuvlaoahpu mas lea sámegiella fágan. Go lea sámegiella vuosttášgiellan de lea stipeanda 10 000 ruvno (KD 2011).⁷ Jáhkkinis lea nu ahte

² St.dieđ. nr. 7 (2006-2007) *Sámedikki doaimma birra 2005*. Stipeanda lei vuosttaš jagi mánáidgárde- ja oahpahussurgiide, ja sámegiel alit oahpahussii.

³ NOU (2000:3:91) *Sámi oahpaheaddjeoahppu*

⁴ NF-rapport nr. 7/2012 *Sámi giellaikkadeapmi 2012*.

⁵ SSB (2016/5) *Sámi statistihka 2016*.

⁶ Máhtodepartemeantta (2011: 37) *Našunála rekruterenstrategiija sámi oahpuide Strategiija 2011-2014*.

⁷ Stipeanda unniduvvo 26 % ja 50 %: jus lea sámegiella nubbin- dahje vierisgiellan.

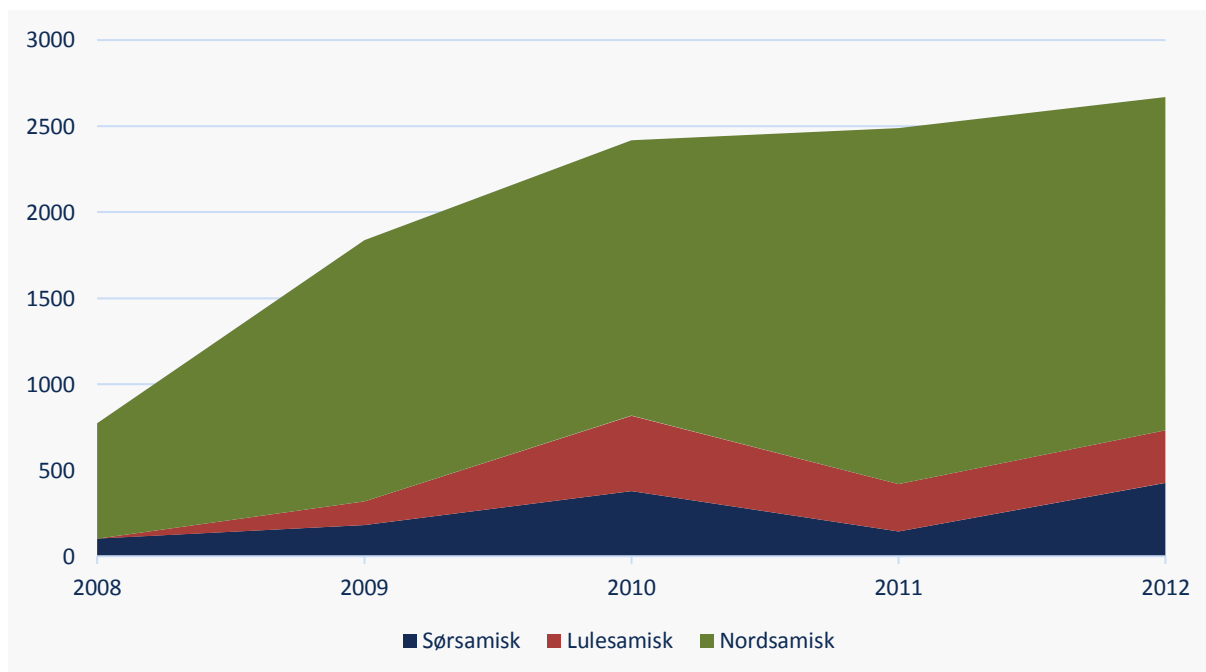
eambbogat sis geain lea sámegiella joatkkaskuvllas válljejit maid dai sámá alitoahpu. Leat maid eará doaimmat mat galget stimuleret sámegiella geavaheami ja gelbbolašvuoda. Sámediggi hálddaša maid gielladoarjaga mii addo earret eará rávisolbmuid giellakurssaide ja mánáid gielladeaivvademiide. Sámediggi lea várren sierra ruđa “sámegiella seailluheapmái ja ovdánahttimii”.⁸ Ruđat geavahuvvoje 2013:s earret eará Davviriikalaš sámegiella giellaovttasbargui ja sámá sátnedáhtabásii.

5.1 Sámi alitoahppu

Sámi allaskuvla Guovdageainnus ja Romssa universitehta leat leamašan dehálaš oahppoásahusat sámá gelbbolašvuoda nannemis. Goappašat ásahusat leat vuosttažettiin fállan davvisámegiella oahpuid mat addet oahppočuoggáid.⁹ Sámi Allaskuvllas leat measta buot oahput sámegillii. Levangera allaskuvlla (dál HiNT) oahpaheaddjeoahpus ja Bådådđjo oahpaheaddjiskuvllas (dál Bådådđjo allaskuvla/UiN) leat maid sámegiella kurssat.

Sámi logut 6 (2013) čájeha ahte sámegiella oahppočuoggáid buvttadeapmi lea lassanan maŋemus jagiid. Erenoamážit davvisámegiella oahppočuoggát. Dát orru geažuheame ahte studeantaid rekruterembargu sámegiella oahpuide lea doaibman váikko vel rekruterenvuodđu lea unni. Dain loguin leat dušše giellakurssat mat addet oahppočuoggáid. Eará kurssat gos oahpahus lea sámegillii eai leat dás searvvis.

Govus 1 Sámegiella oahppočuoggábuvttadeapmi Norgga oahppoásahusain 2008–2012.

Gáldu: Sámi logut muitalit 6 (2013: 83).

⁸ Sámi logut muitalit 6 (2013).

⁹ Sámi logut muitalit 6 (2013: 75).

Govus 1 čájeha sámegiela oahppočuoggábuvttadeami Norgga oahppoásahusain áigodagas 2008–2012.¹⁰ Logut čájehit ahte váikko obbalaš oahppočuoggábuvttadeapmi lea lassanan de lea dássi goitge vuollin. Olles áigodagas leat obbalaččat buvttaduvvon 20 lullisámegiela, 19 julevsámegiela ja 130 davvisámegiela jahkeovttadaga.¹¹ Jus mii jurddašit ahte giellabachelorgrádas gáibiduvvojit 90 oahppočuoggá giellačieknudeamis de dahket dát logut obbalaččat olles áigodagas 30 bachelorgráda.

6 Metoda

Árvvoštallan lea čuovvovaš kvalitatiiva ja kvantitatiiva dáhtaid vuodul:

1. Dokumeanttaguorahallan ja sagastallan Sámedikki stipeandaortnega ovddasvástideddjiin.
2. Vuđolaš telefovdnajearahallan muhtin doarjjaoažžuiguin.

Mii leat telefonjearahallamiid dahkan oktiibuot 11 doarjjaoažžuin geat leat ožžon stipeandaid iešguđetlágan sámegieloahpuide. Jearaimet informánttain makkár vásáhusat sis leat ortnegiin ja juolludaneavttuiguin. Jearaimet makkár mearkkašupmi stipeandaortnegis lea leamašan oahpu válljemii. Jearaimet maid sii oaivildit ortnega márkánfievrrideami birra ja sin oainnuid dasa jus stipeandaortnegis livčče geatnegahtton bargojahki. Sii besse maid buktit buoridanevttohusaid.

3. Elektrovnnalaš jearahallaniskadeapmi doarjjaoažžuide

Elektrovnnalaš iskkadeapmi ráhkaduvvui vuđolaš jearahallamiid vástádusaid vuodul. Iskkadeapmi sáddejuvvui birrasii 450 vástideaddjái geat leat ožžon stipeandda áigodagas mii árvvoštallojuvvui (2005 gitta 2016). Ledje gažaldagat main sáhtii hui ráhppásiid vástidit seahkalaga gažaldagaiguin mat ledje eambbo ráddjejuvvon. Vástádusaid vuodul leat ráhkadan gráfaid, ja kommeanntat maid vástideaddjit leat čállán addet maid viiddis ja čiekŋalut gova.

4. Buohastahttin eará stipeandaortnegiiguin main leat seamma/sullasaš mihtut.

---

¹¹ Jus mii juohkit obbalaš buvttadeami 60:n (oahppočuoggábuvttadanlohku normerejuvvon oahppojašis) de lea gaskamearalaš lohku mii čájeha ollislaš oahppoprogrešuvnna sámegielas jagis. Jahkásaččat leat dan rehkenastin vuogi mielde buvttaduvvon 13 (2008), 31 (2009), 40 (2010), 38 (2011) ja 45 (2012) sámegiela jahkeovttadagat.

7 Alit oahpahusa stipeandda birra

Sámedikki stipeandaortnet galgá oččodit eambbo fágaolbmuid geain lea gelbbolašvuohta sámegielas ja sámi kultuvrras. Sámedikki 2016 bušeahtas ná:

Sámi servodat dárbbáša fágaolbmuid geain lea máhtolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras buot servodatsurggiin, sihke almmolaš ja priváhta surggiin.

Deatalaš lea ahte maiddáii sii geat eai hála sámegiela ožžot vejolašvuođaid váldit alit oahpu sámegielain ja earret eará sáhttet háhkat dohkálašvuođa sámi alit ohppui - nugo ovdamearkka dihte sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeohppui. Dasa lassin lea dát deatalaš dasa ahte juo oahpu váldán olbmot iešguđege oahpuin besset viiddidit iežaset giellagelbbolašvuođa.

Stipeanda lea oaivvilduvvon Norgga allaskuvllaid ja universitehtaid studeanttaide. Studeanttat geat leat Norggas álbmotregistrerejuvvon sáhttet oažžut stipeanddaid Suoma ja Ruota allaskuvllaid ja universitehtaid sámegielloahpuide. Stipeandaortnegis lea Sámediggi 2016:s vuoruhán čuovvovaš oahpuide/joavkkuid stipeandaortnegis:

- Alitoahppu máttá-, julev-, dahje davvisámegielas
- Sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeohppu
- Eará mánáidgárdeoahpaheaddjeohpu studeanttaide geain lea eksámen/loahppaárvosátni sámegielas vuosttaš dahje nubbingiellan joatkkaskuvllas, dahje sullasaš dásis
- Sámi oahpaheaddjeohppu
- Oahpaheaddjeohppu 5.-10. cehkiide – master – davvisámegiella vierisgiellan
- Eará oahpaheaddjeohpu studeanttaide geain lea eksámen/loahppaárvosátni sámegielas 1. dahje 2. giellan joatkkaskuvllas, dahje sullasaš dási.
- Buohccidivššu bachelorohpu studeanttaide geain lea eksámen sámegielas 1. dahje 2. giellan joatkkaskuvllas, dahje sullasaš dási

Doarjjaoažžut ožžot ortnega 2016 čilgehusa mielde:

- 3 000 ru oahpuide main leat gaskal 10 ja 14 oahppočuoggá lohkanbajis
- 5 000 ru oahpuide main leat gaskal 15 ja 29 oahppočuoggá lohkanbajis
- 10 000 ru oahpuide main leat unnimusat 30 oahppočuoggá lohkanbajis

Doarjjaoažžut galget buktit duođaštusa ahte leat ceavzán eksámena.

Juolludeamit ja vuoruheamit

Jagis jahkái rievdá makkár ohccit vuoruhuvvojit ja man olu ruđat várrejuvvojit. Čuovvovaš tabellii leat mii čoahkkáigeassán 2005-2016 jagiid ohcciidloguid, juolludemiid loguid, vuoruhuvvon joavkkuid váldojuogu ja várrejuvvon ruđaid.

Tabealla 1 2005–2016 ohcciid ja juolludemiid čeahkkáigeassu

Jahki	VÁRREJUVVON RUÐAT SÁMEDIKKI BUŠEAHTAS		GALLE OHCCI	GALLE JUOLLUDEA MI
2005	300 000	Sámegiela ja sámi kultuvrra masterstudeanttat, alitoahpu studeanttat dahje ovdaskuvlaoahpaheaddjestudeanttat.	28	-
2006	400 000	Alitoahppu sámegiela, earenoamážit vuoruhuvvon lulli- ja julevsámegiella.	29	18
2007	400 000	Davvisámegiella: Sámegiella alit dásis sidjiide geat barget mánáidgárddiin, sámegiella vuolit dásis olggobealde hálddašanguovllu. Julev- ja lullisámegiella: Sámegiella alit dásis, sámi oahpaheaddjeohpu studeanttat.	16	7
2008	1 050 000	Lulli- ja julevsámegiella, ohccit geat lohket sámegiela alit dásis ja geat barget sámi mánáidgárddiin, reálafága, sámi árbevirolašmáhttu, oahppu sámi mánáid psykososiála gillámušain, davvisámegiella hálddašanguovllu olggobealde.	47	33
2009	1 050 000	Alitoahppu sámi oahpponeavvopedagogihkas, oahpaheaddjeohppu mas sámegiella, alitoahppu sámegiela, joatkkaoahppu. Boarrásiidfuolahus/sámi mánáid psykososiála gillámušat.	90	57
2010	1 550 000	Alitoahppu sámi oahpponeavvopedagogihkas, oahpaheaddjeohppu mas sámegiella, alitoahppu sámegiela, joatkkaoahppu. Boarrásiidfuolahus/sámi mánáid psykososiála gillámušat, sámi servvodat/árbevierru, dulkaoahppu.	200	115
2011	2 350 000	Oahpaheaddjeohppu mas sámegiella, alitoahppu sámegiela, oahpponeavvopedagogihka, dulkaoahppu, joatkkaoahppu sámi mánáidgárdesuorggis.	191	133
2012	2 850 000	Sámi oahpaheaddjeohppu ja eará oahpaheaddjeohppu, alitoahppu sámegiela, oahpponeavvopedagogihka, dulkaoahppu, joatkkaoahppu. Boarrásiidfuolahus/gárrenmirkofuolahus/psyhkalaš dearvvašvuodabargu.	298	196
2013	2 850 000	Sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeohppu, girkolaš oahppu, boazodoallu, sámi oahpaheaddjeohppu, alitoahppu sámegiela, mánáidsuodjalus, psykososiála bargu.	224	197
2014	2 850 000	Alitoahpahus sámegiela, sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeohppu (dahje studeanttat main sámegiella JSO), sámi oahpaheaddjeohppu (dahje studeanttat geain sámegiella JSO), buohccedikšu.	236	232
2015	2 850 000	—	296	278
2016	2 450 000	Alitoahpahus sámegiela, sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeohppu (dahje studeanttat main sámegiella JSO), sámi oahpaheaddjeohppu (dahje studeanttat geain sámegiella JSO), oahpaheaddjeohppu mas sámegiella vierisgiellan, buohccedikšu.	151 *	147

* 2016 giđa lohkanbaji logut

8 Čoahkkáigeassu doarjjaoažžuid jearahallamiin

Dás mii čoahkkáigeassit bohtosiid doarjjaoažžuid jearahallamiin. Mii jearahalaimet oktiibuot 11 iešguđet oahpuid ovdalaš doarjjaoažžu.

8.1 Informánttaid birra

Eatnasat sis geaid jearahalaimet leat gárven oahpuset, muhto soapmásat leat ain gazzame oahpu. Informánttat leat gaskkal 21 ja 31 jagi.

9 informánttas lea sámegiella vuosttášgiellan (7:s davvisámegiella, 2:s julevsámegiella). Guoktásis lea sámegiella nubbingiellan (davvisámegiella ja lullisámegiella).

Informánttain ledje njealjis geat leat ožžon doarjaga sámi giellaoahpuide. Muhtiinat dain leat lohkan giela lassin eará ohppui. Guđas sis leat ožžon stipeandda oahpaheaddje- dahje ovdaskuvlaoahpaheaddjeohppui. Okta informánttain lei ožžon doarjaga buohccedivššárohppui. Informánttain ledje guđas geat leat váldán eará oahpuid/fágaid go masa ledje ožžon doarjaga.

8.2 Man oahpis lea stipeandaortnet?

Doarjjaoažžuin maid jearahalaimet de eanas oassi eai diehtán stipeandaortnega birra ovdal go álge ohppui. Mánnga informántta muitalit ahte oahppoásahusa diehtajuohkimiin sii bohte diehtit stipeandaortnega birra manná go ledje álgán ohppui. Moattis ohce stipeandda easka nuppi oahppo jagi danne go eai lean diehtán ortnega birra. Muhtiinat sis geaid jearahalaimet ledje ožžon stipeandda juo joatkkaskuvllas, ja earát muitalledje ahte sii bohte diehtit stipeandaortnega birra fulkkiin dahje olbmáin geat ovdal ledje ožžon stipeandda.

Measta buohkat gean jearahalaimet oaivvildedje ahte stipeandaortnega berrešii buorebut márkanfievrridit. Mángasat muitalledje ahte sii eai ožžon dieđuid go vázze joatkkaskuvllas, eai skuvllas eaige eará gálduin gos ohca dieđuid alitoahpu birra. Sii muitalledje earret eará ahte go ovdal oahpuid álgima ohce dieđuid iešguđetge fálddagaid birra de oahppoásahusa neahttasiidduin eai lean dahje ledje unnán dieđut stipeandaohcanvejolašvuodas. Muhtin sitáhtat:

Stipeandaortnega diehtajuohkin lea buorre go vuos leat álgán alitohppui. Sáhtášii leat buoret ovdal go álgá alitohppui. Soaittášii leat jurdda bidjat dieđuid oahppoásahusaid ruovttusiidduide gos ohccojuvvojit dieđut oahpuid birra.

Márkanfievrrideapmi lea buorre go studeregoahtá Sámi allaskuvllas, muhto in dieđe lea go ortnet doarvái oahpis sin gaskkas geat árvvoštallet ohcat alitoahpuide. Go vázzen joatkkaskuvllas de in lean ieš gullan ahte gávdnoje diekkár stipeanddat alitoahpussii.

8.3 Stipeandda mearkkašupmi oahpu ja karriera válljemii

Gažaldahkii mas jerrui manne informánttat válljeje dan oahpu maid dahke de vástidedje oallugat ahte sii háliidedje nannet iežaset giellagelbbolašvuoda, ahte sis lea erenoamáš beroštupmi sámegillii dahje ahte sii háliidedje bargat sámi guovllus. Guovttis dahje golmmas

vástidedje ahte sii háliidedje gazzat oahpu ruovttubáikkisteaset dahje dan lahka. Moattis
vástidedje ahte sii háliidedje bargat mánáiguin ja nuoraiguin. Moadde sitáhta mat govvidit dán:

*Mus lea álo leamašan hálлу šaddat oahpaheaddjin ja bargat mánáiguin ja nuoraiguin.
Lea maid buorre vuohki movt geavahit sámegiela.*

*Mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu heivii bearraša boazodollui go in dárbbášan fárret
nu guhkas. Dasa lassin lei sihkar ahte oaččun barggu go gearrgan oahpuin.*

Mearridin juo joatkkaskuvllas ahte áiggun lohkat sámegiela. Mun beroštan das hui olu.

Jearahallamiin oaidnit ahte ledje unnánat informánttain geat árvvoštalle eará oahpuid.
Soapmásat árvvoštalle eará oahppoásahusaid, muhto välljeje studeret ruovttubáikki lahka.

Eanas informánttaid oahppoválljemiidda eai váikkuhan stipeandaortnegat. Dan njealljásii geat
válljeje studeret sámegiela lea stipeanddas leamašan hui stuora mearkkašupmi. Okta muitalii
ahte dat lei mearrideaddji dasa ahte välljii lohkat sámegiela. Muhtin informánttain geat leat
lohkan sámegiela lassin eará oahpuide (omd. oahpaheaddjeoahpu lassin) oaivvildedje ahte
stipeanda lei dehálaš go besse atnit áiggi giellaohppui ovdalii go váldit liigebarggu (ruhtadan
dihte oahpu). Okta muitalii ahte stipeanddain beasai oastit eambbo fágagirjjálašvuoda.

Olu informánttat oaivvildedje ahte stipeandaortnet movttiidahtta. Muhtin sitáhtat mat muitalit
manne informánttat ohce stipeandda:

*Ruhta lei stuorimus movttiideapmi. Mu mielas lei ortnet hui buorre. Attii liige movtta
studeret sámegiela.*

*Livččen lohkan sámegiela goitge. Stipeanda lei liige movttiideapmi. Lei dehálaš go
jotken julevsámegiela lohkat.*

Seammás leat oallugat geat muitalit ahte sii ohce stipeandda danne go liige ruhta lea vuogas
studeantaárgabeaivvis.

Buot informánttat geat leat gárven oahpuset barget dál bargguin gos sii geavahit sámegiela olu.
Oallugat barget sámi mánáidgárddis dahje sámi skuvllas. Okta lea áššemeannudeaddji gos
vuostáiváldá ja vástida áššiid sámegillii. Buohccidivššár muitala ahte leat sámegielat pasieanttat
ja ahte lea dehálaš singuin sámástit. Dat informánttat geat leat ain gazzame oahpu dadjet ahte
sii háliidit bargat sámi guovlluin go gerget.

Informánttain lea buohkain, earret guoktásis, sámegiella eatnigiellan/vuosttášgiellan ja
árvvoštallet ahte sis lea buorre sámegielgelbbolašvuhta. Maiddá soai geat leaba
nubbingielagat árvvoštallaba ahte sudnos lea nanu sámegielgelbbolašvuhta.

8.4 Oainnut dasa jus mearridit stipeandaortnegii geatnegahtton bargojagi

Dál eai leat doarjjaoažžuide eará gáibádusat go ahte sii fertejit gárvet oahpuid masa leat ožžon doarjaga. Muhtin mearrediđolaš stipeandaortnegiidda lea dábálaš ahte okta eaktu lea geatnegahtton bargojahki, mii mearkkaša ahte vuostáiváldi ferte bargat vassis áiggi dihto fágasuorggis, guovllus/suohkanis, dihto bargobáikkis dahje nu ain. Ulbmil lea sihkkarastit ahte doarjjaoažžu deavdá stipeandaortnega mihtuid.

Mii jearaimet informánttain geat leat gazzan dahje gazzame oahpaheaddje- dahje mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu makkár oainnut sis leat dakkár vejolaš geatnegahtton bargojahkái ja makkár váikkuhusaid sii jáhkket das.

Informánttain ledje iešguđetge oainnut dasa jus stipeandaortnet geatnegahtášii oahpaheaddje- ja mánáidgárdeoahpaheaddjestudeanttat bargat jagi. 3-4 lohket ahte orru buorre jurdda ja ahte livčče lunddolaš čatnat dakkár doarjagii geatnegasvuodaid. Earát oaivvildit ahte livčče heitot dan dihte go sáhtta váttis plánet (erenomážit jus studeanttas leat mánát). Sii doivot ahte sáhtta negatiivlaš váikkuhus stipeandda beroštupmái. Muhtiinat jerret ahte mii de dáhpuhuvašii jus sii geat vuostáiváldet stipeandda eai oaččo barggu maŋŋá go gerget oahpuin.

Gažaldahkii ahte livččii go geatnegahtton bargojahki váikkuhit sin oahpu válljemiidda de vástidit eatnasat ahte ii livčče. Muhtiinat vástidit ahte eai dieđe.

Mii jearaimet golmma vejolaš geatnegahtton bargojagi modealla birra:

- 1) Bargat jagi oahpaheaddjin/mánáidgárdeoahpaheaddjin (mas ii leat gáibádus geavahit sámegiela barggus dahje bargobáikkis jna.)
- 2) Bargat jagi oahpaheaddjin/mánáidgárdeoahpaheaddjin gos sámegiella lea bargogiella
- 3) Bargat jagi oahpaheaddjin/mánáidgárdeoahpaheaddjin dihto suohkaniin (omd. sámegiela hálddašanguovlluin)

Eanas informánttat ledje positiivvat dan guovtti vuostáš evttohussii. Sii dadje ahte dakkár gáibádusat stipeandaortnegis leat “dohkálaččat” dahje “govttolaččat”. Ledje oallugat geat eai orron nu mielas dan goalmát modellii. Sii oaivvildedje ahte “Sámediggi ii berre mearridit bargobáikki” dahje sáhtta váttis sidjiide geat orrot ja leat sajáiduvvon guovlluide mat eai leat oassin sámegiela hálddašanguovllus. Okta fuomášuhte ahte sámegielgelbbolašvuhtii lea dárbu maiddá eará guovlluin riikkas. Moattis oaivvildedje ahte stipeanda fertešii leat stuorit jus stipeandaortnegis leat dakkár geatnegasvuodát go 3) modeallas. Dahje ahte ferteše bálkáinsentiivvat mat dahket ahte lea beroštahtti bargat dain guovlluin. Muhtiinat ledje eambbo positiivvat 3) modellii. Okta sis dajai ná:

Sámegielbiras lea buorre daidda suohkaniidda. Jus lea beroštuvvon sámegielas, de berrešii maid leat beroštupmi bargat dain suohkaniin.

Gažaldahkii gos jerrui man stuoris stipeanda berrešii leat vai doarjjaoažžut čanaše iežaset de spiehkastit vástádusat “dálá dásis” ja 10-30 000 eambbo go dál gitta sullii 100 000 ruvdnu (loatnakássa dássi).

8.5 Informánttaid buoridanevttohusat

Doarjjaoažžut geaid jearahalaimet ledje obbalaččat duhtavaččat ortnegiin. Okta dadjá:

Mu mielas lea hui buorre ortnet! Jáhkán dat movttiidahtte gazzat alitoahpu relevánta sámegielfágain. Mus leat olbmát geat leat nubbingielagat ja sidjiide lea stipeanda leamašan ligge ággan manne lohkat sámegiela.

Eanetlohku informánttain oaivvildit ahte juolludaneavttut leat govttolaččat, muhto soapmásat namuhit ahte lulli- ja julevsámegiela giellagáibádusat leat beare čavgadat.

Informánttat oaivvildedje ahte ortnet sáhtášii vel ain buoret ja evttohedje movt nu šattašii. Muhtiinat oaivvildedje ahte ohcanproseassa lea beare mohkkái. Sii fuomášuhtte ahte lea lossat go juohke jagi ferte seammá duođastusaid bidjat mielddusin ohcamii dego ovdamearkka dihte joatkkaskuvlla oahppoduođastusa. Ledje maid muhtin evttohusat stipeandda márkanfievrrideapmái nugo dain sitáhtain:

Ortnet lea unnán beakkán. Sáhtášii buoret diehtujuohkin ortnega birra. Mu mielas lea ohcanproseassa maid mohkkái. Lea dárbbasmeahttun juohke jagi sihtat daid seamma duođastusaid. Galggalii doarvái okte jearrat joatkkaskuvladuođastusaid.

Berrešii ođđa studeanttaide buorebut márkanfievrriduvvot. Ii galggaše dárbu juohke lohkanbajis čađahit seamma ohcanmeannudanvuogi. Galggašii leat doarvái saddet duođastusaid manjá go lea čađahan oahpu. Mu mielas ádjána ohcanproseassa.

Muhtiinat muitaledje ahte stipeanda berre eambbo heivehuvvot sidjiide geain lea lulli- ja julevsámegiella:

Ferte eambbo áŋgiruššat julev- ja lullisámegielain. Dat studeanttat fertejit dávjá lohkat sámegiela lassin eará oahpuide sivas go ii gávdno sierra lulli-/julevsámegiel oahpaheaddjeoahppu. Stipeandda sturrodat berrešii leat dan mađe stuoris ahte sáhttet váldit sámegiela lassioahppun. Lea eambbo hástaleaddji go davvisámegielas gos beassá lohkat sámegiela oassin oahpaheaddjeoahpus.

Sámediggi galggašii vuoruhit gulahallat nuoraiguin geat máhttet lulli- ja julevsámegiela. Dovddan ahte dálá ortnet lea heivehuvvon davvisámegielagiidda. Mu mielas lea hui dehálaš sin movttiidahttit. Ovdamearkka dihte fitnat joatkkaskuvllain.

Okta informánttain čalmmustahtta ahte livččii ovdamunni jus stipeandaortnegis livčče eambbo fágasuorggit:

Sáhtta gažadit man “sámegiela” fága ferte leat ovdal go oažžu stipeandda. Mus lea sámegiella čiekŋudanfágan historjáoahpus ja šattan “sámi” historihkkár. Sámediggi berre árvvoštallat doarjut eambbo fágasurggiid, dat movttiidahtášii.

9 Doarjjaoažžuid elektrovnnalaš iskkadeamis čoahkkáigeassu

9.1 Iskkadeami birra

Mii leat čađahan elektrovnnalaš iskkadeami sin gaskkas geat leat ožžon stipeandda Sámedikkis jagiin 2005–2016. Oaččuimet ollislaš listtuid Sámedikkis main 2013–2016 doarjjaoažžuid namat ja e-poastačujuhusat. Jagiin 2005 gitta 2012 ledje Sámedikkis ollislaš listtut main namat muhto mas e-poastačujuhusat váilo. Mii barggaimet gávdnan dihte oasi e-poastačujuhusain sidjiide geat ožžo stipeanddaid daid jagiid.

Barggadettiin iskkademiin lei guovddázis hábmet gažaldagaid mat attaše vástádusaid daidda osiide ja eavttuide maid Sámediggi lei barggu čilgehusas deattuhan ahte galget leat oassin árvoštallamis. Sámedikki ovddasteaddji lei fárus iskkadeami guorahallamis ja kvalitehtasihkharastimis.

Iskkadeamis ledje gažaldagat ja čuoččuhusat maidda vástideaddji galggai buktit iežas oaivila. Vástidanvejolašvuohta lei vuosttažettiin ceahkkálas 1:s gitta 5 rádjái. 1 čuokkis muitala ahte vástideaddji lea: “áibbas eará oaivilis” ja 5 čuoggá muitalit ahte vástideaddji lea “áibbas ovttaoaivilis”. Adnojuvvo buorren jus gaskamearálaš boađus lea eambbo go 4. Jearahallanskovis ledje olu guoros oasit gosa vástideaddji beasai buktit ovdan iežas evttohusaid ja oaiviliid dálá stipeandaortnega birra, ja evttohit mo vel sáhtášii buoridit/rievdadit.

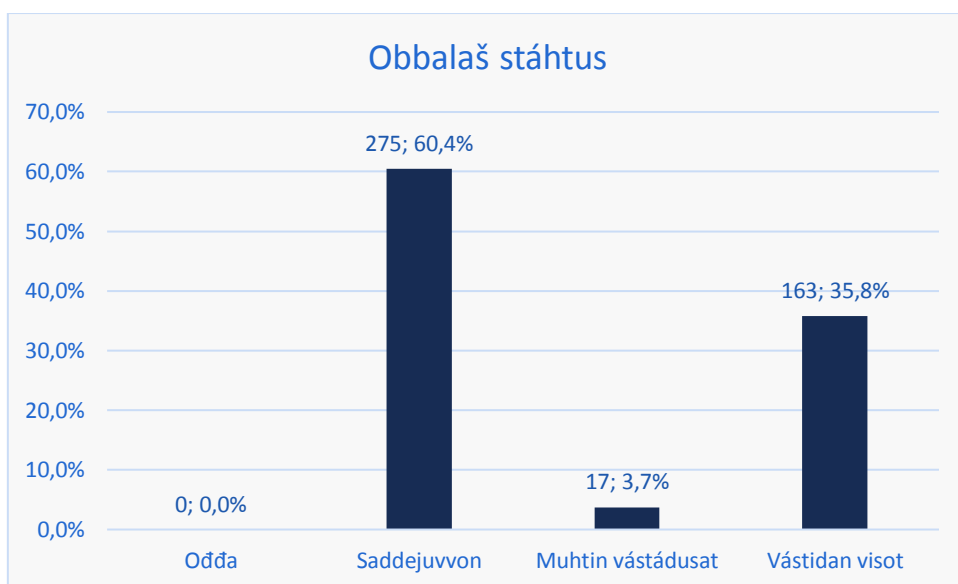
Iskkadeami oppalaš bohtosat buktojit ovdan dán raportta 9 kapihttalis. Vástideaddjit eat čállán ollu vuđolaš kommeanntaid. Stuora oassi dain leat fárus fuomášuhttin dihte iešguđetlágan oaiviliid.

Iskkadeapmi čađahuvvui gaskkal golggotmánu 16. beaivvi ja golggotmánu 20. beaivvi 2016:s. Iskkadeami sáhtii vástidit juogo davvisámegillii dahje dárogillii.

9.2 Iskkadeami distribušuvdna ja vástádusstatistihkka

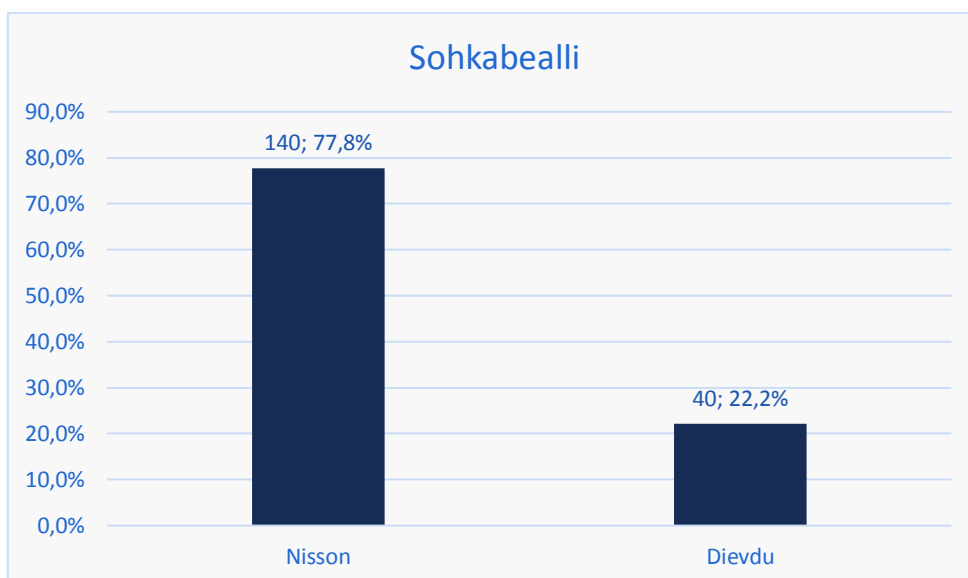
Sii geat leat ožžon stipeandda Sámedikkis ožžo iskkadeami maila bokte čujuhusaide mat ledje Sámedikki dieđuin. Ollu studeanttat leat ohcan stipeanda mángii ja olu namat ledje danne mángga listtus. Go e-poastačujuhuse-listtut ledje čorgejuvvon de ledje 504 čujuhusa. 49:s bođii vástádus ahte čujuhus ii leat doaimmas. Iskkadeami mailačujuhusaide reála lohku lei dasto 455. Dat leat doarvái leat statistalaš signifikánta logut.

Ledje 163:s geat vástidedje olles iskkadeami, dat lea 36 %. 17:s, mii lea 36 %, vástidedje muhtin osiide iskkadeamis.

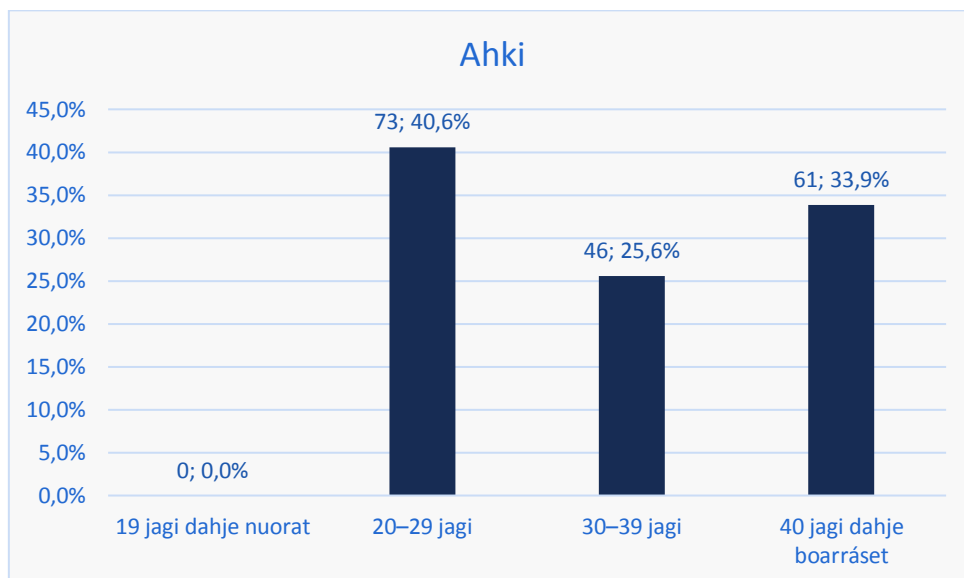

9.3 Vástideaddjit

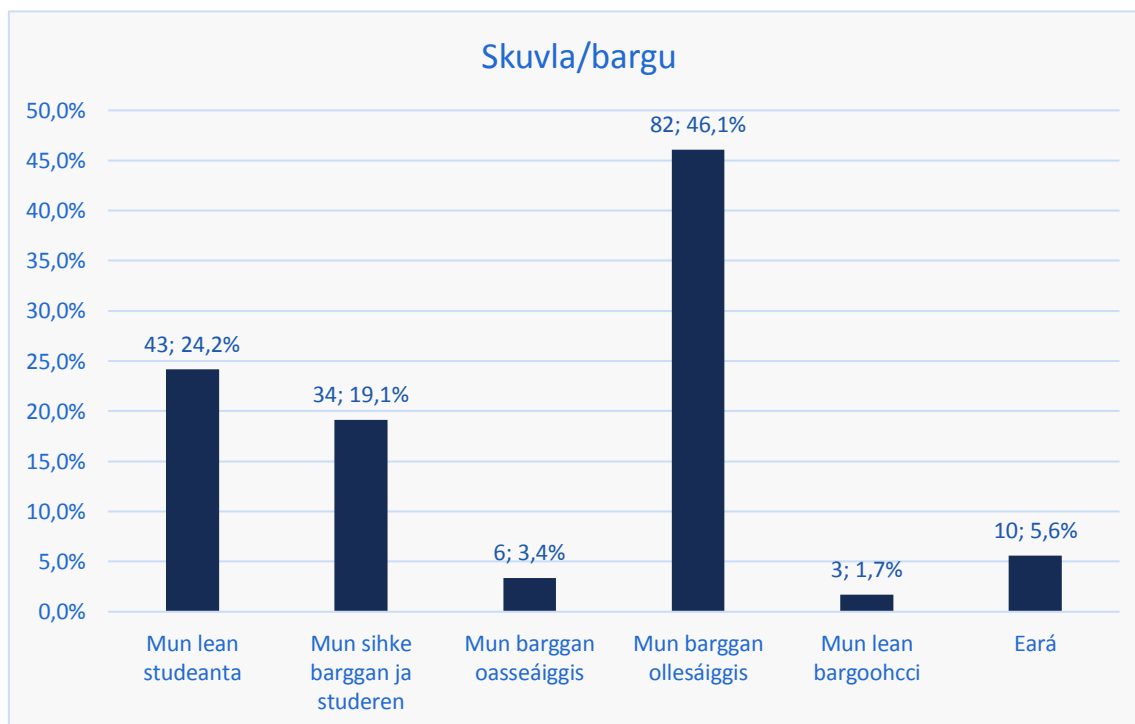
Leat eanas nissonolbmot geat leat vástidan iskkadeapmái. Sis geat leat vástidan leat 77,8 % nissonolbmot ja 22,2 % leat dievdoolbmot.

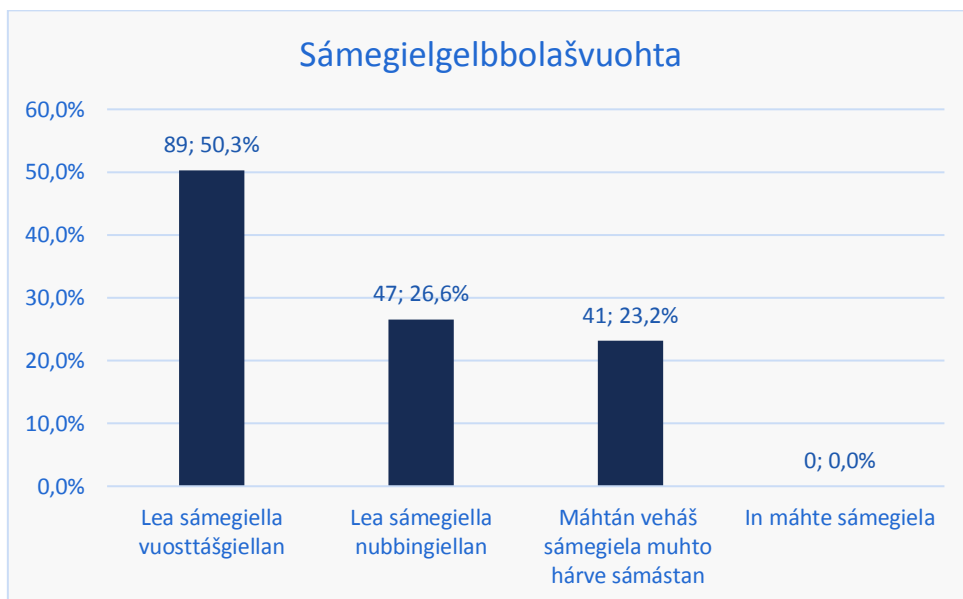
Leat vástideaddjit golmma ahkejoavkku juogus. 40,6 % vástideddjiin gullet ahkejovkui 20–29 jagi mii lea stuorimus joavku. 25,6 % leat gaskkal 30 ja 39 jagi. 33,9 % leat badjel 40 jagi. Ii oktage vástideddjiin leat vuollel 20 jagi.

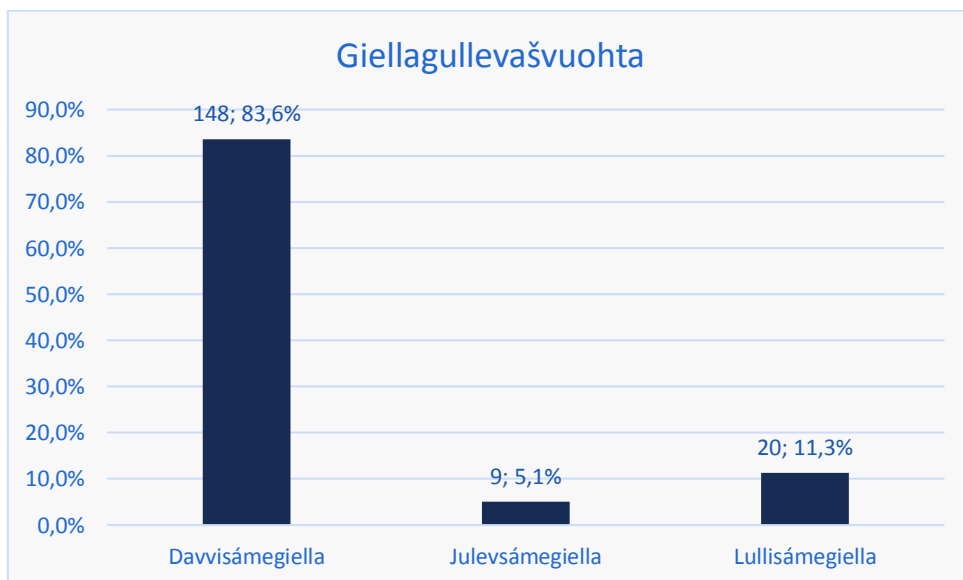
Sii geat studerejit/barget ollesáiggis leat 46,1 %, mii lea dat stuorimus joavku. Studeanttat leat 24,2 % ja sii geat sihke barget ja studerejit dahket 19,1 %. Oktiibuot leat sii 89,1 % dain geat leat vástidan. Loahppaproseanttain leat oasseáiggebargit, bargooohccit ja earát. Sii geat leat vástidan “eará” leat čilgen dan ná: dáiddár/eanandoalli, oasseáiggestudeanta, virgelobis go máná lean ožžon ja studeanta, luodubargi, duottarstobu hálddašeaddji ollesáiggis, 120 % barggus ja 50 % studeanta, ealáhagas, eanandoalli ja in bargga.

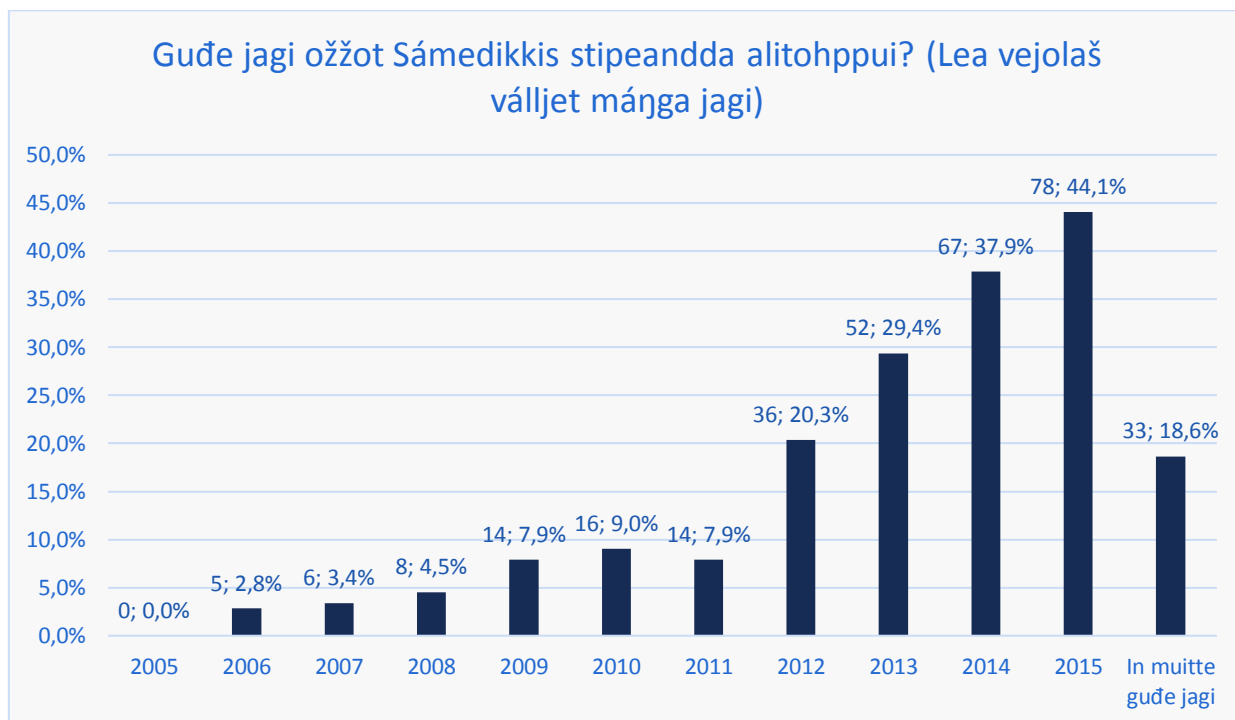
Sis geat leat vástidan iskkadeapmái lea bealis sámegiella vuosttášgiellan. Sullii ovttá njealjádasoasis lea sámegiella nubbingiellan ja sii geat hálddašit veháš sámegiela dahket sullii ovttá njealjádasoasi. Ii leat oktage gii ii máhte sámegiela.

Davisámegiell geavaheaddjit leat čielgasit stuorámuš joavku, 83,6 %. Lullisámegiellagat leat nubbin eanemusat, 11,3 %, ja julevsámegiellagat leat 5,1 %.

Iskkadeapmi sáddejuvvui sidjiide geat ožžo stipeandda jagiin 2005–2016. Juohku čájeha ahte ii oktage gii oaččui stipeandda 2005:s leat vástidan. 2006–2015 lassána vástideddjiidlohku 2,8 % 2006:s gitta 44,1 % 2015:s. Sis geat leat vástidan lohket 18,6 % ahte eai muitte jahkelogu.

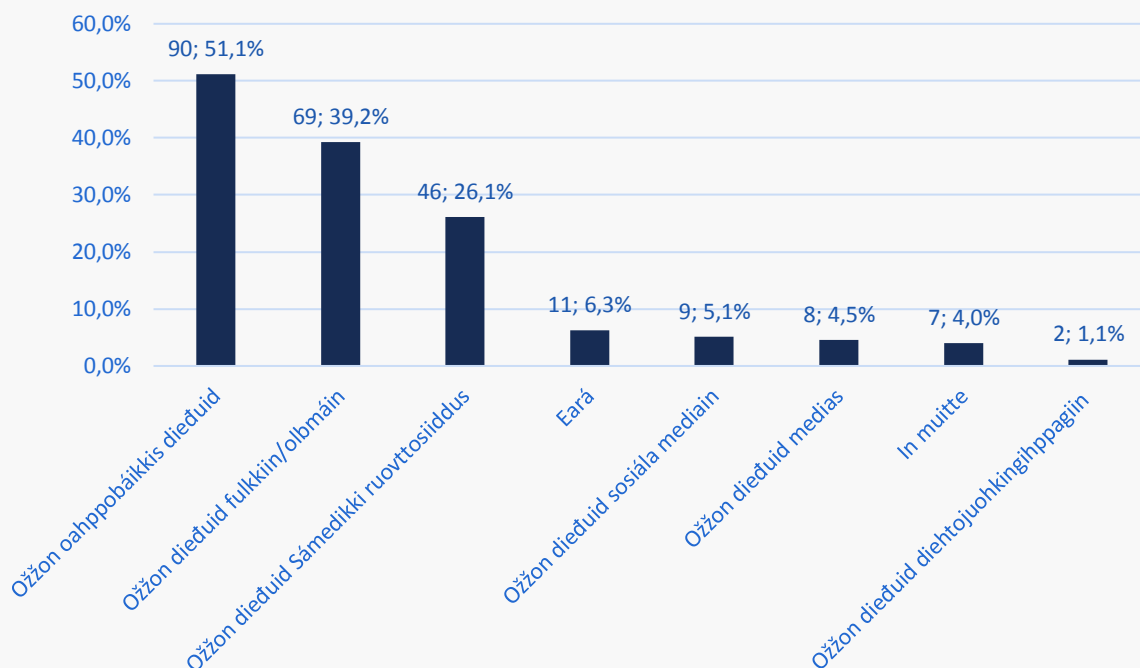
9.4 Stipeandaortnega diehtujuohkin

Sáhtii válljet mánnga molssaeavttu gažaldahkii mas jerrui movt sii ožžo dieđuid Sámedikki stipeandaortnega birra. Danne lea obbalaš proseantalohku eambbo go 100 %.

Golbma deháleamos diehtujuohkinkanála leat:

- 51,1 %: Ožžo dieđuid oahppoásahusas
- 39,2 %: Ožžo dieđuid fulkkiin/olbmáin
- 26,1 %: Ožžo dieđuid Sámedikki ruovttusiiddus.

Movt bohtet diehtit Sámedikki stipeandaortnega birra? (vejolaš válljet mánga molssaeavttu)

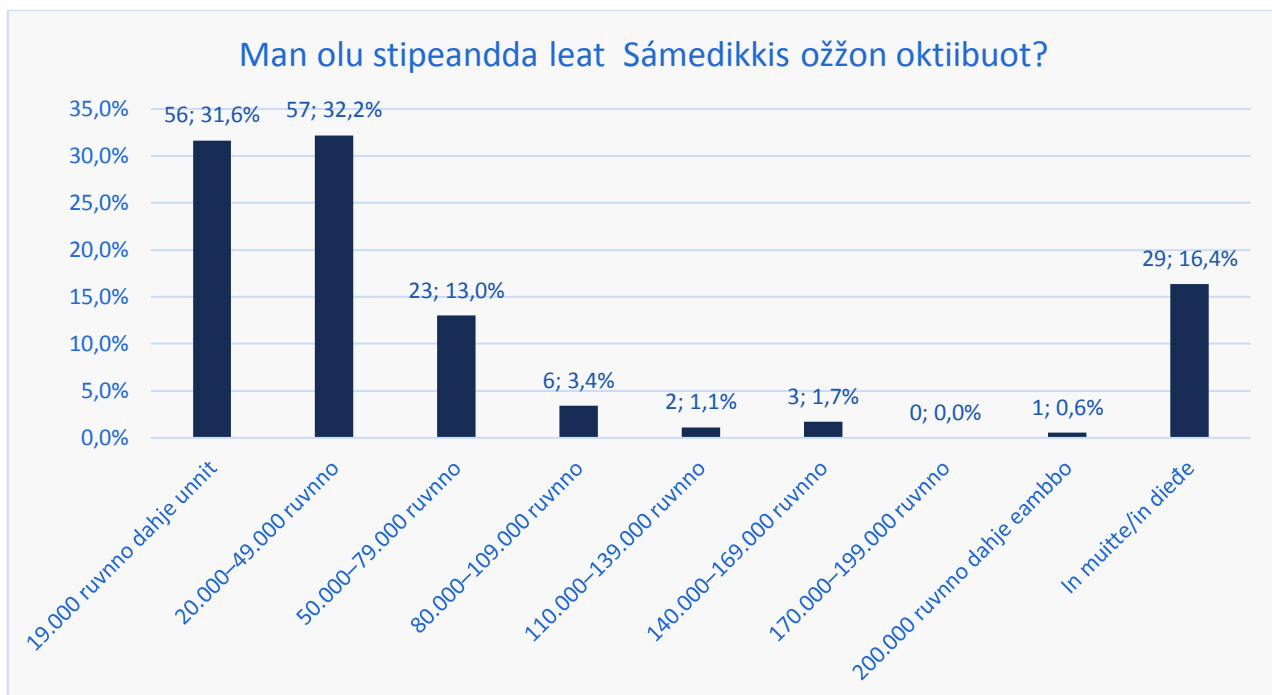

9.4.1 Válljejuvvon kommentat

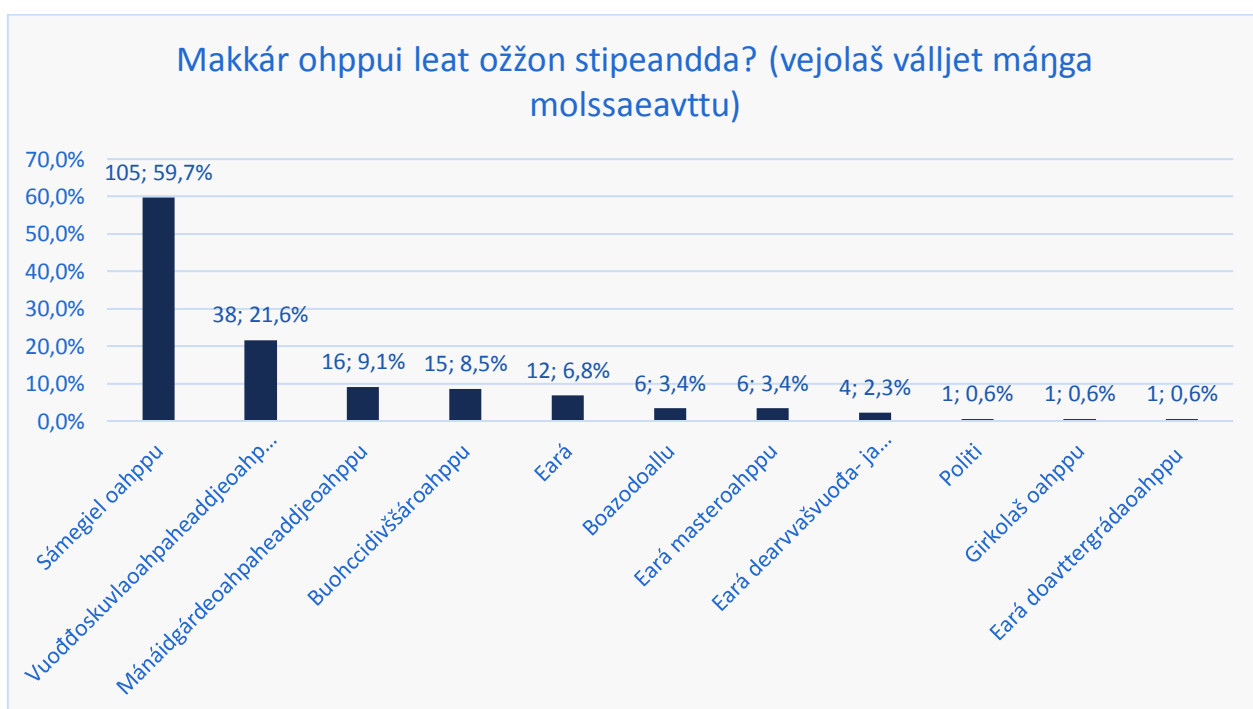
1. *Mu joatkkaskuvllaoahpaheaddji muitalii dan, nu ahte munnje lei oahpis go gazzagohten oahpu universitehtas.*
2. *Skuvlaoabbá lea muitalan.*
3. *Oahpaheaddji dieđihii logaldallamis.*
4. *Joatkkaskuvllas gullen vuosttašgeardde Sámedikki stipeandaortnega birra, dalle oaččuimet dieđu ahte jus váldit alitoahpu de sáhttit dalle maid ohcat stipeanddaid.*
5. *Sámi allaskuvlla oahppohálddahusa bokte.*
6. *Ožžon dieđuid fuolkkis gii lei sámediggeáirras gii lei barggus gullan stipeandda birra.*
7. *Heajos diehtajuohkin. Bessen diehtit easka manemus jagi go ledjen buohccedivššároahpus. Facebookas.*
8. *Dihten Sámedikki stipeandaortnega birra dalle go vázzen joatkkaskuvllas.*
9. *Lohken SAAL-1, sámegiela easkaálgiide, Álaheajus.*
10. *Ožžon dieđuid joatkkaskuvlla sámegielluohkás.*
11. *UiT:s EAI dieđihan dan birra, muhto mii studeanttat humaimet dan birra gaskaneamet, nu ahte sii geat eai diehtán ortnega birra go skuvla álghi besse ohcat stipeandda.*
12. *Lean joatkkaskuvlla rájes diehtán dan birra.*

9.5 Vástideddjiid stipeanda

63,8 % leat ožžon vuollel 50.000 ruvnno stipeandda, ja dain leat 31,6 % ožžon vuollel 20.000 ruvnno. Dušše 6,8 % leat ožžon stipeandda 80.000 ruvnno ja eambbo. 16,4 % dadjet ahte sii eai muittet dahje dieđe man olu stipeandda sii leat ožžon.

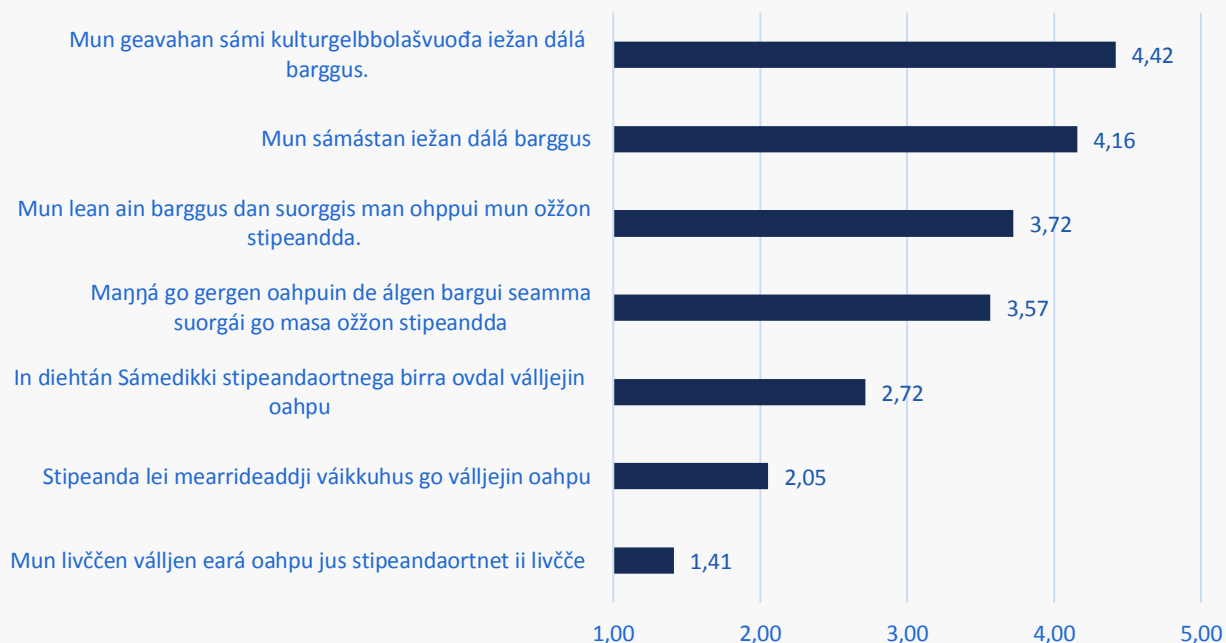

Eanemus doarjjaoažžut leat sámi giellaoahpuid joavkkus. Sullii 60 % gullet dan jovkui. Vuodđoskuvllaoahpaheaddje-/eará oahpaheaddjeoahput lea nubbin stuoramus joavku 21,6 %. Dasto mánáidgárdeoahpaheaddjit 9,1 %, ja buohccidivššarat 8,5 %.

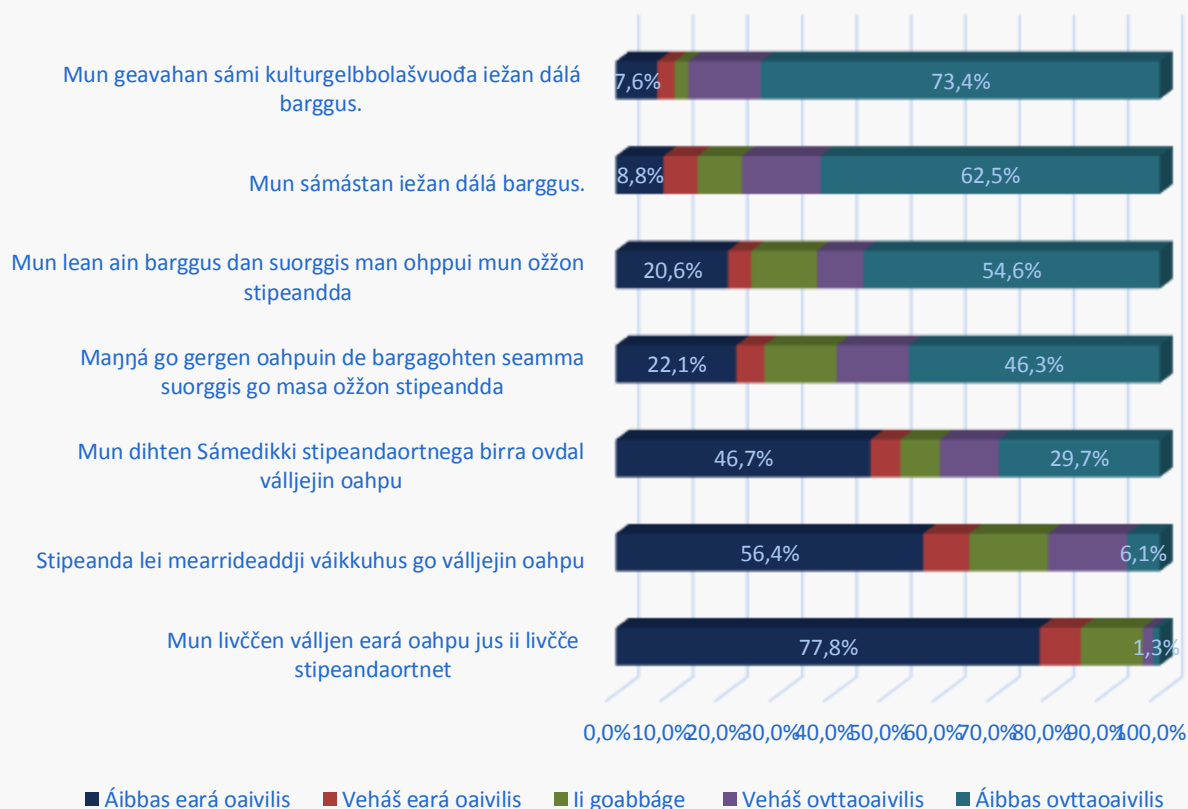

9.6 Stipeandaortnega mearkkašupmi vuostáiváldiide

Árvvoštala movt stipeandaortnet lea dutnje váikkuhan!

Árvvoštala movt stipeandaortnet lea dutnje váikkuhan!

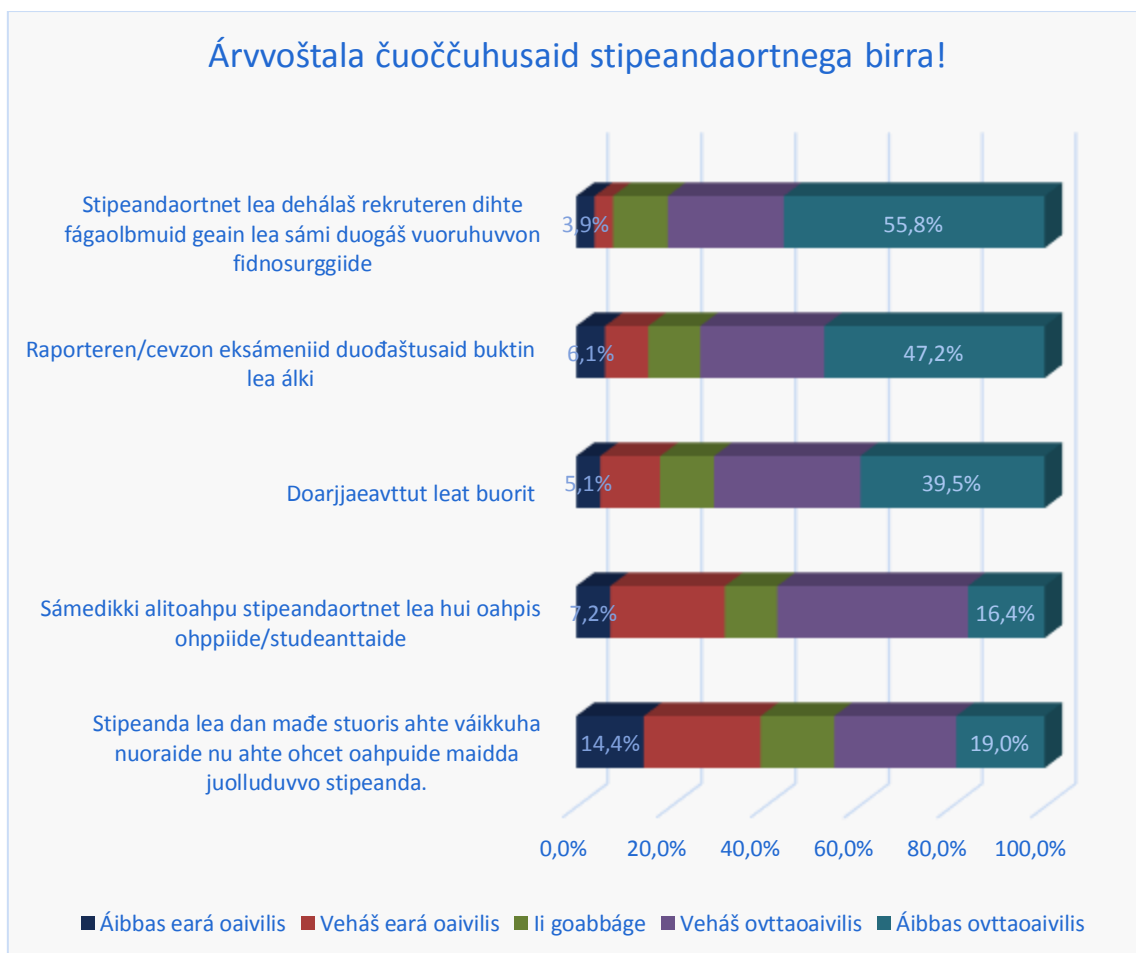
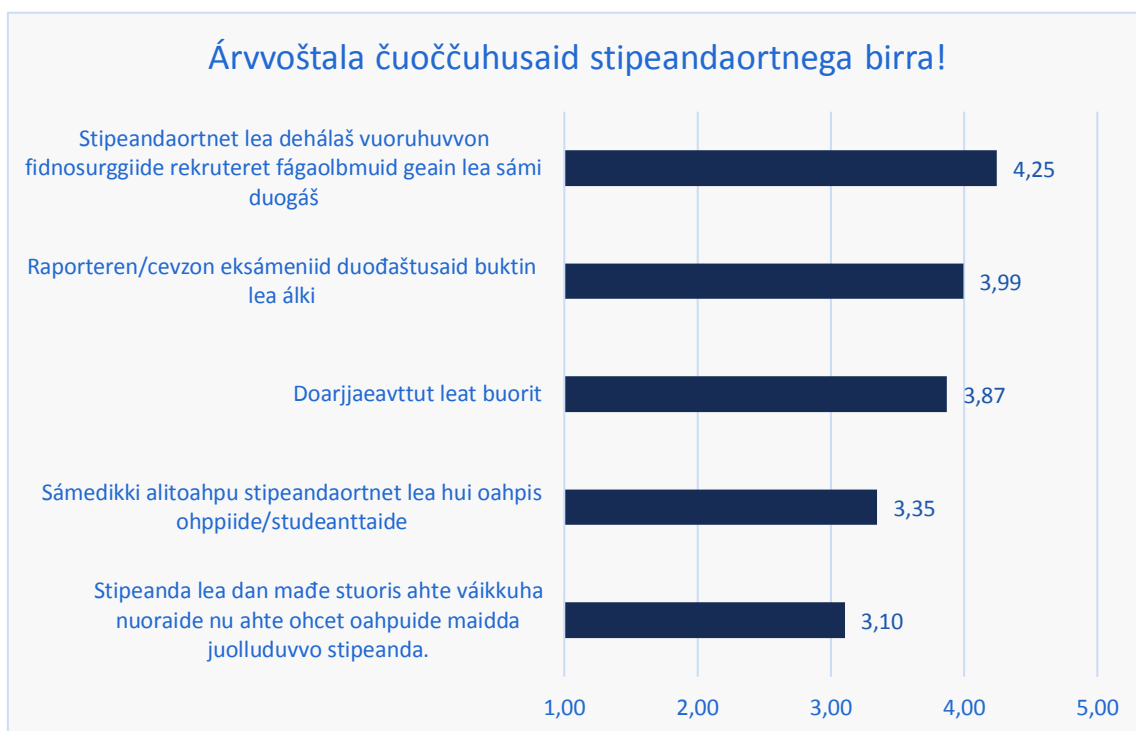
9.6.1 Čielga gávdnosat

- Hui stuora oassi doarjjaoažžuin geavahit iežaset dálá barggus sámii kulturgelbbolašvuoda (4,42) ja sámegiela (gm. 4,16).
- Badjel bealli (54 %) vástidit ahte sii leat áin barggus dan suorggis masa ožžo stipeandda. 8,5 % leat belohahkii ovttaoaivilis dainna. Oktiibuot dahket dát guokte joavkku 63,1 %.
- 27,2 proseantta vástidit negatiivvalaččat dasa ahte álge go bargui dan suorggis masa ožžo stipeandda go gazze oahpu. Go buohtastahtta jagiid 2005:s gitta 2015:i de oaidná njiedjama 2009 rájes go vástidit 4,7 ahte sii álge bargui seamma suorggis go masa gazze oahpu. Gaskamearalaš čuoggát ledje njiedjan 2015 3,6:i.
- Sii geat leat ožžon stipeandda lohket ahte stipeandaortnet ii lean nu mearkkašahhti ahte sii livčče válljen eará oahpuid jus eai lean oažžut stipeandda (gm. 1,41). Leat eambbogat geat vástidit ahte stipeanddas lei mearrideaddji mearkkašupmi sin oahppoválljemii (gm. 2,05). Muhto goappašat dat vástádusat čájehit čielgasit ahte studeanttat válljejit oahpuideaset beroškeahhtá das ahte ožžot go doarjaga stipeandaortnega bokte dahje eai.
- Lea potenciála buorebut márkanfievrridit ortnega. Sullii bealli eai diehtán stipeandaortnega birra ovdal go válljeje oahpu.
- Mánáidgárdeoahpaheaddjit ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit ožžot jámma olu čuoggáid, gaskamearalaččat 4,4 ja 4,5, go jerrojuvvo ahte bissot go sii barggus dan suorggis masa sii leat ožžon stipeandda. Seamma joavkkuin leat olu čuoggát, goappásnai 4,5, go jerrojuvvo geavahitgo sámegiela barggus. Sámi kulturgelbbolašvuoda geavahussii vástidit mánáidgárdeoahpaheaddjit 5,0 ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit 4,8. Dán gažaldagas leat eará bargosurggiin maid seamma olu čuoggát.
- Go juohká bohtosiid giellageavahusa mielde de leat stuora erohusat mánjga gažaldagas sin gaskkas geat leat vástidan ahte sis lea sámegiella vuosttašgiellan ja sis geat leat vástidan ahte sii máhttet veháš sámegiela.
  - Leat mihá eambbogat geain lea sámegiella vuosttašgiellan geat dihte stipeandaortnega birra (gm. 3,1) sin ektui geat máhttet veháš sámegiela (gm. 2,1).
  - Sis geain lea sámegiella vuosttašgiellan vástidit gaskamearalaččat 4,1 ahte sii leat barggus dan oahpposuorggis masa ožžo stipeandda, ja sin searvvis geat máhttet veháš sámegiela lea lohku 2,1. Seamma tendeanssa oaidná gažaldagas gos jerrojuvvo gallego leat barggus dan suorggis masa ožžo stipeandda. Das vástidit vuosttašgielagat 4,3, ja sii geat máhttet veháš sámegiela 2,3.
  - Gažaldagas sámegiela geavahusa birra barggus vástidit vuosttašgielagat 4,6, ja sii geat máhttet veháš sámegiela 2,9.
  - Seammasullasaš jearaldagas kulturgelbbolašvuoda birra leat vástádusat 4,7 ja 3,5.

9.6.2 Váalljejuvvon kommeanttat dan birra movt stipeandaortnet lea váikkuhan vástideddjiide

1. *In leat vel gárven oahpu, muhto anán giellageavahusa ja kultuvrra hárbhallanáigodagain mat mis leat.*
2. *Lean ain studereme, muhto lean maid bargan oanehaš bargguid dan suorggis masa ožžon stipeandda.*
3. *In leat vel geargan oahpuin, muhto diehttelasat áiggun ohcat barggu suorggis mas gaccan oahpu. Stipeanda lea hui buorre leamašan, ja lea movttiidahtti juohke háve go jurdilan ahte heaittán sivas go lea nu guhkki oahppobáikái.*
4. *Lean ain studeremin ja sámegiel jahkeovttadat lea oassi mu bacheloras. Vuordimis šattan bargat maid sámegielain ja beasan eambbo studeret sámegiela maŋŋá. Stipeandaortnet lea buorre váikkuheapmi dan dáfus go jurddašan ahte lea vejolaš studeret sámegiela maŋŋá eallimis man guhká go oažžu dan mađe doarjaga ahte sáhtta dahkat dan oahppoloana haga.*
5. *Dagai ahte ráskejin johttit gaskkal oahppobáikki ja bargobáikki. Mearrideaddji.*
6. *In leat velá barggus, muhto lean studeremen oahpaheaddjin Suomas ja oahpu haga masa ožžon stipeandda Norggas mus ii livčče gelbbolašvuohta oahpahit sámegiela skuvllain, inge máhtáše sámegiela ná bures. Doaivvun ahte beasan geavahit iežan sámegiela máhtu barggus go gearrgan oahpuiguin.*
7. *Dihten stipeandaortnega birra ovdal oahpu válljema/álgima. Dihten maddái ahte sámi studeanttat Álttás eai oaččo stipeandda, nu ahte ii mus lean gal sávaldat oažžut stipeandda. (Lean “manahan” stipeandda 2 jagi daid vealaheaddji njuolggadusaid geažil mat ledje gitta 2012 rádjái.)*
8. *Mun human sámegiela jus fitnet sámi mánáidgárddit, skuvllat dahje nu ain.*
9. *Ikte dollen ruovttugásta sámegillii. Mun geavahan sámegiela mángga ipmilbálvalusas. Olbmát leat mu bovdén doallat ipmilbálvalusa sámegillii Šuošjávrris.*
10. *Mun lean ain oahpus, muhto human sámegiela sámegielat pasieanttaiguin.*

9.7 Stipeandaortnet obbalaččat

9.7.1 Čielga gávdnosat

- Stipeandaortnet lea dehálaš rekruteren dihte fágaolbmuid geain lea sámi duogáš vuoruhuvvon fidnosurggiide (gm. 4,25). 80 % leat positiivvat dasa.
- Raporteren/cevzon eksámeniid duođastusaid sadden lea vástideddjiid mielas dohkálaš. Leat dušše 6,1 % geat eai leat ovttaoaivilis.
- Juolludaneavttut leat 70,7 % mielas buorit dahje oalle buorit. 17,8 % áibbas eará oaivilis dahje veháš eará oaivilis. Gaskamearalaš lohku lea 3,87 mii mearkkaša ahte lea buoridanmunni.
- Lea čielggas ahte stipeandaortnet lea eambbo oahpis sidjiide geat leat álgán studeret (gm. 3,35) go sidjiide geat eai leat álgán (gm. 2,72). Buoret diehtjuohkin lea áigeguovdil goappašat joavkkuide.
- Vástideaddjit eai leat ovttaoaivilis das ahte lea go stipeanda dan mađe stuoris ahte doaibmá seaktin dasa ahte nuorat ohcet oahpuide maidda addo stipeanda (gm. 3,10). 45,1 % oaivvildit ahte stipeandda sturrodad lea doarvái ja 39,2 % leat negatiivvat sturrodahkii.
- Sii geat máhttet veháš sámegiela oaivvildit ahte stipeandda sturrodad lea doarvái stuoris váikkuhit nuoraid válljemiidda (gm. 3,4), dat lea eambbo go sii geain lea sámegiella vuosttášgiellan (gm. 2,9).

9.7.2 Válljejuvvon kommeanttat stipeandaortnega birra

1. *Li mu mielas oidno doarvái dávjá sosiála median ja eará sajiin ahte sámi studeanttaide gávdno dakkár vejolašvuohta.*
2. *Mu mielas sáhtášii stipeanda leat vel stuorit. Dat oččošii eambbogiid háhkat sámegielgelbbolašvuođa.*
3. *Li makkárga ja heajos gulahallan gaskkal Sámedikki ja Sámi allaskuvlla.*
4. *Li oaččo nu olu stipeandda ahte váikkuhivčče olbmuid oahpuid válljemiidda. Muhto jáhkán stipeanda dahká álkibun soapmásiidda joatkit studeremis.*
5. *Stipeandaortnegis váilu buoret vuogádat. Diehtu ahte ohcan lea joavdan (ii nu olu manná go lea sáddejuvvon), diehtu ahte duođastus (ceavzán oahpu) lea joavdan. In dieđe vel dál ge lea go Sámediggi ožžon mu duođastusa.*
6. *Mu mielas livččii buorre jus stipeandda sáhtášii ohcat maiddá Norgga olggobeallái, jus beare ohccis lea Norgga riegádannummir/D-nummir ja kontonummir. Omd. mun ledjen ohcan Sámi allaskuvlii vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppui, muhto go oahppu ii lágiduvvon, álgen oahpaheaddjeohppui Suomas, go ožžon dáppe oahpposaji. Mus leat goittotge váttisvuođat ruhtadit dán oahpu, ja stipeanda livččii veahkehit hui ollu.*
7. *Stipeandasturrodad lea olu unnon dan rájes go mun ožžon stipeandda. Dal in doaivvo šat stipeanda lea šat doarvái stuoris ahte das lea áktánas geasuhanfápmu.*
8. *Dalle go mun ožžon stipeandda de in ožžon goassege dieđu ahte MUN ferten Sámediggái raporteret ahte lean ceavzán eksámena. Čuoččui ahte Sámediggi sáhtta iskat lean go čađahan eksámena ja jus in leat de sáhttet mu mávssihit ruđaid ruovttoluotta. In leat goassege gullan maidege Sámedikkis dan birra. Na nie dat fal láve*

- dat Sámediggi. Gilvá ruđaid miehta eai ge iskka gal adnojitgo dasa masa leat juolluduvvon.*
- 9. Lea divrras leat studeanta oahpuin main leat deaivvadeamit dávjá. Eambbo ruhta lullisámegiel oahpuide, mii dárbbášit eambbo lullisámegielagiid. → positiivvaláš vealaheapmi.*
  - 10. Eará fágasurggiin galggašii leat vejolaš ohcat Sámedikke stipeandda.*
  - 11. Stipeanda ii leat doarvái stuoris ahte dat rekruttere vassis oahpuide, muhto šaddá veaháš dego bonusin studeanttaide. Lea veaháš suddu go stipeanda lea unniduvvon.*
  - 12. 20 000 ruvnno jahkái lea unnán go lea allaskuvlla/universitehtas. Eandalii jus leat bearašolbmot. Muhto ii hal nu leat gal, ledjen hui duhtavaš dainna 20 000 maid ožžon loahpageahčen oahpu.*
  - 13. Jus stipeanda livččii lean stuorát, de dat váikkuhivčče eanet ohppiid válljet sámegiel dahje sámi kulturmáhttofágaid.
Muhto almmuhit árvosániid mat olbmot sáddejit sisa raporteren dihte, dat ii doala deaivása.*
  - 14. Lea heitot ahte oasseáiggeoahput eai váldo vuhtii. Dadjet ahte dahket dan, muhto goitge sihtet eksámenduođastusaid go lea gollan jahkebealli, dalle go 30 č váldá jagi badjel.*
  - 15. Manngágo Sámediggi unnidii stipeandda sturrodaga, de eai leat šat nu buori eavttuid. Nu mo ovdal lei buoret, ja maiddá dan ektui go julev-ja áarjelgielaide lei lassi doarjja.*
  - 16. Stipeanda lea unnon hui olu dan rájes go mun gullen dan birra muhtin jagiid áigi. Lean beahtahallan!*

9.8 Dievasmahtti kommeanttat stipeandda birra

9.8.1 Válljejuvvon kommeanttat: Movt stipeanda váikkuhii du oahppoválljemii? Lei go dehálaš dutnje válljet Sámedikki vuoruhan oahpposuorggi masa sáhtii oažžut stipeandda? Jus ledjet eahpesihkar oahpu válljemis, lei go stipeanda mearrideaddji? Čilge manne válljejit nu go dahket!

Movttiidahttin/positiivvalaš

1. *Stipeandaortnet álkidahtti mu studeantaárgabeaivvi. Buohkat atnet árvvus ahte Sámediggi doarjagiin veahkeha lassioahpu háhkat.*
2. *Mus lei miella oahppat sámegiela ja stipeandaortnet lei bonus.*
3. *Lei somát studeret.*
4. *Stipeanda lei munnje “seaktin” válljet dan oahpu masa oaččui stipeandda.*
5. *Mun barga ollu gieddebargguid oahpu olis ja mátkkoštin ruoktot ovdan skuvlii nu ahte munnje gal lei stipeanda dehálaš doarjja. Bessen oastit ollu fágagirjiid mat eai lean lohkanmearis ja mat leat ávkin mu dálá barggus ja masterdási lassioahpu plánaide. Mu válljemiidda eai váikkuhan Sámedikki oahpposuorggi vuoruheamit go mun gal ledjen juo mearridan ovddalgihit maid áigon studeret. Mu mielas lea hui buorre ahte Sámediggi vuoruhá dan oahpu mii mus lea (boazodoallu). Boazodoallu lea Sámis dehálaš kulturguoddi ja mu mielas lea dárbu eambbo čalmmustahttit formálalaš boazodoallooahpu, ja doaivvun stipeandaortnet lea dása mearrideaddji.*
6. *Mun lean iežan beroštumiid vuodul válljen oahpu. Muhto go oažžu stipeandda de lea álkit válljet sámi oahppoásahusa mii lea guhkin eret ruovttus ja bargobáikkis.*
7. *Sámedikki stipeanda lei dehálaš munnje vai bessen gárvet oahpu mii rievdaduvvui ollesáiggeoahpus oasseáiggeoahppun.*
8. *Mun válljejin nu go dahken go háliidin eambbo giellagelbbolašvuoda. Stipeanda lei fiinna bonus.*
9. *In diehtán stipeandaortnega birra ja nu lei posiitiivvalaš válbii.*
10. *Mun osten ruđaiguin sámegiellat girjiid. In livčče dan dahkan jus mus eai livčče leamašan ruđat.*
11. *Mun studerejin sámegiela seammás go dárogieđa. Mun háliidin oahppat dan go orron davvi-Norggas. Lei giellakursa ja stipeanda ii váikkuhan mu válljemiidda. Muhto ledjen ilus go gullen das ja bessen vuodjit oahppobáikái ja máksit bensiinna.*
12. *Ovdal in diehtán ahte oahppu man válljejin attii rievtti doarjagii. Muhto lea veahkehan mu ollu gokčat skuvlavázzin goluid.*
13. *Mun gal livččen goitge lohkan lullisámegiela, muhto mun ráškejin dan dahkat justte dalle go dahken váikko lei gáržžes ekonomiija.*
14. *Mun válljejin dan barggu dihte. Muhto lei čielgasit movttiideaddjin dan oahpu válljemii.*
15. *Li váikkuhan mu válllejupmái go mun dihten manin háliidin šaddat. Lei baicce studeremii bonus. Ieš stipeanda gal ii lean mearrideaddji go válljejin sámegiela oahpaheaddjeoahpu váldofágan.*
16. *Stipeanda ii váikkuhan munnje moktege. Mun ledjen juo ovddalgihit mearridan nu ahte munnje lei stipeanda liige buorri.*
17. *Li makkárga. Mun ledjen juo mearridan lohkat sámegiela ja munnje lei stipeanda bonus.*

18. *Mun ledjen juo mearridan studeret buohccidivššárin. Lei dušše bonus ahte ožžon vel stipeandda.*
19. *Válljejin studeret sámegiela beroškeahhtá das ahte oaččun go stipeandda vai in. In diehtán stipeandda birra ovdal, muhto lei dieđusge bonus. Dat movttiidahtá mu ohcat lassi sámegiel oahpuide.*
20. *Ii das lean makkárge mearkkašupmi mu válljemii, muhto dat movttiidahtii mu.*
21. *In diehtán stipeandda birra ovdal álgen oahpu nuppi jahkái. Ii lean mearrideaddji mu oahppoválljemii, muhto studentii lea dieđusge movttiideaddji go dan birra diehtá. Movttiidii gárvet oahpu.*
22. *Mun válljejin lohkat lullisámegiela Rørosas dan dihte go eai gávdno nu olu lullisámegieloahput. Stipeanda ii váikkuhan mu válljemii muhto ekonomalaččat lei mihá álkit leat eret barggus.*
23. *Ii, muhto lei áibbas čielgasit ovdamunni.*
24. *Mun lohken sámegiela maŋŋelgaskabeivviid. Stipeanda lei vuogas, muhto ii váikkuhan mu válljemii.*
25. *Mun lean áigá mearridan váldit alitoahppu duodjesuorggis nu alitdássái go lea vejolaš. Ja dieđusge stipeanda veahkeha ollašuhhtit dán mearrádusa.*
26. *Jua, lea hui buorre go Sámediggi doarju sámi servvodaga ovdáneami.*
27. *Stipeanda lei movttiidahtti, ja lei stuora veahkkinn go galggai oastit girjjiid. Ii lean dehálaš válljet oahpu mas oažžu stipeandda. In lean eahpesihkar oahpu válljemis. Mun áigon álgit ohppui mas leat maiddá eará bargovejolašvuodát.*
28. *Hirbmat movttiidahtti muhto ii váikkuhan loahpalaš mearrádussii*
29. *Stipeanda gal ii leat ieš alddis váikkuhan moktege makkár oahpuid lean gazzan, muhto dat lei movttiidahtti ahte ožžon stipeandda.*
30. *Ii váikkuhan muhto lei dieđusge ovdamunnin go de bessen ohcat go ledjen válljen oahpu maid Sámediggi doarjjui.*
31. *Stipeanda lei geasuheaddji, muhto ii loahpalaš váikkuheaddji.*

Váikkuheapmi/mearrideaddji mearkkašupmi

32. *Eai mus lean doarvái dieđut oahpposurggiid birra. Joatkkaskuvlla stipeandaortnega dihte doivon ahte ortnet guoská alitoahpu giellaoahpuide maid. Vuoruhuvvon surggiid birra in diehtán ahte maiddá eará oahpposuorggit addet rievtti stipendii. Jus mus livčče leamašan doarvái dieđut de ledjen soaitit válljet oahpuid maiddá oažžu Sámedikkis doarjaga.*
33. *Mun lohken SAAL 1 ja kurssa čađaheapmái lei áibbas mearrideaddji ahte ožžon stipeandda dan dihte go barga oasseáiggis ja golut lohkanmeari oastimis ja eará golut kurssa oktavuodas.*
34. *Válljejin giella-/oahpaheaddjeoahpu dan dihte go áibbas sihkkarit oaččut barggu miehta riika. Stipeanda nannii dán válljema.*
35. *Lei válllejupmái mearrideaddji.*
36. *Stipeanda movttiidahtii mu nu ahte viimmat mearridin lohkat Allaskuvllas lohkanbadjeoahpu. Mun háliidin buoridit iežan giela nu ahte lean čeahpit sihke njálmmálaččat ja čálalaččat. Stipeanda váikkuhii gal dasa ahte viimmat mearridin lohkat Allaskuvllas dán oahpu. Árvvoštallen searvat eahketkurssaide, muhto lean hui movttet go válljejin alitoahpu oahppoásahusas studeret go de ožžon maid oahppočuoggáid.*

37. Munnje lei stipeandaortnet dehálaš vai bessen váldit ruovttoluotta sámevuoda.
38. Mun ledjen čurbošan nuorran, nu ahte álggus in ožžon Loatnakássas doarjaga (ovdal go ledjen váldán x-oahppočuoggá). Sámedikki stipeanddain bessen goitge álgit ohppui, ja danin leige dat issoras dehálaš munnje ja mu studerenvejolašvuodaide.

Giellaoahpuid

39. Stipeanda dagai ahte lohkahten giela, muhto ii váikkuhan eará oahpuid válljemiidda maidda ožžon doarjaga. Stipeanda lei dainna lágiin olgguldas movttiideaddji.
40. Mun lohken giela allaskuvllas seammás go lohken eará universitehta oahpuid. Oahput sámegeiela leat nu jeavddaheamit ahte dovden ahte fertejin beare álgit go lei fálljuvvui.
41. Mun láven fertet iehčanas bargguid bargat dábálaš barggu lassin. Stipeanda miellidibuvttii ahte sáhtten lohkat sámegeiela dábálaš barggu lassin inge dárbbasan lassi bargguid váldit.
42. Dien áiggi mun ledjen juo eará oahpus. Fertejin válljet ahte álggán go bargat oasseáiggis dahje lohkahten go sámegeiela liige ruđaid ovddas. De lei álki válljet.
43. Stipeanda govččai olu goluid mat ledje kurssa oktavuodas. Mii finaimet Guovdageainnus oahppomáttkii ja stipeandda geavahin mátkái, orrumii ja bibmui.
44. Mun livččen lohkan sámegeiela váikko vel in lean ge oážžut stipeanda. Dat giella lea leamašan mu beroštupmi mánnávuoda rájes dalle go mu áhkku ja áddjá dan humaiga. Dalle go vázzen kurssa de lei mus dakkár eallindilli masa dat heivii.
45. Stipeanda lei dehálaš munnje go dagahii ahte sáhtten čadhit dakkár kurssa.
46. Pedagogihkkaohppui ii lean stipeanda mearrideaddji, go fas lei okta ákkain manne válljejin studeret sámegeiela. Stipeanda lei munnje hui movttiidahtti sihke kurssa álgimii ja gárvemii.
47. Háliidin háhkat giellaoahpu. Stipeanda váikkuhii nu ahte sáhtten bidjat áiggi ohppui.
48. De lei. Dat veahkehii mu dat ruhta lohkat viidáseappot.

Ii váikkuhan

49. In diehtán dan birra ovdagihtii. Háliidin dušše oahppat sámegeiela :)
50. Háliidin dušše váldit ruovttoluotta giela man mun ja mu bearaš eat beassan oahppat
51. Ii váikkuhan. Mun oaivvildan ahte sámi servvodatovdánahttimii eai leat Sámedikkis buorit ortnegat. Sii vuoruhit sámegeiela, muhto servvodat dárbbasa eambo fidnosurggiid go dat geat máhttet sámi grammatihka.
52. Stipeanda ii váikkuhan mu oahppoválljemii.
53. Ii moktege. Bohten easka diehtit dan birra iežan manemus lohkanbajis.
54. Ledjen juo álgán válljejuvvon ohppui, bessen diehtit stipeandda birra manjá go leimmet álgán.
55. Ledjen juo álgán ohppui go ohcen stipeandda. Dat ii váikkuhan mu oahpuid válljemiidda. Deaivvai leat nu ahte addui stipeanda dan suorgái mas studerejin.
56. In eahpidan. Dihten maid háliidin studeret ja manin háliidin šaddat.
57. Ii váikkuhan mu oahpu válljemii. Lean válljen sámegeiela dan dihte go háliidan bargat sámegeielain.
58. Stipeanda ii lean mearrideaddji mu válljemii.
59. Válljejin giellaoahpu váikko mo vel livččii.

60. *Li váikkuhan mu oahppoválljemii.*
61. *Li leat gal váikkuhan, go háliidin goitge oahpaheaddjeohppui. Lea rievtti mielde sahtedohko ahte sihke human sámegiela ja välljejin oahpaheaddjeoahpu.*
62. *Válljejin beroštumi mielde inge stipeandda dihte.*
63. *Stipeanda ii váikkuhan mu välljemii.*
64. *Válljejin oahpu beroškeahhtá stipeanddas. In diehtán stipeandda birra ovdal nuppi jagi UiT:s.*
65. *Li váikkuhan munnje moktege.*
66. *Stipeanda lei dan mađe unni ahte ii obage lean mearrideaddji.*
67. *Aa, in välljen oahpu stipeandda dihte.*
68. *Stipeanda ii váikkuhan obage, fuomášin stipeandavejolašvuođa manjá oahpu álgima.*
69. *Li stipeanda gal obage váikkuhan mu välljemii.*
70. *Stipeanda váikkuhii unnán oahpu välljemii. Jáhkán ahte livččen välljen seamma suorggi leaččai go stipeandaortnet dahje ii. Muhto duođai jáhkán ahte stipeandaortnet doaibmá sin guovdu geat veháš eahpidit maid sii háliidit dahkat ja árvoštallet goappá galget välljet. Dakkár oktavuođain jáhkán ahte stipeanda sáhtta leat dat mii váikkuha nu ahte välljejit oahpuid maid Sámediggi doarju. Váillahan oahpuid álgima ovdal dieđuid gos mitaluvvo man ollu ruhta stipeanda duođai lea. Joatkkaskuvllas leat áŋgirat välljet sámegiela earret eará stipeandaortnega dihte, ja doppe ohppiid jáhkán diehtit eambbo stipeandda sturrodagas.*
71. *Li váikkuhan.*
72. *Li stipeanda lean mearrideaddji mu sámegiela oahppamii.*
73. *Háliidin oahppat giela beroškeahhtá stipeanddas.*
74. *Li. Sámegiella lea goitge dehálaš.*
75. *In diehtán stipeandda birra go álgen giellakursii.*
76. *Stipeanda ii váikkuhan munnje. Lean guhka diehtán ahte áiggun oahpaheaddjin šaddat. Mu mielas lea sámegiella ja kultuvra hui dehálaš ja háliidin das nanu gelbbolašvuođa ovdal oahpaheaddjeoahpu vai beasan nu bures go sáhtán geavahit dan oahpahusas.*
77. *Stipeanda lei okta dain dehálamos ovdamuniin go välljejin lohkat sámegiela jahkeovttadaga. Ákkat dasa manne geavahin olles oahppo jagi sámegillii ledje čuovvovaččat: 1. Mu bearraša sámi gullevašvuohta, ja nu maid alddan persovnnalaš sávaldat oahppat giela. Mu fulkkiin geat dál ellet ii huma oktage sámegiela. 2. Sámi kvohta eará oahpuin. Dasa ii lean mus atnu go ledje doarvái buorit árvosánit beassat skuvlii, muhto lei goitge buorre diehtit ahte livččen beassat sámi kvohtas. 3. Sámedikki stipeanda lei maid oalle buorre ágga, muhto eará ákkaid dihte de jáhkán ahte livččen ohcan ohppui stipeandda haga. 4. Diehtu ahte lea sámegielmáhttu lea buorre CV:s go ohcá barggu Sámis.*
78. *Válljejin giellaoahpuid ja stipeandaortnet lei hui buorre seakti oahpu gárvemis.*
79. *Li stipeanddas lean mearkkašupmi dasa ahte välljejin oahppat sámegiela.*
80. *Iežan beroštumi dihte välljejin sámegiela. Stipeanddas ii lean mearkkašupmi*
81. *In diehtán stipeandaortnega birra ovdalgo ledjen jahkebeale studeren*
82. *Mun in välljen gal oahpu dušše danne go dihten Sámedikki stip. birra. Li leat sáhka nu ollu ruđas ahte livččii váikkuhan mu välljemii. Muhto jua, hirbmat buorre ortnet, go midjiide lea dákkár vejolašvuohta. Sávvamis bistá ain.*
83. *Stipeanda manai njuolga gokčat mátkegoluid logadettiin fága. Ledjen ovddalgihtii jo mearridan lohkat lullisámegiela, danne ii váikkuhan stipeanda mu välljemii obanassiige.*
84. *Li váikkuhan, muhto lean lihkolaš go ožžon stipeandda.*
85. *In diehtán stipeandda birra ovdal go álgen ohppui.*

86. Válljejin oahpu beroštumiidan vuođul. Stipeanda lei munnje bonus. Stipeanda gal ii váikkuhan mu oahpu válljemii, muhto dovden ahte lei buorre ahte adnui árvvus maid studerejin.
87. Go mun in diehtán dat stipeanda gávdnui ovdal go ledjen jo álgán ohppui de dat ii šaddan mu mearrádusa váikkuhit. Muhto dál go jurddašalan boahttevaš oahpuid maid háliidan váldit, de dovddan ahte stipeandaortnet lea ášši mii movttiidahtta mu váldit eambbo sámegiel oahpuid. Hui miella lea mus lohkat sámegiela lihkká, muhto go oažžu ruđa sámédikkis de dat dieđusge geahpida árgabeivviid olu studeantadilis. Danne lea din stipeanddas olu mearkkašupmi go arvvoštálla sámegiel oahpuid eará oahpuid ektui.
88. In válljen iežan fága stipeandda dihte. In diehtán ahte stipeandda oppa fitnege ovdal go álgen. Stipeanda lei bonus oahpustan.
89. Stipeanda lea beare unni dan vuođul válljet oahpu.
90. Go álgen ohppui, in diehtán ahte lea vejolaš oažžut stipeandda. Dat soaitá danin go lean Suoma bealde eret. Mu mielas lea buorre go stipeanda muitala, makkár bargguide lea dárbu Sámi servodagas.
91. Mus gal lea álo leamaš beroštupmi buohccidivššár suorgái! In diehtán ahte sámédikkis lei stipeandaortnet buohccidivššárstudeanttaide
92. Ledjen dusse gullan stipeandda birra, muhto ii váikkuhan mu válljemii gal. Mu mielas lei dehálaš válljet oahpposuorggi iežan giela ja kultuvrra dihte, suorggi gos beasan bargat, ovddidit ja nannet sámegiela, kultuvrra, árbevieruid ja identitehta. Stipeanda ii váikkuhan moktege mu válljemii, muhto dieđušge movttiidahtii mu viidásit bargat go ožžon stipeandda.
93. Ii lean dehálaš munnje válljet oahpposuorggi maid Sámediggi lei vuoruhan. Válljen fágasuorggi mii lea munnje miellagiddevaš ja mainna áiggošin bargat viidásit.
94. Ii váikkuhan, ožžon Loatnakássas ja Udir:s mihá eanet stipeanda dan ohppui, ja livččen ankke studeren dan seamma barggu dihte.

9.8.2 Kommeanttat: Man dehálaš lei stipeandda sturrodat? Movt váikkuhii stipeanda du studeantaárgabeaivái? Čilge!

Doarjja mátkái/dinggaide

1. Stipeanda lea unnon dan rájes go mun álgen. Lea hástaleaddji oažžugoahhtit unnit go masa lei hárbáhan (jurddašan ohppui dárbbalaš dinggaid birra).
2. Lea leamašan dehálaš ahte stipeanda lea dan mađe stuoris ahte sáhtta mátkkoštit deaivvademiide ja vuoruhit dan. Jus ii lean oažžut stipeandda de ii lean soaitit seamma mokta (iige ráđđi?) searvat deaivvademiide. Dieđán ahte eatnasat geat lohket julevsámegiela dahket dan eará oahpuid dahje barggu lassin. Danne dáidá stipeanda dehálaš omd. oahppobáikái mátkkoštit.
3. Dagai vejolažžan čađahit oahpu alma golahit beare olu skuvladinggaide ja oahppobáikái mátkkošteapmái.
4. Hui movttiidahtti ja bessen ruđaguin oastit ođđa dihtora go mu dihtor billahuvai guovdu eksámenáiggi.
5. Lea divrras orrut guovlluin, dahje mátkkoštit ruoktot ovdan guovlluide, gos sámegiel oahpu oktavuođas oahpašii eanemus, dalle lea álki válljet hálbbit čovdosiid. Diekkár

- oktavuođain lea stipeandda sturrodat dehálaš dasa ahte duostta go čuovvut váimmus vai ii.
6. *Lei buorre sturrodat! Bessen searvat giellalávvgumiidda, oastit sámi čáppagirjjálašvuoda ja searvat eambbo lágidemiide. Dat njulgestaga nannii mu sámegielgelbbolašvuoda.*
  7. *Hui dehálaš. Danne go lei guhkki oahppobáikái.*
  8. *Stipeanda lei dehálaš vai mus lei ráđđi oastit dárbblaš ja áigeguovdilis girjjálašvuoda, ja vai lei ráđđi mátkkoštit iežan váldooahppobáikkis eará oahppobáikái ja doppe leat. Dat livčče liigegolut maiddá studeanttas ii livčče leamašan ráđđi jus ii lean oažžut stipeandda. Oallugat geaiguin mii studeriimet ledje rávisolbmot geat ožžo stipeandda Sámedikkis seammás go barggus lei permišuvdna bálkkáin.*
  9. *Munnje lei stipeanda dehálaš vai sáhtten vuodjit gávpogii gos lea sámegieloahpahus.*
  10. *Dehálaš, okta ákkain manne lei mokta studeregoahit ovdalii go álgit bargat. Stipeanddain mus lei ráđđi orrut skuvlla lahka ja borrat dearvvašlaččat.*
  11. *Ortnegis, muhto ii lean hui dehálaš. Govčcai girjegoluid.*
  12. *Mángasiidda lea stipeandda dihte vejolaš joatkit studeremiin. Studeantaekonomiija lea gárži ja danne oallugat heitet.*
  13. *Sturrodat lea gáržžes ekonomiijai dehálaš. Dagai ahte sáhtten atnit eambbo áiggi studeremii.*
  14. *Ii stipeanda gal gokčan sihke mátkke- ja orrungoluid muhto attii munnje dárbblaš gelbbolašvuoda nannema.*
  15. *Stipeanddain osten buot skuvlagirjjiid ja mátkkoštin skuvlii. Mun ledjen orron Áltás ja skuvla lei Fálesnuoris, 111 km ovtta guvlu.*
  16. *Stipeandda čuovus lei veháš eambbo ekonomalaš friddjavuohta. Govčcai mátkegoluid ja orruma oahppobáikkis.*
  17. *Stipeanda lei dan mađe stuoris ahte movttiidahtti, muhto ii nu stuoris ahte in livčče álgán ohppui jus ii livčče lean stipeanda. Stipeanda dagai vejolažžan dávjjit mátkkoštit oahppobáikái. Ruđain osten maid alccesan riskkuid, dát lea manjit áigái leamašan hui mávssolaš.*
  18. *Čielggas ahte lei buorre. Jurddašuvvo ahte studeanta dárbbáša girjjiid ja dat lea duohtavuohta. Muhto dálá studentii lea dihtor vel deháleabbo go neahtas leat olu buorit sátnegirjjiid, spealu ja giella áššit. Mun human oahppovásáhusaidan vuodul: SAAL.1, sámegiela álgokursa.*
  19. *Stipeanda govčcai orrungoluid, muhto ii manahuvvon bálkká.*
  20. *Ožžon 15 000 ruvnno jahkebealis. Lea stuora ávkin go lea eambbo bibmui ja hárjehallamii ráđđi.*
  21. *Lohken oasseáiggeohpu mas deaivvadeamit barggu lassin. Lea álo liigegollun mátkkoštit deaivvademiide ja doppe orrut, mun gokčen dieid lassigoluid Sámedikki doarjagiin. Nu ahte JUO, lei mearrideaddji mu oahpu čađaheapmái.*
  22. *Sturrodat ii leat leamašan nu dehálaš. Muhto stipeanda lea váikkuhan mu studeantaellimii hui olu. Stipeandaáigodagas beasan mátkkoštit ruoktot ja oastit alccesan veháš eambbo. Stipeanda maid movttiida eksámena ceavzit ja geavahit sámegiela oahpahusas ja hárjehallamis.*
  23. *Stipeanda lei dan mađe stuoris ahte das lei mearkkašupmi go válljejin oahpu. Ii váikkuhan mu studerenárgabeaivái gal bearehaga go bidjen ruđaid seastinkontui. Ruđat leat veahkehan mu čohkket ruđa viessooastimii ja leat hui buorit leamašan.*
  24. *Dat veahkeha ollu máksit laiggu go lean nuppi báikegottis fárren skuvlla dihte eaige oro oahpes olbmot dáppe.*
  25. *Ožžon moadde duhát, govčcai gánske bensiinna semináraide. Čálle ahte galggai leat 15 000, in ožžon lahkage dan, iige lean čilgehusge manne lei unnit.*

Veahkeha bidjat ohppui eambbo návccaid

26. *Li sturrodat leat gal doarváí buorre, muhto lea ávkin go de ii dárbbáš nu olu loana ja ii dárbbáš bargat lassin studeremii.*
27. *Sturrodat lei dehálaš go ožžon permišuvnna bálkká haga iežan barggus.*
28. *Stipeanda lei hui buorre. Bessen bidjat buot návccaid studeremii inge dárbbášan bargat lassin.*
29. *Sturrodat lea dehálaš dan dihte go almmolaš oahppodoarjja ii leat nu stuoris ahte dainna sáhtttá ollesáiggi studeantan eallit jus ii bargga lassin.*
30. *Dieđusge lei buorre oažžut veháš, mus lei 6 mánu permišuvdna bálkká haga.*
31. *Stipeandda sturrodat lei doarváí mu dilis. Juolludeapmi mielddisbuvttii ahte sáhtten čađahit SAAL-kurssa. Mu dilis lei mearrideaddji.*
32. *In dárbbášan bargat nu olu studerema lassin ja nu ávkkástallen oahpus eambbo.*
33. *Lea hui buorre gáržžes ekonomalaš dilis. Dahká vejolažžan leat ollesáiggestudeanta.*
34. *Na mielddisbuvttii dan ahte mus lei “ráđđi” gazzat dán oahpu.*
35. *Livččen goitge studeren, muhto go ožžon stipeandda de in dárbbášan bargat studerema lassin.*
36. *Sturrodat lei dehálaš. Jus livččii leamašan unnit de in lean soaitit álgit ohppui. Dagai ahte sáhtten bidjat áiggi studeremii.*
37. *Orun muitime ahte stipeanda unniduvvui 2015:s. Dieđusge beahtáhallen, muhto buot doarjja lea buorre studerenáiggi. Persovnnalaččat lea stipeanddas ávki liige barggu ektui. In dárbbáš nu olu bargat ja sáhtán baicce studeremii bidjat návccaid.*
38. *Stipeanda lei buorre válbi. Lei vuogas go govččai dan moadde beaivvi man fertejin leat eret barggus.*
39. *Stipeanda váikkuha nu ahte in dárbbáš bargat nu olu studerema lassin ja beasan eambbo fokuseret ieš dan studeremii.*
40. *Eksámena ceavzimii lea stipeanda hui movttiidahtti sivas go ferte ruovttoluotta máksit dan jus ii ceavzze.*
41. *Stipeanda lea veahkehan mu birget ekonomalaččat ja studeantabirrasis.*
42. *Stipeanda lea álkidahttán oba ládje, go in oaččo nu olu studeantadoarjaga.*
43. *Lea dehálaš ahte stipeanda veahkeha guhkebuš áigái gokčat studeanttaolggosgoluid, vai ii dárbbáš bargagoahtit ja beassá fokuseret ohppui. Stipeanda veahkehii mu maid dan láhkai.*
44. *Go ožžon stipeandda sáhtán atnit eambbo áiggi ohppui ja in dárbbáš jurddašit barggu birra dalle go logan masteroahpu. Mun ealan dušše dujiin ja stipeanda sáhtttá seastit áiggi maid mun anán ohppui.*
45. *In lean báljo birget dan haga, ledjen šaddat bargat (virggis) vel eanet vahkkoloahpaid ja eahkediid.*
46. *Vuosttáš jagiid lei stipeanda hui olu ja hui ártegit vuoruhuvvon. Nammalassi ahte mađi eambbo studeanttat dađi unnit ruhta. Measta nu ahte fertii čiegadit ahte doppe oažžu ruđa vai ii gulustuvvo, go jus gulustuvvo de han eambbogat ohcet. Muhto in sáhte gal lohkat ahte 10 duháha lohkanbájis lea váikkuhan nu beare olu gal. Lean válljen ieš geavahit ruđa oahppogirjjiid ja sámi girjjálašvuoda oastimii nu ahte dat lea leamašan hui vuogas ja lea boahtán ávkin!*
47. *Stipeanddain bessen háhkat alcesan reaidduid iežan oahppamii. Duodjesuorggis dárbbášuvvojit reaiddut maid lea váttis háhkat jus ii fitne doarjaga gos nu.*
48. *Dalle go mun lohken sámegiela, ožžon 15000,- juohke lohkanbájis. Dat dagahii dan ahte in ferten seammá olu bargat go livččen fertet jus ii livčče diet stipeanda. Dan dihte*

bessen eambbo áiggi ja návccaid geavahit lohkamii, čađahin oahpu hui bures ja dovddan ieš ahte ožžon nu buori ávkki dan oahpus go vejolaš.

Ávkin rekruteremii

- 49. Sturrodat lea dieđusge hui dehálaš jus háliida oažžut olbmuid vassis fidnosurggiide. Dál ožžot studeanttat unnán stipeandda goluid ektui nu ahte liige stipeanda gal lei hui buorre. Jus vel lea sámegiella nubbingiellan de soaitá váttis oahppat giela ja dárbbáša lohkamii eambbo áiggi. Ii álo leat dilli bargat lassin studeremii.*
- 50. Nugo dás ovdal namuhin de lea stipeanda leamašan dehálaš doarjja mu ohppui ja lea positiivvalaččat váikkuhan studeantaárgabeaivái. Stipeandaortnegiin Sámediggi čájeha ahte sii vuoruhit maid boazodoalu. Lea hui buorre go Sámediggi lea buorren doarjjan. Loatnakássa doarjja ii leat nu issoras stuoris iešheanaláččaid. Stipeandda sturrodat lea danne hui dehálaš leamašan.*
- 51. Hui dehálaš. Oččošii veahá stuorat leahkit.*
- 52. Hui vahát go stipeanda lea ollu unnon, dat sáhhtá ja lea maid goarádussan ovdáneamis. Jus dat submii lea bistevaš de dat sáhhtá daguhit ahte sámá oahput eai šat leat nu attaaktiivat.*
- 53. Ožžon 15.000 kr jahkebeallái ja dat veahkehii mu issoras ollu. Go ledjen jo fárren oahppogávpogii ožžon diehtit ahte in boađe oažžut Suoma stáhtas stipeandda/loana. Nu ahte jus in livčče ožžon Sámedikkis stipeandda, dat ii livčče leamaš munnje vejolaš váldit dan oahpu.*
- 54. Stipeandda sturrodat rievddadii jagis jahkái, livččen sávvan ahte lei veahá eanet jahkái. Stipeanda lea earret eará váikkuhan ahte gárvejin oahpu.*
- 55. Stipeandda sturrodat gal dieđusge lei dehálaš, dat orro čájehame dárbbu oažžut sámegielaidda surggiide, ja lea maidde dehálaš ahte leat oahppan sámegielaidda surggiin gos lea dárbu dasa. Stipeanda gal diehttelasat movttiidahtii mu bargat garraseappo skuvlabargguiguin.*
- 56. Go lohken oarjansámegiela de lei stipeanda earenoamáš buorre go dan oahpu ii beasa gazzat olles áiggi. Dat fállu duššo oasseáiggeoahppun ja de šadde oahpu dihte ollu mátkkit. Jus ledjen šaddat loana váldit, de ii lean sihkkar ahte ledjen válbmet dan kurssa.*
- 57. Váikkuhii bures mu studeantadillái, ja dovden ahte mu oahppu lei dehálaš sámá servodahkii.*

Unnán/ii mearkkašupmi

- 58. Stipeanda lea beare unnán.. ii das leat mihkkege vehkiid.*
- 59. Mu oahpu ektui, man válden 100 % barggu lassin, de ii lean oahpu sturrodagas mearkkašupmi.*
- 60. Ožžon 4000, lei munnje dušše miela mielde skeaŋka.*
- 61. Ruhta movttiidahtá dieđusge olu ja geahpida dan ruđalaš dili. Muhto in jáhke ahte submi lea nohkka stuoris ahte studeanttat dan dihte válljejit oahpuid maid Sámediggi vuoruhá.*
- 62. Lei sáhhtit leat stuorát stipeanda, dál heiten gaskan go in šat suitán johttit ruoktot ovdan.*
- 63. Stipeandda sturrodat ii lean nu dehálaš munnje. Mus lei juo duohta sávaldat oahppat sámegiela. Muhto stipeanda lei, dieđusge, liigemotivašuvdna.*

64. Hui dehálaš, danne go dainna beasai oastit girjjiid maid dárbbášii oahpus.
li leat movtge váikkuhan, muhto dieđusge lea ruhta álo buorre muđui divrras máilmmis.
Dasa lassin lea stipeanda mángii veahkehan rehkegiid máksimis.

9.8.3 Válljejuvvon kommeanttat: - Man stuoris ferte Sámedikki stipeanda leat vai das galgá leat mearrideaddji mearkkašupmi nu ahte studeanttat válljejit Sámedikki vuoruhan oahpuid. Kommentere ja čále áinnas man olu juohke lohkanbajis!

Kommeanttat main namuhuvvo submi gaskkal 5.000-20.000

1. Váillahan ovddit stipeandaráji mii lei 15.000 lohkanbajis.
2. Vuosttáš jagi go studerejin de lei stipeanda 20 000, dasto unnui 15 000:i ja dal lea 10 000. Mun oaivvildan jus das galgá mearkkašupmi ja leat mearrideaddji de ferte leat unnimusat 20 000 lohkanbajis.
3. Dego dálá njuolggadusain. Oaččut stipeandda oahpu árvvoštallama ja sturrodaga mielde.
4. Jus háliida rekruteret dihto bargguide de berre stipeanda leat unnimusat 10 000 juohke lohkanbajis. Dá lea submii mii sáhtášii movttiidahttit sámegiela ja sámi kultuvrra studeremii. Stipeanddat berrejit maid heivehuvvot iešguđet guovlluid dárbbuid mielde, ja leat stuorit guovlluin dego julevsámi guovlluin (ja davvin mearrasámi guovlluin) gos giella lea rašes dilis. Dasto ferteše geatnegasvuodát. Seammás berre Loatnakássa dálá sihkkunortnet doalahuvvot.
5. Váttis diehtit muhto gaskkal 10 ja 20 000.
6. 15.000 +/-.
7. Unnimusat 10.000 ruvnno lohkanbajis. Jus leat fágasuorggit gos lea dárbbášlaš/jierpmálaš ahte leat sámegiel hubmit manjá go gerget oahpuin de berrešii submii leat stuorát, 15 000 ruvnno rájes juohke lohkanbajis.
8. 10.000 juohke lohkanbaji.
9. 10.000.
10. Jus galggašii leat áibbas mearrideaddjin de fertešii leat hui olu. Mu mielas lei movttiidahtti stipeanda nu go lei (15.000 lohkanbajis). Jus livččii unnit de duođai ii leat dan veara.
11. 5000 ruvnno juohke lohkanbajis berre leat doarvái girjjiid oastimii jna.
12. Mun oaivvildan ahte dál lea doarvái stuoris. Mu oaivil lea ahte stipeanda galgá movttiidahttit sámegiela válljet muhto ahte dat ii galgga leat áidna ágga.
13. Veháš gitta das makkár oahpposuorgi lea ja makkár dilli ohccis lea. Lea váttis addit konkrehta vástádusa. Mu guovdu fertešii leat unnimusat 10 000 ruvnno lohkanbajis ja áinnas veháš eambo.
14. Berrešii leat unnimusat 15 000 ruvnno juohke lohkanbajis nugo ovdal.
15. Ferte leat unnimusat 5000 ruvnno juohke lohkanbajis. Jus ii leat dan de gal buot dat báberbargu maid ferte dahkat lea beare olu hommá.
16. Unnimusat 2000 ruvnno mánnui.
17. li berre leat unnit go 10 000 ruvnno.
18. Lullisámegillii 15-20 000.
19. 15 000 juohke 15 oahppočuoggá ovddas juohke lohkanbajis lea buorre.
20. 5-10 000 juohke lohkanbajis mielddisbuvttášii ahte lea bivnnut ohcat.

21. 20.000,-
22. Jáhkán ahte ferte nu bajás 20 000:i juohke lohkanbajis jus olbmot geat oahppoválljemis leat eahpesihkkarat galget válljet vuoruhuvvon oahpuid. Jus olbmot leat sihkkarat maid áigot de gal lea 10 000 ruvnno lohkanbajis doarvái. Danne lea 15 000 oalle buorre submi.
23. Unnimusat 15 000 ruvnno lohkanbajis.
24. Unnimusat 20 000 juohke lohkanbajis.
25. Unnimus 15 000 juohke lohkanbajis.
26. In ipmir gažaldaga. Mu mielas galggašii 20.000 ruvnno leat, go dalle jáhkán ahte livčče ollu eanet sámi nuorat geat válddáš alitoahpu, ja dat livčče ovddidahttit sámi servvodaga.
27. Mu mielas 15.000-20.000 jahkebeallái lea buorre submi, danne go oahppogirjijt mákset jo hui ollu.
28. 20 000 ruvnno lohkanbajis. De livččen válljen oahpu maid Sámediggi vuoruha. De maid dovdo ahte Sámediggi duođas vuoruha sámi studeanttaid ja váldá duođalaččat sámegiela ja kultuvrra boahpteáiggi birra.
29. Mu mielas lea 10000 lohkanbajis vuogas.
30. In dieđe, sullii 15.000-20.000 ruvnno.
31. 20 000 - 25 000 ruvnno. Jáhkán ahte jus lea badjel 20000, de sáhtta dat maid geasuhit eambbo studeanttaid válljet daid surggiid.
32. Orun muitime ahte lei 20 000 dalle go álgen, ja de unnui 15 000 rádjai ja manemus 10 000 rádjai. In áibbas sihkar dál manai go nie vulos. Muhto baicce livččen bidjan 5000 eambbo (25 000) go 5-10 000 unnit.
33. Dat oččošii fas leat 15 000 ru vuosttaš jagis go studeantta álgá ohppui, ja de fas 10 000 jus nuppes, goalmes, njealjis jna.
34. Unnimusat dálá submi mii lea jahkebealis (30 č) sámegillii 10 000. Mun gal jáhkán dat lea doarvái. Muhto jáhkán dat lea lunddolaš ahte mađi stuorát submi dađi eambbo oalgguha!
35. 10 000 ruvnno lohkanbajis lea mu mielas unnán iige leat mearrideaddji go studeanta galgá válljet. Mu mielas lea fiinna ja vuogas submi 15 000 ruvnno lohkanbajis. Ja go lea dan mađe de das sáhtta dadjamuš jus studeanta lea válljeme guovtti oahpu gaskkas.
36. Mu mielas lea 15-20 000 lohkanbajis álgá šaddat hupman vearan, jus studeanta oažžu vel Loatnakássas doarjaga.
37. Oahpaheaddjestudeanttaide 20 000 ruvnno lohkanbajis.
38. 20 000.
39. Na goit 10 000 lohkanbajis. Dal in dieđe makkár submi studeanttat ožžot.
40. unnimusat 15000 juohke 30 čuoggás.
41. Lohkanbajis 15 000 go lea ollesáiggeoahppu. Dalle go mii dan oaččuimet de ii lean mus dárbu bargat lassin dušše máksin dihte láiggu. Mannan jagi 10 000 lohkanbajis bággii mu álgit bargat ja dat vuhtto mu árvosániin. Lohkanbaji álggus min oahpaheaddji ávžžuhii min ahte eat bargga liige barggus danne go galgat práksisii. Sii oidnet ahte dat váikkuha min árvosániide nugo mun ieš maid oidnen ja dovden. Jus beasašin rávvat sin geat dál álgat buohccidivššárohppui de ávžžuhivččen bargat dušše geasset iige studerenáiggi. Muhto dat lea dál veadjemeahttun jus galgá eallit dušše Loatnakássa doarjagiin go dáppe Romssas lea nu issoras divrras orrut. Dušše lanjaš sáhtta máksit 7000 ruvnno mánnui!!
42. Mun oaivvildan ahte jus das galgá mearkkašupmi de ferte leat stuorát. Sullii 15 000–20 000.
43. Mu mielas ferte leat unnimusat dálá dásis (15 000 lohkanbajis) jus das galgá mearkkašupmi oahpu válljemii.

Kommeanttat main namuhuvvo submi gaskkal 20.000–50.000

44. 20 000–25 000 NOK/lohkanbádji.
45. Mun jáhkán ahte ferte leat 30 000 lohkanbajis jus galgá váikkuhit ja leat mearrideaddji nu ahte studeanttat válljejit Sámedikki vuoruhán oahpuid.
46. Fástabáلكá hárráan rávisolbmá kontui gal čuožai. Duppaliid nu olu livčče vuogáš, nappo 30 000.
47. Nu stuoris ahte sáhtta ortnet orruma Guovdageainnus ja gokčat mátkegolut. Sullii 30 000 ruvnno.
48. 25 000 duháha lohkanbájis. De gal álggášii....!
49. Unnimusat 30 000.
50. Studeanttat dávjá jurddašit mánuid mielde dan oahppoloana. Stipeanda mii lea beali dahje golmma geardde eambbo go mánnosaš oahppoloatna orru hui olu ruhta váikko vel dainna ii dine nu bures. Mu mielas Sámedikki stipeandda dálá dássi lea hui buorre nu guhka go dovda ruđa árvvu.
51. Jus livččii ovdamearkka dihte 6000,- mánus ja 30 000,- semesteris, de han livččii seammá go nuvttá oahppu go ii báldjo dárbbáš váldit oahppoloana dasa lassin. Nuvttá oahppu lea hui bivnnut, ja mun gal in eahpidan ahte livččen lohkat eambbo sámegiela go lean geargan bachelorain jus livččii stipeanda dan mađe stuoris. Man guhká go lea unnit go diet, de lea dat stipeanda dušše heivehuvvon dasa "lasáhus" dan dábbálaš oahppoloana. Dalle lea olbmá bággá eambbo árvvoštallat ahte lea go jierpmálaš atnit oahppoloana juste dán ohppui vai ii.
52. Unnimusat 25.0000.
53. Jus háliida ahte eambbogat válljejit lullisámegiela de ferte stipeanda leat gaskkal 20–25 000 juohke lohkanbajis.
54. Berre goit leat unnimusat 30 000 ruvnno lohkanbajis jus galgá váikkuheaddji. Eará molssaeaktu livčče jus oázžu unnit stipeandda muhto ahte sihkkorjuvvo 100 000/200 000 go válbme olles oahpu. Nu sihkarastte ahte eambbogat gárvejit oahpuid eai ge dušše "gávppáš" sámegiel oahppočuoggáid vai ožžot lasi ruđa (iige boadus leat dat fágaoahppu man Sámediggi ja sámi servvodat dárbbáša).
55. 20000-30000
56. 20 000:s bajás lea buorre.
57. Berrešii leat stuorit stipeanda nuoraide geat válljejit oahpuid maid Sámediggi vuoruhá, áinnas 30 000 ruvnno.
58. Gálggašii goit leahkit lagabui goalmmasoasse-bealli dan Loatnakássa dábbálaš stipeanddas, diekko 35-50 000 ruvnno.
59. 30000 juohke lohkanbajis.
60. Stipeanda oččošii leat 20-30 duháha jahkebealis jus galggašii leat geasuheaddjin dahje siektin vuoruhuvvon oahpuide.
61. Mu mielas lei 20.000 lohkanbajis hui buorre. Dainna sáhtta gávppášit skuvladinggaid, máksit rehkegiid ja vel oasi seastit omd. BSU:s.

Kommeanttat main namuhuvvo submi gaskkal 50.000–100.000

62. 50–100 duháha jahkái. Dat mearkkaša 25–50 duháha jahkebealis/lohkanbajis. Submi berre mearriduvvot oahpuid goluid mielde. Omd. jus studeanta ieš ferte máksit iskkademiid analysa iežas dutkamii.
63. 50000

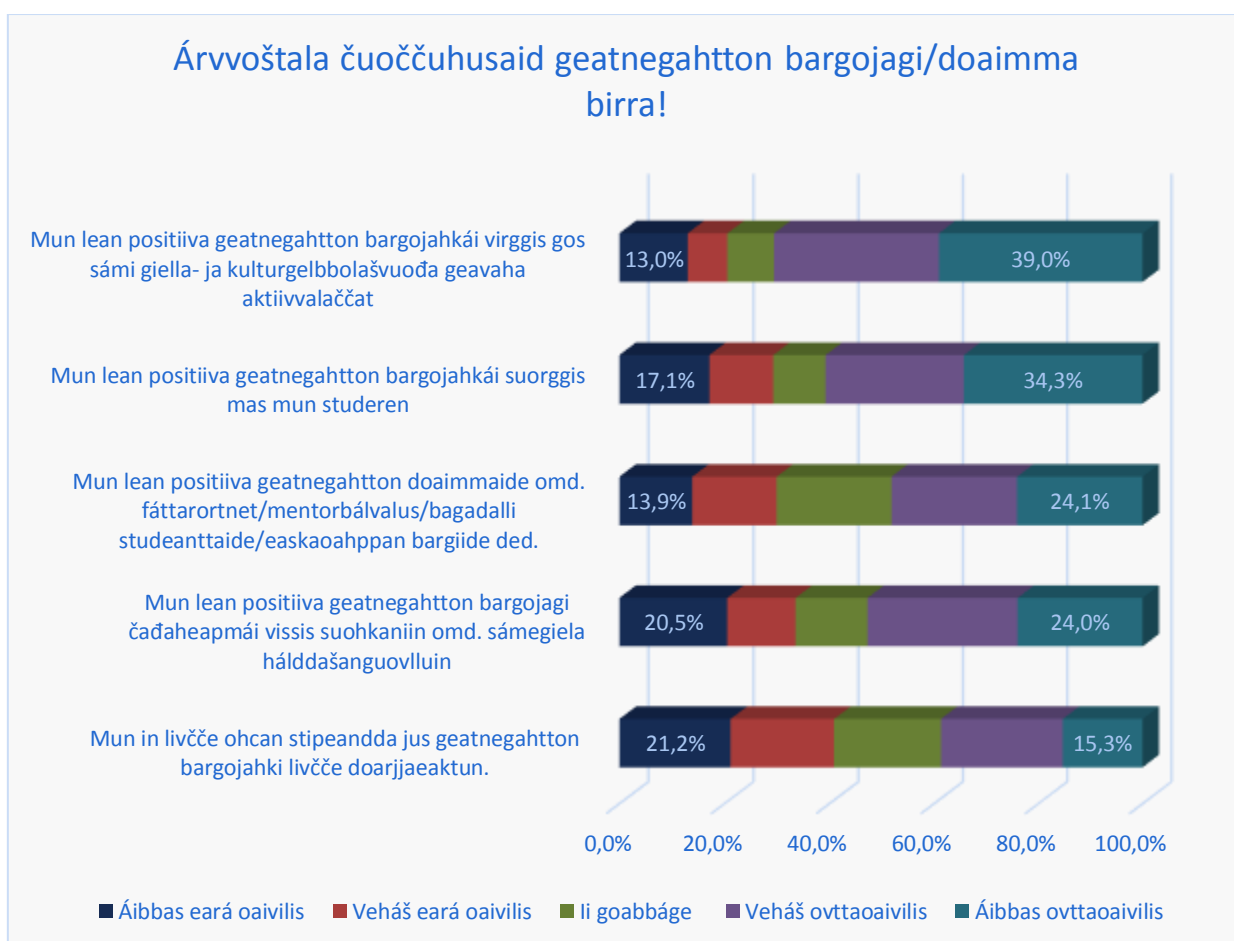
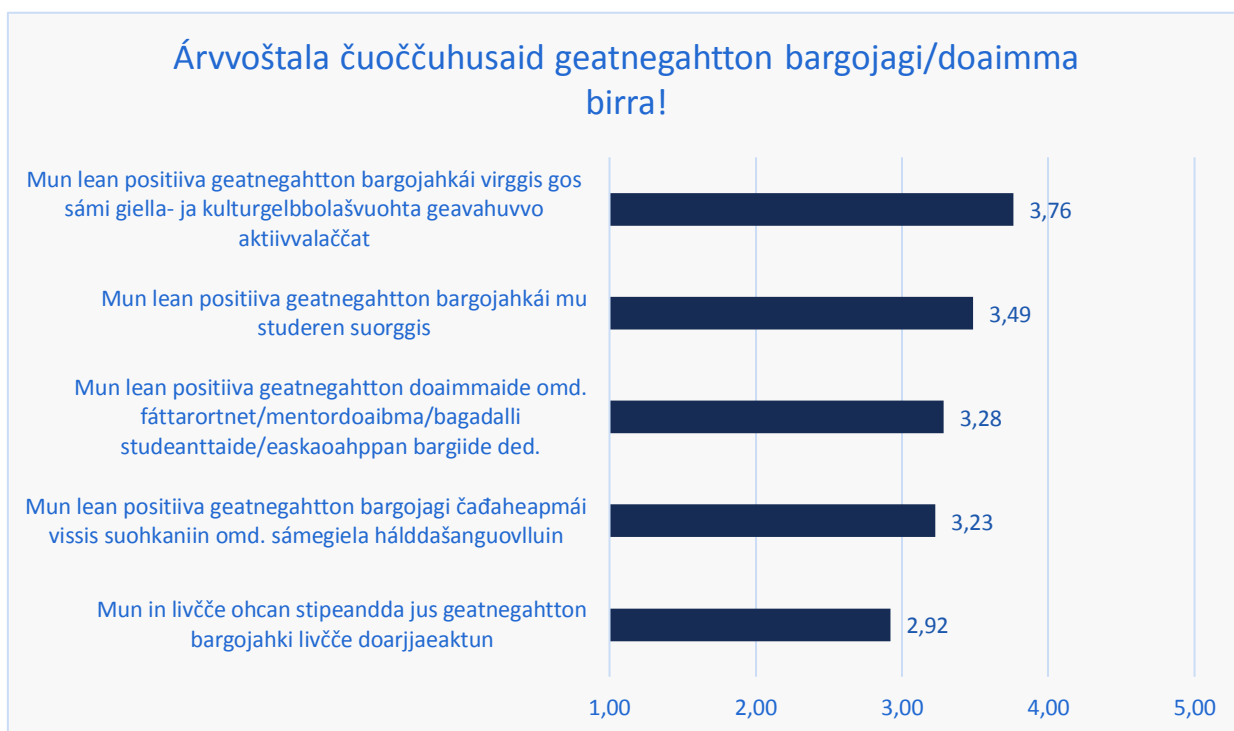
64. 100 000 juohke lohkanbajis.
65. 50 000
66. 50 000 ruvnnu lohkanbaji livčče leamas oalle movttiidahtti válljet dákkár oahpu masa Sámediggi vuoruha ruđaid.
67. Ferte goitge leat nu stuoris ahte ii dárbbas liigebarggu váldit. 50 000,- jahkebeallái livčče buorre.
68. Jus galggašii stipeanddain oažžut nuoraid válljet dihto oahpuid de fertešii gal varra leat sullii 50 000 jahkái.
69. Unnimus čuođiduhát ruvnno ruhta.

Obbalaš kommeanttat

70. Lea váttis dadjat muhto submi mii dis lei muhtin jagiid áigi orui mihá eambbo go dat mii dál mákso.
71. Nugo Loatnakássa dálá stuorimus mávssut, juobe goit dan mađe mánnosaččat.
72. Lea mihá deháleabbo bargat 10. luohkká ohppiid ektui geain lea sámegiella. Sihkkarastit ahte vuođđoskuvllaohppiid ja joatkkaskuvllaohppiid sámegielloahpahus álgá juo nuppi skuvlavahkku beroškeahhtá gos riikkas sii orrot. Ii stipeanda ieš akto sáhte movttiidahttit ohppiid geat eai oaččo gielas ollislaš oahppofálaldaga.
73. In mun dieđe. Munnje lei liige bonus ja movttiideaddji oažžut Sámedikki stipeandda.
74. Ferte heivet daidda ekonomalaš goluide oahpu bistima oktavuodas.
75. Jáhkán sturrodat lea doarvái dán kursii. Movttiidahtta álgit.
76. Dáidá mearkašupmi nuoraide geat eai leat bargguin. Mun geavahin dan viessoláigui suokkanis gos ledjen kurssas. Lei somás áigi.
77. In mun jáhke stipeandda sáhttit váikkuhit oahpu válljemii muhto veahkehit olbmuid ollašuhttit oahpu.
78. Dat lea das gitta lea go vuođđooahppu vai lassioahppu. Ii sáhte gal leat gilvobotnjašupmi. Muhtiinat báhcet áibbas loana haga ja earát fas eai.
79. Sturrodat berre lean dan mađe stuoris ahte gokčá orrun ja borran goluid.
80. Jus galgá válljet oahpu dušše oahppodoarjaga dihte de gal dáidá fertet leat stuorit. Mun válljein buohccedivššároahpu danne go dan háliidin inge stipeandda dihte. Jus livččen galgan juoidá studeret dušše dan dihte go oažžu oahppodoarjaga de gal fertešii leat suorit gal.
81. Submi berre leat nu go lea dahje buoret. Galgá oidnot ahte gánnáha háhkat sámi oahpu, movttiidahtta geavahit giela boahttevaš bargguin.
82. Munnje lea váttis dadjat vassis supmi go ledjen juo válljen oahpu beroškeahhtá das ahte juolludii go Sámediggi stipeandda. Muhto jáhkán gal ahte submi fertešii leat veháš stuorit go dan maid dál lea jus oktage galgá válljet oahpu stipeandda dihte.
83. In dieđe, muhto lea dehálaš ahte eambbogat ohppet sámegiela. Mun áiggun mitalit buot nuoraide geaid dovddan dán stipeandaortnega birra. Sávašin ahte eambbogat mu guovllus, mii ii leat guovddáš sámeguovlu, oččoše veahki oahppat sámegiela. Dáid guovlluide lea dáruiduhttin čuohcan eanemusat. Sámediggi ii leat bargan maidege nannet sin geat eanemusat dárbbasit dan, sii jurddašit dušše siseatnan guovlluid birra.
84. Stipeanda berre leat nu stuoris ahte gokčá olu oahppogoluid. Lea hui dehálaš ahte studeanttat fertejit máksit ruovttoluotta ruđaid jus eai ceavzze. Bursii dovdo eambbo jus ferte máksit stuorát supmi ruovttoluotta. Oahpuin leat iešguđetlágan golut, ja stipeanda berre leat dan mielde. Mun ledjen hui duhtavaš Sámedikki juolludan stipeanddain. Ii beare olu iige beare unnán muhto justte doarvái daidda kurssaide maid mun válden.

85. *Mu olmmái gii váccii Sámi allaskuvllas moadde jagi mu ovdal oaččui vissa 30 000 juohke lohkanbajis (60 000 skuvlajagis). DE hal gal livčče.*
86. *Na goit dan mađe ahte gokčá stuora oasi divrras orrunoluin mat leat gávpogis dego omd. Romssas*
87. *Mu mielas ruhta ii berre leat váldomotivašuvdna oahppat sámegiela. Deháleamos lea ahte oahput leat miellagiddevaččat studeanttaide. Mun in máhttán sámegiela obanassiige ovdal go álgen kursii, muhto mus lei buiga miella oahppat dan.*
88. *Stipeandda sturrodat lea dan duohken makkár oahppu lea. Nugo duodjesuorggis berre leat veahá stuorát stipeanda, gos dárbbášuvvojit reaidut mat mákset.*
89. *Berrešii leat unnimusat 2-3000 ru mánu. Dasto berrešii movt nu geatnegahttit ahte sii geat leat ožžon stipeandda bargagohtet dahje mannet ruovttoluotta bargui gos leat ávkin sámiiide ja min dárbbuide.*
90. *Váttis dadjat, muhto lea dieđuš dehálaš ahte lea dan meare stuora submi ahte lea masage ávki! Mun lean oasseáiggi studeantta ja leat deaivvadeamat Hammerfeastas ja oahpahallan olles Finnmárkkus, in ge oaččo makkárga doarjaga orrumii! Dan oktavuođas lea dat stipeanda hui buorre*
91. *Lean fuomášan ahte dán jagi lea unnit stipeanda ja orro measta menddo unnán. Lei buorre nie mo 2015 jagis lei.*
92. *Go in dieđe man ollu studeanttat geat lohket omd. buohccidivššárin dahje oahpaheadjin de lea váttis daid supmiid ákkastallat. Muhto čielga giellaoahpu hárrái, de ledje giellastudeanttat galgat oažžut eambbo stipeandan. Dat sáhtášii movttiidahttit eambbo oahppan olbmuid gazzat giellaoahpu. Vaikko logi duhát juohke semesteris lea stuorra veahkki go studeantan lea oastimin oahpponeavvuid, de ii ealit dat studeantta. Go giella gelbbolašvuoda lea deatalaš loktet leažžá dal oahpaheddjiid, buohccidivššáriid, buollinčáskadeddjiid dahje bibliotekáraid gaskkas. Dahje sámi ásašaid ekonomaid ja ovdakantuvrabargiid giellagelbbolašvuodaid. Alitoahppu sámegielain, buot servvodaga virggiin, loktešii giella árvvu. Sámi bargoadit eai duostta gáibidit sámegiellagelbbolašvuoda go ohcet bargiid, ja mun jáhkán ahte dat boahtá das go eanaš olmuin ii leat dat gelbbolašvuhta, njálmmálaš giella gal lea muhto ii čálalaš sámegiellagelbbolašvuhta.*
93. *Mun oaivvildan ahte jus sámegielloahpus juobe duppalasttášii stipeandda juohke semesteris, de álggáše bargoolbmot háhkat alcceseaset alitoahpu sámegielas.*
94. *Dása lea váttis vástidit, go in jáhke ahte olmmoš vállje dihto oahpu stipeandda dihtii. Sáhtta dieđusge váikkuhit jis leat omd. Buhtalasoahput, mas nubbi lea sámi ja nubbi lea dárhu oahppu.*
95. *Sámegiela masteroahpu stipeanda galggašii leat beali eanet go dat lea dál. Danne go statistihkaid mielde leat oalle agis sápmelaččat geat válbmejít master/doavttergráda oahpuid ja dat maid mielladiskurttá ahte lea bearašolbmot jna. oahpu gaccadettiin. De šaddá stuorit ekonomalaš hástalus čađahit oahpu, jus dasa ii barggu bokte oaččo bálkáheami.*
96. *Mu mielas lei buorre go lei 20000 lohkanbadjái, ja 30000 jus válljii julev/áarjel. Muhto ii livčče dárhu nie ollu addit álgokurssaide, dasa lea doarvái dálá ortnet.*

9.9 Geatnegahtton bargojagi/doaimma árvvoštallan

9.9.1 Čielga gávdnosat

- Doarjjaoažžut leat jámma oalle várrogasat positiivvat stipeandda juolludeapmái čadnon geatnegahtton bargojahkái/doaimmaide.
- Bálválgasgeatnegasvuoda áššis leat sii geat gullet julevsámi giellajovkui mihá várrogeabbo go sii geat gullet davvisámi- ja lullisámegjovkui. Stuurimus erohus lea gažaldagas mas jerro geatnegahtton bargojagi birra suorggis mas gazza oahpu. Dás vástidit julevsámegielagat gaskamearalaččat 2,6, lullisámegielagat 3,7 ja davvisámegielagat 3,5.
- Evttohus masa leat eanemus mielas lea dat mas evttohuvvo čadahit geatnegahtton bargojagi virggis gos geavaha sámegiela ja sámi kulturgelbbolašvuoda aktiivvalaččat (gm. 3,76). 70,5 % lea áibbas dahje veháš ovttaoavilis dán doibmii.
- Eanemus negatiivvat leat evttohussii ahte galggašii čadahit geatnegahtton bargojagi vassis suohkanis omd. sámegiela hálddašanguovllus.
- Vástideaddjit lea iešguđet oavilis gažaldahkii gos jerro ahte livčče go studeren ozatkeahhtá stipeandda jus stipeanddas livčče leamašan geatnegahtton bargojahki eaktun. 38,7 % vástidit ahte áibbas sihkkarit eai lean dahje eai varra lean ohcat stipeandda jus juolludeamis livččii leamašan eaktun bargat jagi. 40,9 % oavvildit ahte geatnegahtton bargojahki ii lean veháge dahje obage váikkuhit sin ohcamii. Livčče eambo julevsámegielagat (gm. 3,4) go davvisámegielagat (gm. 2,9) geat eai lean ohcat stipeandda.
- Obbalaččat leat mánáidgárdeoahpaheaddjit positiivvat geatnegahtton bargojahkái. Sin čuoggát leat: 4,1 geatnegahtton bargojahkái suorggis masa gaccat oahpu, 4,5 geatnegahtton bargojahkái barggus gos geavaha sámegiela dahje sámi kulturgelbbolašvuoda, 3,6 fáttarortnegii dahje sullasažžii ja 3,2 geatnegahtton bargojahkái sámi hálddašanguovllus. Seamma logut oahpaheaddjeoahpuide leat 3,2 – 3,3 – 2,9 – 2,9.
- Mánáidgárdeoahpaheaddji- ja oahpaheaddjestudeanttaid gaskamearalaš čuoggát leat seammá go eará fidnosurggiin gažaldagas gos jerro ahte livčče go diktán stipeandda ozatkeahhtá jus eaktun livčče geatnegasvuolta bargat jagi.

9.9.2 Válljejuvvon kommeanttat: Leat go dus evttohusat makkár vejolaš geatnegahtton doaimmat sáhttet leat?

Positiiva kommeanttat geatnegahtton bálválsaide

1. *Goappašat beliin berrejit leat geatnegasvuodát. Jus Sámediggi doarju golbma – njeallje oahppojaagi (jahkebálkká dásis) de berre studeantta geatnegahttot jahkái dahje guovtti jahkái.*
2. *Mun lean positiiva geatnegahtton jahkái, muhto jus dat mearkkaša ahte olbmot geat leat bargguin fertejit čadahan dihte dan heaitit dahje ohcat permišuvnna de livčče veadjemeahtun, dalle in leat positiiva diesa. Loahpas: Livčče gitta das man stuoris stipeanda lea ja man álki lea oažžut barggu. Lea váttis čuokkis. Ammahal de fertešii Sámedikkis geatnegasvuolta fállat studeanttaide barggu gos besset sámástit :-)*

3. *Mun jáhkán ahte lea ovdamunni hutkat eará eavttuid muhtin oahpuide, omd. politiijaide ja oahpaheddjiide geatnegasvuohta bargat sámii guovlluin. Dahje maiddái juristtat, jus muhtomin fuobmáše maid eará oahpuid doarjut! Dieđusge lea maid dehálaš ahte stipeanddas lea giellagáibádus. Unnimus gáibádus mii sáhtta lea duođai dálá nubbigiellagelbbolašvuođa gáibádus.*
4. *Sáhtášii leat geatnegahtton bargojahki suorggis mas leat studeanta jus it rievdat suorggi. Jus ii leat duđavaš iežas válljejuvvon surggiin de ii galggaše gal baggu bargat jagi das. Geatnegahtton jahki gos sámegiella adno aktiivvalaččat, jus lea su oahpposuorggis ja ii dárbbáš fárret dihto suohkaniidda. Il galggaše gal nu ahte ferte fárret hálddašanguovllu suohkaniidda dušše dan dihte go lea ožžon stipeandda.*
5. *Juo, geatnegahtton bargojahki nugo dan nuppi evttohusas. Eai fal geatnegahtton jagit dihto guovlluin eará go jus studeanta ieš beassá válljet báikki. 4 evttohussii sáhtášin maid leat posiitiiva.*
6. *Dat soaittášii hui buorre jurdda, jus dan barggus livččii oažžut bálkká ja dasa sáhtášii ieš váikkuhit, makkár bargu dat lea ja gos.*
7. *Gielddain olggobealde sámegiella hálddašanguovlluid váilot dávjá sámegiella oahpaheaddjit. Geatnegahtton bargojahki livččii soaitán sáhttit buoridit dien dili*
8. *Jáhkán diet livččii buorre ortnet. Nu doaibmá goit jus suohkanat addet dihto suorggi studeanttaide stipeandda, ahte sii šaddet dasto vassis áiggi bargat dan suohkanis. Eanemus posiitiivalaš gal lean dan guovtti vuosttaš evttohussii.*

Positiiva jus stipeanda lasihuvvo

9. *Jus livččen galggašin jahkái fárret de fertešii stipeanda leat eambbo.*
10. *Geatnegahtton bargojagi livččen dieđusge árvvoštallan stipeandda sturrodaga ektui. 10 000 jagis lea beare unnán jus galgá čatnat iežas. Muhto jus stipeanda lasihuvvo de gal.*
11. *Jus geatnegahtton jahki galgá eaktun de ferte stipeanda olu lasihuvvot! Ja heajumus maid sáhttibehtet dahkat lea mearridit ahte studeanttat fertejit bargat giellahálddašanguovllu suohkanis. Jus oahpaheddjiid ja eará giellabargiid bagge eará suohkanii bargui de vuoittáhallet sámii mánat ja nuorat geat orrot suohkaniin mat eai deaivva leat hálddašanguovllus. Allet daga min vel eambbo A ja B sápmelažžan go maid mii juo ovdalaččas leat!*
12. *Sáhtta negatiivalaš váikkuhus, muhto nuppe dáfus de berre ásahtit stuorit stipeanddaide čadnon geatnegahtton doaimmaid. Go leat unnit supmit de ii leat geatnegahtton doaimmat áigeguovdilat, muhto baicce geatnegasvuohta vástidit jearahallaniskkademiide jna.*
13. *Stipeanda gal ferte lasihuvvot oba ollu jus das galget leat geatnegahtton doaimmat eaktun.*

Negatiiva kommeanttat geatnegahtton doaimmaide

14. *Jáhkán dat lea problemáhtalaš gáibidit geatnegahtton bargojagi/doaimma ovttaskas fágas dego giellaoahpahus lea.*
15. *Sáhtta leat váttis čađahit geatnegahtton jagi jus ii oaččo barggu dan suorggis mas lea oahppu, muhto nu guhkas go lea vejolaš de lea geatnegahtton jahki buorre.*
16. *Finnmárkkus lea váttis oažžut barggu dan suorggis mas lea oahppu. Eandalii boazodoalus. Danne in leat veháš eará oaivilis, mun in dieđe livčče go olbmossat nu “lihkku” ahte oččošii barggu dan fágasuorggis masa lea gazzan oahpu.*

17. *Go lea sahka sámii giellaoahpuin, mas maid oahppa sámii kultuvrra, de sáhtta geatnegahtton jagi ásahepmi goazahit sin geidda dat oahput leat miellagiddevaččat danne go “dušše leat sahkkat” – ja de sáhtta dovdat ahte ii leat “riekti oahppat” dan dihte go “ferte nu čeahppi ahte sáhtta geatnegahtton doaimmaid bargat”. Mun jáhkán dat sáhtta goazahit dan beroštumi mii dál lea sámegiela oahppamii – leažža dál sámii sogalaš vai ii.*
18. *Geatnegahtton barggut eai heive daidda oahpuide mat eai leat jurddašuvvon dihto ruvdnobargguide dego boazodoallu, árbevirolaš máhttu ja duodji. Diekkár eavttut dagahivčče ahte ii oččoše stipeandda árbevirolaš sámii virggiide ja nu njeaidá dáid oahpuid árvvu.*
19. *Mus lei fásta bargu eai ge lean plánat lonuhit. Jus livčče leamašan eaktu mii gáibidivčče jagi eará barggus de in lean oažžut virgelobi ja buot livčče mannan endorii.*
20. *In dieđe movt dien čovvdašii lullisámii guovllus. Jus galga geatnegahtton bargojahki de ferte dan leat vejolaš čađahit.*
21. *Orru dego juoga mii šattašii baicce cakkadeaddjin.*
22. *Mun in leat ovttaoaivilis ahte ferte lohpidit maidege. Ovddalgihtii lea hui váttis diehtit oažžugo barggu ja maiddá gosa olmmoš gártá.*
23. *Jus galget diekkár geatnegasvuodát de háliidan oaidnit ahte oahppu mákso. Seamma vugiin go mii lea buohccidivššáriid liigeoahpahusas, jus váilu man nu spesialiserema gelbbolašvuohta de oaččut máksot oahpu ja čanat iežat geatnegahtton bargui. Mun jáhkán ahte buohkain geain lea sámii duogáš ADNO giella- ja kulturgelbbolašvuohta váikko gos dal barggaš, váikko vel eai leat ge bággejuvvon geatnegahtton bargui. Sámii buhccin sáhtta deaivvadit miehta Sámi, Davviriikkaid, beroškeahhtá sámii hálddašanguovlluin. Ja mun doaivvun ahte buohkat geat studerejit buohccidivššároahpu dahket dan danne go háliidit addit juoida sámii servvodahkii, sámii pasientii, beroškeahhtá gos sii barget. Jus lea sahka geatnegahtton bargojagis de fertešii gal stipeanda leat mihá eambo go dál lea. Dan mun lean evttohan ovdalis dan iskkadeamis.*
24. *Geatnegasvuohta lea beare čavga eaktu. Livčče somá hospiteret giella hárbhallama dihte muhto ferte eaktodáhtolaš.*
25. *Geatnegahtton doaimmat leat ortnegis jus stipeanda addo omd. suohkana bokte. Dainna eavttuin ahte oažžu doppe ollesáiggevirggi dan bargobáikkis. In livčče goassege ohcan jus livčče leamašan geatnegahtton eavttut stipeanddas. Mun livččen jurdilan nuppes ahte heive go sámegiella munnje, ledjen baicce soaitit studeret eargalasgiellaoahpaheaddjin. Ii hal Loatnakássa goit gáibit geatnegahtton doaimmain bargat iežaset stipeandda ovddas? Lea ain mihá deháleabbo oččodit oahppoásahusaid heivehit oahpuid lágidemiid nu ahte sii geat duođai beroštit dan oahpus ja bargosuorggis besset álgit dan ohppui. Mun háliidan sámegielloahpaheaddjin muhto in sáhte fárret ja heaitit barggus váldin dihte dan oahpu. Danne lea stipeanda hui vuogas.*
26. *Sáhtta šaddat hástaleaddji jus Sámediggi galga organiseret dakkár barggaid. Sáhtta maid goaridit ulbmila jus dušše beassá rekruteret olbmuid searvvis geain leat juo áigeguovdilis barggut.*
27. *Oalle olu masa čatnat iežas go lea studeanta. Sáhtta unnidit ohcciid ja dagahit riidduid go lea gárven oahpu.*
28. *Dát lea hui váttis. Bealistan in bargga ruvdnobarggus (fásta barggus) ja jođihan fitnodaga, munnje livččii hui heitot jus livččii dakkár ortnet ja varra in livčče ohcan stipeandda. Muhto jurddašan gal ahte dego omd. oahpaheddjiin ja buohccidivššáriidda livččii hui vuogas ortnet dat. Ja jus eai sáhtáše bargat dakkár guovllus de sáhtáše máksit ruovttoluotta stipeandda.*
29. *Mun in livčče gillen stipeandda ohcat jus livčče geatnegahtton doaimmat čadnon stipendii, livččen varra válljen eará láhkái dan dihte go eará studeanttat geat dohkkehivčče dan njuolggadusa livčče oažžut dan stipeandda, ja mun in livčče oažžut dan. Livčče orron mu mielas eahpevuoiggalaš.*

9.10 Buoridanevttohusat

9.10.1 Kommeanttat: Leat go dus evttohusat maid Sámediggi sáhtášii bargat vai stipeanddat livčče vel eambbo ávkin gelbbolaš sámi fágaoibmuid rekruteremii?

Diehtajuohkin:

1. *Daidda studeanttaide geat leat álgán oahpuide maidda Sámediggi lea vuoruhan stipeandda berrejit addot doarvái dieđut. Dál orru ahte studeanttat ieža fertejit iskat ášši. Jearaldat lea movt don sáhtát ohat juoida maid it dieđe gávdno?*
2. *Aktiivvalaččat geavahit sosiála mediaid ja bidjat dieđuid oahppobáikkiide.*
3. *Gilvit dieđuid.*
4. *Buoret márkanfievrrideapmi. Soaittáhat ahte bohten diehtit dan vejolašvuoda.*
5. *Allaskuvllat fertejit diehtit ortnega birra ja márkanástit dan oahppokatalogas. Omd. geavahit sosiála mediaid máinnustit.*
6. *Eambbo máidnosiid! Lei dušše lihku ahte mun gullen dan birra.*
7. *Buoret máidnosiid! Mátkkoštit skuvllaid mielde juohkin dihte dieđuid.*
8. *Buktit dan eambbo oidnosii. Sáhtášii saddet gihppagiid sámegiell oahpaheddjiide geat fas addet daid ohppiide gain sámegielloahpahus.*
9. *Diehtajuohkin, diehtajuohkin, diehtajuohkin!!! Oallugat studeregohtet manjá joatkkaskuvlla ja soaittášii jurdda mátkkoštit Romssa ja Finnmárkku joatkkaskuvllaid mielde juohkin dihte dieđuid sámi luohkáide.*
10. *Buorebut juohkit dieđuid ja submii sáhtášii vel stuorát. Lea hui dehálaš ahte leat sámi fágaoibmot.*
11. *Stipeandaortnega oinnolašvuoda nannet.*
12. *Buoret diehtajuohkin.*
13. *Diehtajuohkin stipeandaortnega birra.*
14. *Searvat sihke nuoraidskuvla ja joatkkaskuvla oahppomeassuide. Ollugiin lea sámegiella mánái- ja nuoraidskuvllas muhto dasto ii leat šat. Dat soaittášii rievdat jus dihtet stipeandaortnega birra. Dieđán olu ovdamearkkaid. Henget plakáhtaid skuvlii jna.*
15. *Diehtajuohkin lea dehálaš nu ahte lea ulbmiljovkui oahpis.*
16. *Buoret diehtajuohkin ortnega birra.*
17. *Berrešii šaddat eambbo oahpis ja das galggaše fárus rávisolbmot geat jođihit ieža fitnodaga (guolastan, eanandoallu, mašiidnabargit, bálvalusbargit jna.)*
18. *Doarjjaoažžut berreše mannat joatkkaskuvllain gos sámegiella fállujuvvo muitaleame makkár oahpuide oažžu stipeandda.*
19. *Lean Ruotas eret ja in diehtán maidege dan stipeanda birra, buoret márkanfievrrideapmi livččii buorre. omd. Facebookas.*
20. *Buoret čalmmustahttit ahte Sámedikkis LEA stipeandaortnet. Mun in diehtán dan ovdal áigemearri lei jo meaddel go ledjen aiddo álgán ohppui. Ledjen moadde manu ovdal leamas Sámedikki neahttasiidduin lohcame stipeanddaid birra, ja dalle ii lean "mu" oahppu daid vuoruhuvvon oahpposurggiid searvvis. Bessen soaittáhagas diehtit dan birra. Eai mu skuvllas ge lean makkáge dieđuid dán birra, plakáhta dahje eará.*
21. *Sámediggi sáhtášii eanet dieđuid juohkit stipeandda birra, dalle juo go skuvllaide leat ohcanáiggit. Soaittášii de olahit eambbogiid?*

22. Márkanfievrridit vel eanet, ovttasbargat skuvllaiguin vai doppe maid livččii eanet oidnosis
23. Leat eambbo oidnosis sosiála mediain. Diehtajuohkin juste dien stipeandaortnega birra lea mu mielas beare unnán oidnosis nuoraide. Eahpesihkarvuohta juste makkár fágasurggiide lea juolluduvvon stipeanda. Loktet bajás juste fal daid surggiid - sáhtttá movttiidahttit eambbogiid válljet juste fal daid surggiid.
24. Eanet diehtajuohkin! Ahte Sámediggi ieš fitná oahppobáikkis mitalit stipeanddaid birra.

Ekonomiija/Stipeandda sturrodat/geatnegahtton bargojahki

25. Lasihit stipeandda daid guovllu ohcciide gos sámegiela gelbbolašvuođa dárbu lea stuoris dego mearrasámi ja lullisámi guovllut. Seammás berre sámegiella leat oassin mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpus ja vuođđoskuvllaohpaheaddjeoahpus, ja studeanttat ožžot stipeandda jus iežaset suorgái válljejit sámegiela.
26. Lassi stipeanda.
27. Lasihit stipeandda. Lea unnon nu olu maŋemus 7–8 jagi. Dat lea váivi gullat midjiide geat oažžut dan dál.
28. Ásahit dábálaš oahppolotnii buriid sihkkunortnegiid. Ii oktage hálit čohkkát 200 000/300 000 ruvdnosaš oahppoloanain ja vel álgit bargat heajos bálkáhuvvon suorgái (oahpaheaddji/mánáidgárdeoahpaheaddji/buohccidivššár). Sámi oktavuođain dat mearkkaša vel ahte ferte olu akto bargat, bargat liigebargguid oahponeavvuid ja plánaid hábmemiin. Jus dieđát ahte go gárvet oahpu de stuora oassi loanas sihkkojuvvo de movttiidahttojuvvot válljet dan suorggi ja maidái nanne ekonomiija go galgat bargat dakkár barggus gos it dine fávdnádít easkaálgi oahpaheaddjin/mánáidgárdeoahpaheaddjin/buohccidivššárin.
29. Dahket bákkolažžan ahte olbmot geat barget hálldašanguovllu suohkaniin ožžot permišuvnna bálkkáin sámegiela lohkamii. Jus fertejit mátkkoštit ruoktot ovdan de ferteše mátkkit maid máksot.
30. Joatkaskuvllaohppiid movttiidahttit nu ahte leat buoret ortnegat sidjiide geat lohket sámegiela vuosttášgiellan. Dárkilit gozihit álget go sii geat studerejit sámegielaoahpaheaddjin bargat danin.
31. Geatnegahtton bargojahki bargosurggiin gos lea dárbu. Ii ábut beassat oastit iežaset eret šiehtadusas. Stipeanda ii leat álo mearrideaddji go oahpu ja orrunbáikki vállje. Studeantabiras, astoáigefálaldagat ja fágabiras váikkuhit maid.
32. Stipeanda lea jierpmálaš ja berrešii varra ovttasbargat fylkkaiguin ja hálldašanguovllu suohkaniiguin nu ahte stipeanda stuorru ja ásahuvvo geatnegahtton bargojahki suohkanis.
33. Stuorát stipeanddaid ja garrasat gáibádusat oažžut stipeandda. Buorit evttohusat dis ahte galggašii geatnegahtton bargat rivttes áššesuorggis/sámi guovllus/Sápmái buorrin go lea ožžon stipeandda.
34. Loktet dan stipeandda, dal lea beare unnán dan ektui ahte nagodit sámi nuoraid bisuhit Sámis.
35. Jáhkán ahte omd. masterdásis de leat olbmot juo bargguin ja lea váttis guođđit barggu studerema váras. Dalle jáhkán eambbo ruhta dagašii dan vejolažžan go olbmui leat olu geatnegasvuođat ruđalaččat mat dahket ahte eai birge unnánaččain nugo studeanttat fertejit. Alcesan lei maŋemus jagiid studeren ekonomalaš gažaldat, ja jáhkán oallugiin lea dat. Muhto ii Sámediggi varra sáhte dušše lasihit ja lasihit dan stipeandda jus ii boađe juoga ládje ávkin sámi servvodahkii, dat berrešii leat mihttun

dakkár stipeanddajuolludeamis. Ii leat ávki bálkut ruđaid studeanttaide, jus das ii oro boahtime ávki? vai maid?

36. *Munnje livčče hui ávkin leamaš jus juobe ovttá semesterá ge livččii dan mađe ollu ahte sáhtášin eanet áiggi bidjat masterčállimii - dahje ahte livččen beassan luvvet iežan bálká barggus nu ahte 60 % beasalin leat studeantta. Ruđalaččat dan lea oainnat váttis bearašolmmožin čađahit.*
37. *Go studeanta lea ožžon A dahje B arvosáni eksámenis. De varra livččii sierra stipeanda, stipeandaortnet buriid bohtosiid ovddas skuvllas.*
38. *Stuorat stipeanda.*
39. *Bajidit man ollu addo, ja vel addet garantiija studeanttaide ovdal go válljejit oahpposuorggi ahte ožžot dan stipeandda, baicca go galgat ohcat lohkanbajis ja vuordit gullat oázžu go ruđa. Jáhkán ahte stuorit submii buvttášii eambbo beroštumi muhto de dieđusge livčče buorre jus dasa čadnon geatnegahtton doaibma vai eai mana "duššás" ruđat jus studeanta dette ii beroš sámi áššiin ja váldá oahpu dušše ruđaid dihte...*

Ohppui guoskevaš

40. *Berre vuoruhit kultur- ja museafágaid. Váilot olbmot geain lea sámi musea suorggis fágagelbbolašvuohta, ja eandalii sámegielat fágagelbbolašvuohta konserveremis, musealogiijas ja čaakkáldathálddašeamis.*
41. *Bidjet deattu oahpuid heiveheapmái. De lea easka ávki rekruteret eará olbmuid olggobealde Romssa ja Finnmárku-duoddara. Livčče máilmmi buorre jus mu geatnegahtton oahppodeaivvademiide mátkerehkegat dahje orrun golat gokčojuvvoše. Dalle soahtášii movttiidahttit eambbogiid váldit geabbilis oahpuid.*
42. *Viidábu čalmustahttit stipeandda. Ásahit fágareiveortnegiid mu suorggis. Omd. boazodoalo almmolaš hálddašeami oasit. Nugo snihkkáriin ja earáin lea.*
43. *Veahkehehpet áinnas nu ahte geabbilis oahput šaddet nu geabbilat ahte leat vejolaš bargat seammás. Ángiruššabehtet neahttaoahpuiguin. Eai buot sámit oro Romssas dahje Guovdageainnus. Bidjet deattu liigeoahpuide ja lassioahpuide. Naba jus attašeiddet stipeanddaid sámi oahpaheddjiide vai válddáš lassioahpu eará fágain. Nu oččoše sámi nuorat oahpahusa sámegillii buot fágain? Dahje stipeandda dearvvašvuođasuorggi ohppui dakkáriidda geat máhttet sámegiela beroškeahhtá makkár dásis (sáhtášii jearahallamiid vuodul)? Dahje sámegiela álgokurssa olbmuid geat barget sámegielat geavaheddjiiguin. Dahje sámegielagiid dábálaš oahpaheaddjeohppui dáčča ásaheamis? Sii máhccet ruovttoluotta dohko gos dárbbasuvvojit, nu lea goit guovllus gos mun lean eret.*
44. *Molssodit veháš fidnosurggiid..*
45. *Addet doarjaga ja stipeanddaid maid nubbingielat vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpu studeanttaide iige dušše giellaoahpuide. Váikko vel sis ii leat ge sámegiella vuosttášgiellan de lea sis nanu kulturgelbbolašvuohta ja buorre giellamáhttu. Jurddašan erenoamážit lullisámegiela birra gos eanas sámegielagiin lea sámegiella nubbingiellan. Dan sáhtá jurddašit.*
46. *Na, vuosttažettiin berrejit JUS-oahpu studeanttat beassat ohcat stipeandda. Nubbi lea ahte livčče áibbas rámmálas jus sáhtášii searvat sámi juridihkka giella kursii! Jus gávdnoše kurssat/oassi oahpus gos duođas oahpašeimmet sámegillii, sámi áššiin ja sámi guovlluin bargat iežamet fágain de livččen dalán ohccán stipeandda mas geatnegahtton bargojahki dahje jagit, iige stipeanda lean dárbbasit leat nu stuoris, omd. 15000 jahkái.*

47. *Fállet stipeandda buot sámegielhálli studeanttaide – sii leat buohkat hui dárbbášlaččat vai sámi fágaolbmot lassánit eanas fágasurggiin. Ii buohkain leat vejolašvuohta studeret ásaheamis mat fállet sámegiel oahpahusa dahje oahpahusa sámegillii.*
48. *Dahket vejolažžan lohkat sámegiela SAAL 2 manjá, dahje barggu lassit lohkat vel eambbo giela sámi guovlluin. Nu beasašii geavahit giela árgabeaivvis seammás go oahpašii eambbo.*
49. *Fertešii varra gáržžidit stipeandaortnega.*
50. *Doallat giellakurssaid suohkaniin sámi giellahálldašanguovllu olggobealde. Addet stuorit stipeanddaid dearvvašvuođabargiide geat bissot suohkaniin. Jus galgá geatnegahtton jahki de ferte stipeanda leat jahkebálká sturrosaš.*
51. *Sihkkarastit ahte mii geat háliidit oažžut giellamet ruovttoluotta oažžut lassi oahpu ja vejolašvuođa bargat ja bagadallot.*

Bagadallan/čuoovvoleapmi

52. *Sámegielstudeanttaide mentorat. Sihke njálmmálaš ja čálalaš. Eai buot studeanttain leat geainna hupmá. Olu sáhtta dáhpáhuvat Skypas.*
53. *Mentor livččii oassi stipeanddas. Mentor lea sámi fidnobargi du suorggis. Son sáhtta rávvet ja leat inspirerejeaddji viidasut bargui. Mentor sáhtášii veahkehit easka oahppan olbmuid hálldašit bargoárgabeaivviset ja hehtešii ođđa fidnobargiid heaitimis/suorggi lonuheamis.*
54. *Sámi deaivvadeapmi mánnosaččat. Mátkkoštit geasset, juovlabeavdi.*
55. *Stipeandajuolludeapmái sáhtášii ráhkaduvtot juogalágan rekrutterenortnega/dahje fáttarortnet sidjiide geat válbmejtit omd. prof.oahpu.*

Organiseren

56. *Buoret gulahallan Sámi allaskuvllain. Unnidit vuogádagaid ruivvi.*
57. *Álkidit ohcamiid.*
58. *Nannet daid guovlluid Finnmárkkus gosa dáruiduhttin lea čuohtan eanemusat. Mu guovllus lea measta beare manjit..*
59. *Ovttasbargat suohkaniiguin ja sámi ásaheamiiguin rekruteret gosa dárbbášuvvo.*
60. *Mu mielas galggaše buot Sámi allaskuvlla studeanttat oažžut stipeandda Sámedikkis, eai dušše sii geat vázzet oahpaheaddje-/mánáidgárdeoahpu dahje sámegiela. Nubbi vejolašvuohta livččii ahte stipeanda sturolii dađistaga man alla dásis oahppu lea. Omd. ahte masterdási oahpuin lea eambbo stipeanda go bachelora dási oahpuin. Dát sáhtášii movttiidahttit ohcat ain viidáseappot oahpuide.*
61. *Jahkásaš stipeanda. Ii dušše daid jagiid go suorgi vuorohuvvo bušehtas*

9.11 Vejolaš doaimmat

9.11.1 Válljejuvvon kommeanttat: Leat go dus evttohusat makkár eará vejolaš doaimmaid Sámediggi sáhtášii bargat stipeandda sajis?

Dokumenterejuvvon golut

1. Máksit girjjiid, mátkkiid ruoktot
2. Addit girjjiid ovdalii go stipeandda. Lea bahá šaddat nu ahte olbmot geavahit ruđaid earái mii ii gula áššái.
3. Bálká studeredettiin. Máksit dahje luoikat lohkanmeari girjjiid.
4. Nuvttá oahpponeavvut, mátkegolut
5. Fágagirjjálašvuođa goluid gokčat. Gokčat eará ohppui guoskevaš goluid dego lohkanbadjediva, kursadiva, oahppomátkkit.

Deaivvadanbáikkít/fierpmádagat

6. Sámediggi sáhtášii doallat sámi oahpaheaddjestudeanttaide oktasaš deaivvademiid oahpponeavvuid birra gos sámi oahpponeavvut ja dasa movttiidahttin lea guovddášis.
7. Doarjja sámi giellakurssaid lágideapmái eambo báikkiide fylkkas.
8. Lágidit nuvttá giellalávuma sidjiide geain lea beroštupmi. Juohkit nuvttá girjjálašvuođa. Go juo dan ii leat vejolaš čađahit de mu mielas lea áibbas čielgasiid stipeanda buoremus vuohki.
9. Doarjut “den kulturelle spaserstokken”, Kulturdeavvadeamit gos olbmot ja sámi kultuvrra gaskkusteadjit deaivvadit.
10. Kurssaid, semináraid ja diekkáriid. Áinnas iešguđet guovlluin.
11. Movttiidahttinmátkkit/deavvadeamit studeanttaide geat lohket sámegiela. Sámedikki vehkiin hábmet oahppoprogršuvnna, dahje plána boahttevaš oahpuide ja bargui. Soahtášii vejolaš oahpu gárvema maŋŋá ásahtit trainee-jagi muhtin sámi fitnodagas/organisašuvnnas.
12. Fállat doarjaga sámegielkurssaid lágideapmái servviide ja giliservviide geat háliidit.
13. Fállat eambo kurssaid. Bargat oahppoásahusaiguin vai sáhtta addit fálaldaga máŋgga guovllus.
14. Oččodit studeanttaide geain lea sámegiella fágan fierpmádagaid ja fásta dáhpáhusaid. Sihke juristastudeanttain ja doavttestudeanttain leat dakkárat, gos vulget sierra oahppomátkkiide jed. Lea dehálaš ahte fágaolbmui leat fierpmádagat gos sáhtta gulahallat ja ánnas jahkásaš deavvadeamit. Movttiidahtta diehtit ahte don šattat oassin fierpmádagas gos čalmustahttojuvvo du barggu “ulbmil”.
15. Sámegiella chatten-fálaldat gos oažžu sámegiel giellaveahki. Sihkkarastit ahte dábalaš olbmot sáhttet ja máhttet geavahit satni.org/ baakoe.org ja Divvuma. Dá leat deháleamos sámegiella neahttasiiddut ja danne berre leat álkit váldit singuin oktavuoda.
16. Lágidit konferánssaid (joatkkaskuvlla)nuoraide gos mitaluvvo makkár oahpuid Sápmi dárbbáša ahte sii váldet. Gos mitaluvvo makkár vejolašvuođat SÁmis duođas leat, ja ahte mii dárbbášit sin boahtteáiggis!
17. Livčče buorre ráhkadit sierra neahttasiiddu/pamfleahta dan birra, makkár bargguide lea dárbu SÁmis ja stuora gávpogiin, gos leat ollu sápmelaččat.

Infrastrukturva

18. Bargat studeantabirrasiiguin, astoáigefálaldagaiguin, fágabirrasiin. Mun jáhkán ahte oallugat eai vuolgge omd. Guovdageidnui danne go lea nu unni. Unnán fálaldagat.
19. Ásahit bivnnuhis bargosajiid! Kultur- ja museasuorgi dárbbáša allaoahppan olbmuid – muhto bálkádassi lea mihá manjelis eará sámi ásaheaid. Musea vuoittáhállá bargomárkanis. Jus ásaheide virggi mas dohkálaš bálká de soahtáše olbmot álgit dan ohppui mii dárbbášuvvo dieidda virggiide.
20. Ammahal fertešii sierra “samskipnad” mii duođai láigoha viesuid ja fállá studeanttaide duon dan. Romssa viessomárkan lea jallodat, ja galggašii doaivut ahte studeantaorohaga láigohit Samskipnadenis livčče hálbbes molssaeaktu muhto nu ii lea dál.
21. Veahkehit ordnet orohaga ja vejolaš bargosaji jus soames háliida muhtin áiggi orrut omd. Guovdageainnus dahje Kárášjogas oahppan dihte giela.
22. Gula, heiveheapmi, buorit fálaldagat ja aktiivvalaš rekruteren miehtá Sámi lea dehálemos.
23. Állet heahttit juoidá mii doaibma muhto baicce buoridehpet dan. Dii lehpet boahhteáigái mearrideaddjit vai fárrerjit sámi guovlluide ruovttoluotta.
24. Nuvttá čállinkurssas studeanttaide livčče oba buorre, omd. sámegiellat juridihkalaš čállin kursa. Dasa lassin livčče miellagiddevaččat sámi kulturgelbbolašvuođa kursat mat livčče ávkin eará kurssa studeanttaide. Fuomášuhttin dihte kulturerohasaid earáide ja sámi studeanttaide ja čilget mo buoremusat bargat sápmelaččaiguin ja sámi gažaldagaiguin. Dakkár kurssa doallan ii soahtáše mielladisebuktat dušše dan ahte studeanttat leat gergosat bargoeallimii, muhto soitet maid movttiiduvvot bargat Sámis. Muđui sáhtášii Sámediggi ieš čohkket dieđuid das makkár rábas virggit leat go sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta adno, vai easka oahpus geargan olbmuid ja bargooheide livččii oppalašlistu. Sámediggi sáhtášii maid árvvoštallat fállat karriearabagadallama doarjjaoažžuide dahje buorit diehtajuohkinsiiddut neahtas gos bohtet ovdan makkár vejolašvuođat leat go geargá oahpuin. Mun jáhkán maid ahte Sámediggi sáhtášii eambo juohkit dieđuid das ahte bargomárkanis lea dárbu sámegiellagiidda ja sápmelaččaide geain kulturgelbbolašvuohta. Leat vissa oallugat geat eai dieđe makkár ovdamuniid sámegiella ja sámi kulturgelbbolašvuohta addá sidjiide. Dan dieđu ferte gilvit miehtá, buot studeanttaide, joatkkaskuvllaohppiide ja vel nuoraidskuvllaohppiide maid.

Heivehit stipeandda/geatnegahtton doaibma/bálká go lea geargan oahpus

25. Geatnegahtton jahki soahtášii. Sihkaraston bargu go geargá.
26. Sámediggi sáhtášii ruhtadit oasi oahpuin surggiide gos lea stuora dárbu ja seammás bidjat geatnegahtton áiggi. Omd. 5 jagi oahpu manja lea 5 jahkái čadnon. Dan eai oččoše buohkat muhto sáhtášii vuoruhit daid surggiin gos eanemus dárbu.
27. Liigemáksu sidjiide geat čađahit mas oahčut mávssu árvosáni mielde, mađi buoret dađi eambo.
28. Liige bálká lohpidit oanehis áigái manjel go oahpuin lea geargan, jus bargá sajis mii lea relevantta ohppui. Vejolašvuođa oasálastit seminárain mii guoskka válljejuvvon ohppui mas lea sámi perspektiivva. 1-2 seminára jagis maid sáhtá čuovvut neahta bokte.
29. Ruhta lea fápmu ja dan ii leat ávki čiegadit. Jus Sámediggi lei sáhttit joatkit stipeanddain go studeanta lea geargan oahpuin ja váldán barggu dakkár guovllus maid Sámediggi vuoruha. De livččii studeanttain dego buoret bálká go dárogiehalliin.

Sámediggi lei nai sáhttit bargat dan ovdii ahte fágacheahpit beasaše čeahkkanit fágabirrasiin, leačča dál buohccidivššár Hársttáin dahje Kárášjogas de dárbbasit iežaset fágabirrassa.

30. *Sámi fágaid oahpahalliortnet (sámi fitnodagain jna)*
31. *Go stipeandda oačču studeredettiin ovttá fágasuorgái, iigo de livčče maid lunddolaš ahte bargagoađát maid dan suorggis. Jus ii álgge bargat dan suorgái, de livčče dego ahte stipeanda lea mannan duššai. Nabai jus livčče gáibádusat ahte galgá bargat moadde jagi dan suorggis masa lea ožžon stipeandda?*

Ohppui guoskevaš

32. *Dat galggašii fidnofága oahpuin maid.*
33. *Ruhtaduvvon oahpahus ovdánahttin dihte sámi mánáidgárdefágasuorggi. Omd. mii dárbbasit boahtte áiggis nanu mánáidgárdejođiheddjiid guovlluin mat leat hálldašanguovllu olggobealde. Mii dárbbasit maid joatkkaoahpuid/kurssaid das mo mii sáhttit seailuhit ja bargat sámegielain.*
34. *Bargat vai sámegiel oahpaheaddji dilli livččii buorre miehtá riika. Atnit árvvus dan barggu maid kulturbargit barget.*
35. *Oahpahit eambbo sámegielat oahpaheddjiid ja saddet din miehta!*
36. *Mu mielas lea hui dehálaš ahte alitoahpahusas lea sámegielkvohta ja ávžžuhan din doalahit dan. Oallugat ohppet sámegiela vai besset ohcat sámi kvohtain. Mu mielas orru nu ahte leat unnán geat dihtet dan birra. Dan sáhtášii eambbo čalmmustahttit.*
37. *Oahput fertejit leat miellagiddevaččat.*
38. *Bidjat dakkár bargoprošeavttaid johtui maiguin olbmot besset čadahit sámegiela mastera - dat boadášii sámi ásausaide ávkin seammás go studeanttat besset čadahit oahpuid báikkáin. Omd Sámi allaskuvlii.*
39. *Veahkkin máksit fágagirjjiid. Šiehtadusa dahkat girjegávppiin, vai oazžut hálbbiduvvon fágagirjjiid.*

Oppalaš kommeanttat

40. *Mu mielas stipeandajuolludeapmi lea buorre dan dihte go eatnasat geaidda addo leat dakkár olbmuid manisboahttit geaidda dáruiduhttin čuoza. Stáhta geavaha ruđaid dan dihte go min váhnemat, áhkubulva ja máttaráhkubulva baggejuvvoje heaitit hupmamis iežaset giela. Stipeanda midjiide geat leat sin manisboahttit lea okta seanadanproseassa doaimmain..*
41. *Stipeanda lea buorre váikkuhangaskaoapmi...ruđas lea fápmu...*
42. *Muhtin ruvnnot movttiidahttet, jáhkán dat lea buorre movttiidahttindoaibma.*
43. *Mu mielas lea stipeandaortnet buorre váikkuhangaskaoapmi.*

10 Buohtastahttin eará stipeandaortnegiiguin

Leat mánga eará sámi alitoahpahus-stipeanddat. Dain ortnegiin leat earálágán eavttut go Sámedikki hálddašan ortnegis. Prošeavttas leat mii kárten juolludaneavttuid ja doarjjasupmi maid studeanttat ožžot. Ulbmilin lea čalmmustahttit movt eará čovdosat sáhttet váikkuhit stipeandda beroštupmái ja čuozaheaddi.

10.1 Norlánda fylka

Norlánda fylka doarju studeanttaid geat lohket sámegeala universitehta- ja allaskuvládásis. Norlánda sámi joavkkut, searvvit, organisašuvnnat ja ášahusat sáhttet maid ohcat doarjaga giella movttiideaddji doaimmaide.

Ulbmil	Oahppostipeandda ulbmil lea movttiidahttit gazzat sámegeal oahpu.
Gii sáhtta ohcat?	Ohccit geat lohket sámegeala universitehta- dahje allaskuvládásis. Ohccit geain lea sámegeala fága joatkkaskuvllas.
Maid doarju?	Nugo ulbmilin lea de oahppostipeandda doarju sámegeala oahpaha.
Eavttut	Ohccit fertjit orron Norlánda unnimusat 2 jagi. Ohccit geat gaskaboddosaččat orrot olggobealde Norlánda bearaša dihte dahje nu ain árvvoštallojuvvojit sierra.
Doarjjadássi	Rievda jagis jahkái.
Ohcamii gáibádusat	Leat sierra ohcanskovit mat geavahuvvojit oahppostipeandda ohcamis.

Gáldu: <https://www.nfk.no/samiske-sprakstipend.758571.aspx>

10.2 Seminarii Laponici

Sámi allaskuvla hálddaša Seminarii Laponici-foandda. Dat juolluduvvo juohke nuppi jagi studeanttaide geat lohket sámegiela oassin oahpaheaddjeoahpus. Stipeanda juolluduvvo juohke nuppi jagi Sámi allaskuvlla, Finnmarkku allaskuvlla, Nesna allaskuvlla, Romssa allaskuvlla, Bodø Allaskuvlla ja Davvi-Trøndelága allaskuvlla studeanttaide.

Ulbmil	Ekonomalaš doarjjan oahpaheaddjeoahpu studeanttaide geat lohket sámegiela oahpu oassin. Stipeandda ulbmil lea nannet oahpaheaddjedili guovlluin gos sámegiella ja/dahje sámít leat unnitlogus, ja gos sámegiela oahpaheaddjit leat hui vátnásat.
Gii sáhtta ohcat?	Vuoruhá studeanttaid geain lea lullisámi dahje julevsámi gielladuogáš ja geain lea gullevašvuohta daidda guovlluide, ja/dahje sámi studeanttaid geain lea mearrasámi gielladuogáš, dahje suoma dahje ruoŋa bealde Sámis bohtet.
Maid doarju?	Sámegiela oassin oahpaheaddjeoahpus.
Eavttut	Eai leat áibbas mearrideaddji eavttut. Stipeandda juolludeamis deattuhuvvo ahte studeanttaid sáhttet čájehit aktiivvalaš servvodatberoštumi sámi áššiin ja/dahje álgoálbmot áššiin. Eará oasit studeantta servvodatberoštumis sáhttet maid deattuhuvvot. Go stipeanda juolluduvvo de lea dehálaš ahte studeantta lea čađahan buori progreshuvnna oahpaheaddjeoahpus.
Doarjjadássi	Juohke nuppi jagi juolluduvvo stipeanda studeanttaide geain lea sámegiella oassin oahpaheaddjeoahpus. 15 000 norgga ruvnno.
Ohcamii gáibádusat	

10.3 Joho Niillas stipeanda

Romssa Universitehta stipeandaortnet Joho Niillas stipeanda juolluduvvo sámegiela masterdási oahpuide.

Ulbmil	Movttiidahttindoaibma oččodan dihte eambbo studeanttaid lohkat sámegiela masterdásis ja 2000-dásis.
Gii sáhtta ohcat?	Eai leat eará eavttut.
Maid doarju?	Romssa Universitehta 2000-dási ja masterdási sámegiel oahpuide.
Eavttut	Eai leat eará eavttut.
Doarjjadássi	Stipeanda almmuhuvvo jahkásaččat ja juolludeapmái lea várrejuvvon 20 000 ruvnno.
Ohcamii gáibádusat	

10.4 Sámegiel oahpuid oanehisáiggeoahppodoarjja

Ruota Sámediggi hálddaša ortnega. Ortnet lea jurddašuvvon sidjiide geat “lohket sámegiela oanehis áiggi sámegiela alfabetiseremii”

Ulbmil	Ulbmil lea sámegiela ovddidit sámegiela nu ahte sámit geat eai leat beassan oahppat sámegiela ožžot vejolašvuoda oahppat lohkat ja čállit sámegiela.
Gii sáhtta ohcat?	Eaktu lea ahte ohccis aldis, su váhnemiin dahje ádjáin/áhkuin lea dahje lea leamašan sámegiella ruovttugiellan dahje ahte ohcci lea Sámedikki jienastuslogus.
Maid doarju?	Oažžu oanehisáiggeoahppodoarjaga jus searvva kurssaide Ruotas maid dát lágidity: Sámij áhpadusguovdás/Samernas utbildningscentrum Johkamohkis Álbmotallaskuvllat dahje suohkaniid rávisolbmuid oahpahus oahpporiekkis
Eavttut	Oahppodoarjja ii atte rievtti luopmoruđaide dahje penšuvdnii. Doarjja lea dušše oanehis kurssaide. Kurssa mii bistá 14 beaivvi dahje 112 diimmu. Sáhtta oažžut stádadoarjaga mángga kursii juohke jagi, muhto jagis sáhttet kurssat oktiibuot bistit eanemusat 30 beaivvi dahje 240 diimmu. Mátke-, orrun- ja biebmodoarjja juolluduvvo sierra. Geahča (STFS 2008:1, 6 § ja 7 §). Oahpaheaddjit/kursadoallit eai oaččo doarjaga. Mánát/skuvlaoahppit geat vázzet skuvlla, ja dárbbasit oahppat čállit ja lohkat sámegillii, eai oaččo doarjaga. Universitehta oahpuide ii oaččo doarjaga. Kurssaide/oahpuide olggobealde Ruota ii addo doarjja.
Doarjjadássi	Oahppadoarjagis ii leat vearru. Lea 90 ruvno diibmui (2016).
Ohcamii gáibádusat	Mánu ovdal oahpu álgima. Sierra ohcanskovvi.

11 Gávdnosiid čeahkkáigeassu

Árvvoštallan galgá Sámedikki alitoahpahusa stipeandda ulbmilolahusa árvvoštallat, ja evttohit dálá ortnegii vejolaš rievdadusaid. Dás mii čeahkkáigeassit jearahallamiid ja iskkademiid gávdnosiid gažaldagaid ektui mat ledje bargočilgehusas. Mis leat njeallje váldoasi:

1. Stipeandda mearkkašupmi studeanttaid oahppoválljemiidda.
2. Oktavuohta gaskkal stipeandda ja fidnodoaimmaid
3. Oainnut geatnegasbargojahká/bálvalusgeatnegasvuodáide
4. Eará rekruterendoaimmat

11.1 Stipeandda mearkkašupmi studeanttaid oahpu välljemii

Áigeuovdilis gažaldagat:

- *Manne välljejit studeanttat nugo dahket?*
- *Lea go stipeandda váikkuhan ollu oahpu välljemii?*
- *Lea go stipeandda sturrodat dehálaš?*

Jus stipeanda galgá váikkuhit oahpu välljemii de dat eaktuda ahte stipeanda lea oahpis dalle go välljejuvvo. Min dieđuin, sihke jearahallamiin ja iskkademiin, čájehuvvo ahte ledje hui unnánat geat dihte stipeandaortnega birra ovdal go álge ohppui masa ožžo doarjaga. Elektrovnnalaš iskkadeamis vástidii badjel bealli ahte sii eai oba diehtáge stipeandaortnega birra ovdal go välljeje oahpu. Eatnasat ožžo oahppobáikkis dieđuid stipeandaortnega birra. Oallugat eai bohtán diehtit ortnega birra ovdal go ledje vázzán juo ovttá dahje mánga jagi oahpus masa addojuvvo doarjja. Jearahallamiin daddui ahte unnitlohku lei oahpásmuvvan ortnegii joatkkaskuvllas dahje olbmáin/fulkkiin gullan dan birra. Elektrovnnalaš iskkadeapmi čájeha ahte stipeandaortnega diehtjuohkimis leat fuolkkit ja olbmát ja Sámedikki ruovttusiidu dehálaš diehtjuohkinkanálat. Leat dušše 5,1 % geat ožžo stipeandaortnegii guoskevaš dieđuid sosiála mediaid bokte. Dát lohku lea hui unni go 100 % ulbmiljoavkkus beaivválaččat geavahit sosiála mediaid.

Eatnasiidda ii leat stipeandaortnet váikkuhan dasa makkár oahpu sii leat välljen. Jearahallamat čájehit ahte eatnasiin lea leamašan čielga oaivil das makkár oahpu sii leat háliidan gazzat ja ahte stipeandaortnet lea liige buorri. Elektrovnnalaš iskkadeapmi duođašta dán vel eambo go doppe vástidit 60 % ahte sii leat veháš eará oaivilis dahje áibbas eará oaivilis dasa ahte stipeanddas lei mearkkašupmi sin oahppoválljemiidda. Nuppe dáfus de buktet oallugat ovdan stipeandda positiivva váikkuhusaid. Deattuhuvvo ahte stipeandaortnet lea movttiidahtti ja ahte nanne sámi oahpuid vuoruheami legitimizehta. Studeanttat muitalit ahte stipeanda geahpidii studeantaárgabeaivvi. Ruđáiguin sii besse oastit relevánta girjjálašvuoda. Ruđat veahkehedje gokčat mátkegoluid ja orrungoluid liige oahppomátkkiin dahje oahppobáikkiide main lea buoret sámi oahppofálaldagat.

Dušše 20 % dattet ahte stipeanddas lei veháš dahje hui stuora mearkkašupmi oahpu välljemis. Kommeanttain oaidná ahte stipeanddas lea leamašan hui mearrideaddji doarjjaoažžuide geat

leat lohkan sámegiela lassin eará ollesáiggeohppui omd. oahpaheaddjeoahpu lassin. Dan joavkkus lea stipeanda mearkkašan ahte sii leat válljen lohkat sámegiela lassin, dahje ahte sii leat sáhhtán vuoruhit dán, ovdalii go álgit bargat lassin studeremii. Seamma gusto sidjiide geat leat lohkan sámegiela oasseáiggis seammás go leat olles barggus. Sidjiide lea stipeanda leamašan mearrideaddji ja dainna lea sii oastán iežaset bargguineaset friddja, vai besset muhtin áigodagaid návccaideaset atnit studeremii. Muhtiinat deattuhit ahte stipeanda lea miellidibuktán ahte Sámedikki ekonomalaš doarjagiin lea álkit joatkit álgon oahpuin. Unnimus gaskamearalaš čuoggáid, 1,41, oaččui iskkadeamis gažaldat gos jerrui livččego studeanttat válljet eará oahpuid jus stipeandaortnet ii livčče.

Obbalohkái árvvoštallan čájeha ahte stipeanda lea unnán váikkuhan dasa makkár oahpuid studeanttat leat válljen. Studeanttat leat válljen oahpuid beroštumiideaset dihte, beroškeahhtá das makkár stipeandavuoruhansuorggit Sámedikkis leat. Das spiehkastit oasseáigge giellaoahput.

Oallugat vástidit ahte stipeanddas ferte unnimusat dálá dássi dahje berre leat gitta 20 000 ruvnno lohkanbájis jus das galgá mearkkašupmi oahpuid válljemii. Eará stuora joavku oaivvilda ahte stipeandda ferte lasihit gaskkal 30.000 ja 50.000 ruvdnui. Unnitlohku vástida ahte stipeanda fertešii leat gaskkal 50.000 ja 100.000 ruvnno.

Jus buohtastahtá eará sullasaš ortnegiiguin de oaidná ahte Sámedikki stipeanddas lea sullii seammá juolludandássi.

11.2 Stipeanddaid ja fidnodoaimmaid oktavuohta

Áigeguovdilis jearaldagat:

- *Leat go doarjjaoažžut, manná go leat oahpuset gárven, barggus dan oahpposuorggis masa lea addon doarjja?*

63 % vástideddjiin lohket ahte sii leat áibbas dahje belohahkii barggus dakkár oahpposuorggi bargguin maiddá leat ožžon doarjaga. 25 % vástidit negatiivvat dán jearaldahkii. Dát čájeha ahte eanas studeanttat válljejit bargat iežaset oahpposuorggis ja dainna lágiin leat mielde deavdime stipeandda áigumušaid mii lea rekruteret eambo fágaolbmuid daidda surggiide maiddá addo stipeanda.

Iskkadeamis vástidit eanas oassi doarjjaoažžuin ahte sii geavahit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoda iežaset dálá barggus. 86,7 % mitalit ahte sii áibbas dahje veháš geavahit sámi kulturgelbbolašvuoda, ja sámegiela birra lea dat lohku 76,9 %. Dát leat iskkadeami guokte buoremus bohtosa. Jearahallamiin bođiimet diehtit ahte eatnasiin lea sámegiella bargogiellan, ja unnitlohku geavaha sámegiela go deaivvadit sámi áššehasaiguin.

Bohtosat mitalit ahte doarjjaoažžut leat iežaset doaimmain buorit ambassadevrrat sámegiela ja sámi kultuvrra beaivválaš geavaheamis. Dat duođaštuvvo go buohkat geat leat ožžon

stipeandda hálddašit man nu dási sámegiela. Ii oktage vástit ahte eai geavat sámegiela ja dat lea áibbas juolludaneavttuid mielde.

11.3 Jurdagat geatnegahtton bargojagi/doaimmaid birra

Áigeguovdilis gažaldagat:

- *Makkár oaidnu lea vástideddjiin evttohussii ahte oahpaheaddji- ja mánáidgárdeoahpaheaddjestudeanttain, geat leat ožžon Sámedikkis stipeandda, galgá geatnegahtton bargojahki?*
- *Livčče go mearrádus ahte lea geatnegasvuohka bargat jagi váikkuhit guoskevaš oahpuid stipeanddaid ohcamiidda. Ja movt váikkuhivčče (omd. rievdaduvvon plánat oahpu gazzamis)?*

Sihke jearahallama ja iskkadeami vástideaddjit leat positiivvat geatnegahtton bargojahkáí. Gaskamearalaš čuoggát leat gaskkal 3,23 ja 3,76 mii lea buori ládje positiiva bealde. Logut mitalit buot vástideddjiid birra.

Mii jearaimet doarjjaoažžuid oainnuid njealji vejolaš geatnegasbargojagimodealla birra:

- 1) Bargat jagi virggis gos gáibiduvvo aktiivvalaš sámegielgeavaheapmi dahje kulturgelbbolašvuoda geavaheapmi (3,76).
- 2) Bargat jagi oahpaheaddjin/mánáidgárdeoahpaheaddjin (mas ii leat gáibádus geavahit sámegiela barggus dahje bargobáikkis jna.) (3,49)
- 3) Leat fáttar/mentor/bagadalli studeanttaide/easkaoahppan bargiide (3,28).
- 4) Bargat jagi oahpaheaddjin/mánáidgárdeoahpaheaddjin dihto suohkaniin (omd. sámegiela hálddašanguovlluin) (3,23)

Elektrovnnalaš iskkadeami vástideaddjit ledje eanemus positiivvat vuosttáš evttohussii mas lea gáibádussan geavahit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoda. Nubbin lea ortnet mas gáibádussan lea geatnegahtton bargojahki suorggis masa lea ožžon oahppostipeandda. Vástideaddjit leat veháš eambo eahpidahttit goalmát ja njealját ortnegii mas doarjjaoažžu lea geatnegahtton leat mentorin ja nu ain dahje lea geatnegahtton bargat dihto guovllus. Mii ipmirdit dan nu ahte omd. njealját ortnet dagahivčče ahte eambbogat ferteše vuđolaččat árvvoštallat sáhttet go sii deavdit gáibádusaid ovdal go ohcet stipeandda. Eanemusat eahpidahttet dan go geatnegahtton bargojahki dihto suohkanis mearridivčče gos galgá orrut ja danne vásihuvvo váttisvuhtan. Obbalaččat leat mánáidgárdeoahpaheaddjit positiivvat geatnegahtton bargojahkáí, sin gaskamearalaš čuoggát dán njealji modellii leat 4,1 – 4,5 – 3,6 – 3,2. Vuodđoskuvlaoahpaheddjiid gaskamearalaš logut leat vuollegeappot: 3,2 – 3,3 – 2,9 – 2,9.

Oainnuin geatnegahtton bargojagi birra eai leat mearkkašahtti erohusat sin gaskkas geain lea sámegiella vuosttášgiellan ja sin gaskkas geat máhttet veháš sámegiela. Baicce lea nu ahte julevsámegiel geavaheaddjit leat mihá eambo negatiivvalaččat geatnegahtton bargojahkáí go davvisámegiel ja lullisámegiel geavaheaddjit. Gaskamearalašloguin lea erohus gaskkal 0,5 ja 1 čuoggá, mii lea stuora erohus. Árvvoštallan ii čielggat manne leat dan mađe stuora erohusat.

Vástideaddjit leat guovtti oaivilis, ja gaskamearalaš vástádusat leat 2,92 gažaldahkii gos jerrojuvvo ahte livčče go studeanttat guođđán stipeandaortnega ozakeahtta jus ášahivčče bargogeatnegasvuoda. Dat hállana hui veháš negatiivva beallái. Sii geat leat negatiivvat geatnegahtton bargojahkái oaivildit ahte stipeanda ferte mihá stuorit jus dát galggašii leat eaktun. Hástalusat baggobargojagi čađaheamis ja hálddašeamis adnojit ággan sis geat leat geatnegahtton doaimmaid vuostá.

Eará stipeandaortnegiin maid mii leat kárten eai leat guđesge geatnegahtton jahki eaktun eaige eará eavttut doarjagii. Norlánda fylkka oahppostipeanda juolludeapmi eaktuda ahte leat orron Norlánda maŋemus guokte jagi (das sáhtta spiehkastit).

11.4 Eará rekruterendoaimmat

Áigeguovdilis jearaldagat:

- *Leat go eará rekruterendoaimmat maid Sámediggi berrešii válljet ovdalii stipeanda?*

Oallugat evttohit makkár eará rekruterendoaimmaid Sámediggi berre doarjut. Čuovvovaččat dat mat leat eanemus konkrehta:

- Doarjut goluid mat dokumenterejuvvojit dego girjjálašvuohta, fágagirjjit, mátkkit, lohkanbadjediva, olgomátkkit jd. sihkkarastin dihte ahte stipeanda geavahuvvo oahpporelaterejuvvon goluide.
- Doarjut fierpmádathuksema ja sámi deaivvadanbáikkiid dego giellakurssaid, movttiidahttinsemináraid, kulturčoahkkimiid, semináraid jd. vai sihkkarastit ahte sámi nuorat deaivvadit.
- Árvvoštallat sámi studeanttaide ja aiddo oahppan olbmuid mentor-ortnega buoridan dihte rekruterema, ja lasihan dihte fágaolbmuid geain sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.
- Ásahit gulahallanvuogádaga “čattemiin” gos studeanttat ja earát besset jearrat gažaldagaid sámegeahtta birra.
- Buoridit studeanttaid čálgoálaldagaid. Sáhtášii omd. veahkehit studeanttaid gávdnat orrunsaji sámi guovlluin jus sávvat geavahit gielaset.
- Ásahit karriera ráđđeaddinvuogádaga.
- Čohkket dieđuid rabas virggiid birra main lea sámegeahtta ja sámi kulturgelbbolašvuohta gáibádussan. Dás galggaše vel oassin listtut main oaidná geat leat bargoozus ja geat leat áiddo geargan oahpuin.
- Lasihit stipeandadoarjaga ja ášahit geatnegahtton bargojagi/čatnanáiggi virggiin main lea stuora dárbu.

Obbalaš govva lea ahte studeanttat leat duhtavaččat stipeandaortnegiin. Min oaidnu lea ahte Sámediggi joksá stipeandaortnega ulbmiljoavkku. Buohkat geat leat vástidan jearahallamii ja iskadeapmái hálldašit sámegeahtta, ja eanetlogus lea hui nanu giellamáhttu. Eanetlohku atnet dálá bargguineaset sámegeahtta, ja barget dan suorggis man ohppui ožžo doarjaga. Muhtiinat oaivildit ahte stipeanda berrešii juolluduvvot eambbo suorggi oahpuide, ja earát ges oaivildit ahte ortnega ferte rievdadit nu ahte addo eambbo stipeanda dakkár oahpposurggiide gos lea hui stuora dárbu bargiide. Dán ferte geahččat ovttaš vejolaš rekruterendoaimmaid evttohusaiguin.

12 Ávžžuhusat

Árvvoštallan čájeha ahte Sámedikki alitoahpu stipeanda ii váikkut áktánasat studeanttaid váldo oahppoválljemiidda. Čájehuvvo ahte stipeanda váikkuha positiivvalaččat dasa ahte eambbogat válljejit lohkat sámegiela barggu dahje eará studerema lassin. Boađus lea ahte leat eambbo oahppan fágaolbmot geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta. Dát lea ge stipeandaortnega mihttu. Lea čielggas ahte sis geain lea nannoseamos giellamáhttu leat eanemus oskkáldasat dasa ahte bargat virggiin dan suorggis masa leat ožžon doarjaga. Leat maiddáii sii geat mihá eambbo geavahit sámegiela ja sámi kulturgelbbolašvuođa bargguineaset. Sámegielgelbbolašvuohta stipeandaoažžuma eaktun orru danne hui áigeaguovdilis doarjjaoažžun eaktu.

Mii ávžžuhit Sámedikki doalahit alitoahpu stipeandaortnega, muhto ahte dat rievdaduvvo dán árvvoštallama vuođuol vai olaha ulbmilit vel buorebut. Čuovvovaš kapihttaliin ovdanbuktojit evttohuvvon rievdadusat ja doaimmat.

12.1 Diehtujuohkin/márkanfievrrideapmi

Dál ii leat alitoahpuid stipeandaortnet dan mađe oahpis ahte váikkuhivčče nuoraid go galget válljet oahpuid. Mii oaivvildit ahte stipeanda sáhtta váikkuhit oahpu válljemii jus olbmot geat árvvoštallet mánga oahpu diedáše stipeandaortnega birra dalle go leat válljeme. Diehtujuohkin ferte buorebut joksat ulbmiljoavkku ja diehtujuohkin ferte dápáhuvvat mihá árabut.

Lea mearrideaddji ahte joatkkaskuvlla oahppit ožžot dieđuid ortnega birra danne go de sáhtta eambbo váikkuhit sin oahppoválljemii. Lea maid dehálaš fuomášuhttit nuoraidskuvllaohppiide ortnega dan sivas go okta ohcaneavttuin lea ahte lea čađahan sámegieleksámena joatkkaskuvllas.

Dál Sámediggi juolluda stipeandda joatkkaskuvlla ohppiide geain lea sámegiella fágan. Lea lunddolaš ahte dát oahppit ožžot dieđuid alitoahpu stipeandaortnega birra seammás go ožžot dieđu stipeandda birra mii juolluduvvo joatkkaskuvlla ohppiide. Nuoraidskuvllain lea bargoeallinfága gos ožžot dieđuid vejolaš oahpuid birra.

Sámediggi berre guoskevaš guovlluid skuvllaid ektui bargat vai olahivčče dohko stipeandaortnega dieđuiguin. Bajit dási mihttu berre leat ahte buot sámi guovllu joatkkaskuvlla manimus jagi oahppit leat ožžon stipeandaortnegii guoskevaš dieđuid ollu ovdal go ohcanáigemearri alitoahpuide dievvá.

Iskkadeapmi čájeha ahte sosiála media lea hejot geavahuvvon diehtujuohkinkanálan ja das lea ollu buoridanmunni. Joksan dihte ohppiid ja studeanttaid leat sosiála mediat hui váikkuhanfámolaš ja hálbbes diehtujuohkinkanálat. Dieđuid maid dohko sáhtášii almmuhit leat: ohcanáigemearit, vuoruhuvvon oahpposuorggit, čilget dárbbuid mat leat dihto fidnosurggiin, ohcanrávvagat, ohcanskovit je.

Oahpahusmeassut lea eará vejolaš arena mii čohkke olu nuoraid ja gos lea dehálaš olahit ulbmiljoavkku dieđuiguin.

Mii leat kárten 4 eará sámi studeanttaide oaivvilduvvon stipeandaortnega ja doaivut ahte livčče ávkkálaš Sámediggái jus sáhtáše ovttahttet iežaset dieđuid stipeandajuohkki ásausaiguin. Sámediggi sáhtášii daid stipeanddaid ruovttusiidduide bidjat liŋkkaid go juo ulbmilat leat oalle oktasaččat dáin stipeandaortnegiin. Dasa lassin berre Sámediggi oččodit Sámi allaskuvlla ja Romssa Universitehta (UiT) geavahit buot dáid stipeandaortnegiid studeantarekruterejeaddji márkánfievrrideamis.

Mii ávžžuhit Sámedikki hábmiet diehtajuohkinplána mas válddahit diehtajuohkindoaimmaid main lea jagi áigerámma. Plánas berrejit dát oasit:

- Makkár diehtajuohkindoaimmat galget čađahuvvot
- Goas galget doaimmat čađahuvvot
- Man olu doaimmat ožžot máksit
- Makkár mihtuid daid doaimmaiguin áigu joksat

12.2 Geatnegahtton bargojahki/geatnegahtton doaimmat

Árvvoštallama ruovttoluottadieđut leat várrogasat muhto positiivvat juogalágan stipeandajuolludeapmái čadnon geatnegahtton jagi ásaheapmái. Sii oaivvildit ahte buoremus doaibma livčče čađahit geatnegahtton bargojagi virggis mas gáibiduvvo sámegiellgelbbolašvuolta dahje sámi kulturgelbbolašvuolta, vejolaččat ovttaštuvvon dainna oahpuin masa lea ožžon doarjaga. Eatnasat leat positiivvat, go fas muhtiinat leat hui negatiivvalaččat ja dadjet ahte eai ozaše stipeandda jus geatnegahtton jahki ásaheavvošii. Julevsámegiell joavkkus lea geatnegahtton jahkái eanemus vuosteháhu ja soaitá leat dárbu iskat leat go erenoamáš ákkat mat leat dasa sivan.

Geatnegahtton bargojagi ásaheapmi buorida mihtu olaheami mii lea eanet fágaolbmot geain sámi giella- ja kulturgelbbolašvuolta. Árvvoštallama čuovvumuš lea ahte evttohit ásaht stipeandda man sturrodat čuovvu ceahkkálasa dan mielde ahte dohkkehago doarjjaoažžu geatnegahtton jagi dahje ii:

- 1 molssaeaktu: Ohcci dohkkeha geatnegahtton bargojagi ja sutnje juolluduvvo eambbo stipeanda go 2 molssaeavttus.
- 2 molssaeaktu: Ohcci ii dohkket geatnegahtton bargojagi ja oažžu vuoliduvvon stipeandasubmi.

Submi ferte heivehuvvot jagi bušeahta mielde. Muhto mii evttohit ahte bajit jurddan lea ahte 1 molssaeavttu stipeanda livččii eambbo go dálá stipeanda, ja ahte nuppi evttohusa juolludeami unniduvvo veháš dálá dási ektui.

12.3 Vuoruhuvvon surggiid válljen/stipeandda sturrodat

Árvvoštallan lea čájehan ahte stipeanda lean unnán mearrideaddji dasa maid studeanttat válljejit studeret. Jus stipeanda galgá leat váikkuhangaskaoapmin mii oažžu studeanttaid válljet virggiid gos váilot fágaolbmot de stipeanda ferte leat eambbo. Jus lagamus jagiid bušeahtat leat

seamma stuorrát go dássáži leat leamašan de lea dárbu stipeandajuolludemiid vuoruhit eará ládje. Maŋemus jagiid leat doarjjaoažžut lassánan seammás go stipeandasturrodat lea unnon.

Jus Sámediggi sávvá ahte stipeanddas galgá mearrideaddji váikkuhus studeanttaid válljejumiide de ferte garraseappot vuoruhit. Mii ávžžuhit ahte Sámediggi eambbo ovttasbargagoahtá sámi guovllu suohkaniiguin kárten dihte makkár ja man olu fágaoibmuide lea dárbu. Lea dárbbášlaš čadahit čavggabu vuoruhemiid go dan maid dál dahket sihkkarastin dihte doarvái studeanttaid daidda surggiide main duođai lea dárbu. Oahpposurggiide maiddá lea eanemus dárbu ferte juolluduvvot stuorit stipeanda, ásahuvvot geatnegahtton bargojahki ja lagas čuovvoleapmi omd. mentoriin. Mii oaivvildit ahte dáid rievdademiid váikkuhus lea ahte mihtut olahuvvojit vel eambbo. Čuovvumuš dáidá viisásit leat ahte Sámediggi ferte unnidit juolludemiid logu, ja mii ávžžuhit ahte dát dáhko dan suorggi ohcciid gaskkas geat eai hálit čadahit geatnegahtton bargojagi, nugo kap. 12.2 mitaluvvo.

12.4 Árvvoštallat molssaevttolaš rekruterendoaimmaid

Árvvoštallamis lea boahtán ovdan eará rekruterendoaimmat mat sáhttet leat lassin stipeandaortnegii dahje das muhtin osiid sajis. Lea dárbu lagabui čielggadit daid iešguđetlágan evttohusaid ovdamuniid, hehttehusaid ja goluid. Ávžžuhit áhte Sámediggi identifisere 1-3 molssaevttolaš doaimma kapihttalas 11.4 main čadaha váikkuhanguorahallama. Mihttun lea gávnnaht buoret vuoddu vejolaš ásaheapmái.

13 Gáldut

- Sámedikki bušeahtat jagiin 2005-2016
- St.died. nr. 7 (2006-2007) Sámedikki doaibma 2005.
- NOU (2000:3:91) Sámi oahpaheaddjeoahppu.
- NF-rapport nr. 7/2012 Sámi giellaisskadeapmi 2012.
- SSB (2016/5) Sámi statistihkka 2016.
- Máhttodepartemeanta (2011: 37) Sámi alitoahpahusa nátionála rekruterenstrategiija. Strategiija 2011-2014
- https://uit.no/om/enhet/artikkel?p_document_id=413356&p_dimension_id=88182
- <http://www.legathandboken.no/Geografisk-begrensedet/Finnmark/Seminarii-Laponici-fond>
- <http://samas.no/nb/studenter/stotteordninger>
- <https://www.nfk.no/samiske-sprakstipend.758571.aspx>
- <https://www.sametinget.se/studiebidrag>